

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuv 13-13
Juriidiline Komisjon

Projekt

EESTI NSV TSIVIILKOODEKS

TALLINN 1963

A-50788

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuv
Juriidiline Komisjon

Projekt

EESTI NSV
TSIVIILKOODEKS

TALLINN 1963

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PRESS

1957

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PRESS

Nõukogude Liit, saavutanud sotsialismi täieliku ja lõpliku võidu, astus kommunistliku ühiskonna laiahaardelise ülesehitamise perioodi.

Selle perioodi ülesanneteks on: kommunismi materiaal-tehnilise baasi loomine, mis tagab materiaalsete ja kultuuriliste väärtuste külluse ja ühiskonna ning kõigi tema kodanike vajaduste üha täielikuma rahuldamise; sotsialistlike ühiskondlike suhete järkjärguline ümberkujundamine kommunistlikeks; kodanike kasvatamine kõrge kommunistliku ideelisuse vaimus, töösse ja ühiskondlikusse majandusse kommunistliku suhtumise vaimus.

Kommunismi laiahaardelise ülesehitamise perioodi majandus põhineb tootmisvahendite sotsialistlikul omandil riikliku (üldrahvaliku) ja kolhooslik-kooperatiivse omandi vormis. Kolhooslik-kooperatiivne omand läheneb oma iseloomult järkjärgult üldrahvalikule omandile, kuni tootmisvahendite ühtse üldrahvaliku kommunistliku omandi kujunemiseni.

Isiklik omand tuleneb sotsialistlikust omandist ja on üheks kodanike vajaduste rahuldamise vahendiks. Kommunismile lähenemise käigus rahuldatakse kodanike isiklikke vajadusi üha suuremal määral ühiskondlike fondide arvel.

Kommunistlikus ülesehitustöös kasutatakse täielikult ära kaubalis-rahalsed suhted vastavalt uuele sisule, mis neil on sotsialistlikus plaanimajanduses, ja rakendatakse selliseid tähtsaid majanduse arendamise abinõusid nagu isemajandamine, raha, hind, omahind, kasum, kaubandus, krediit, finantsid. Kommunismi ehitamine tugineb kodanike, ettevõtete, kolhooside ja muude majanduslike organisatsioonide materiaalse huvitatuse printsiibile.

Nõukogude riik juhib plaanipäraselt NSV Liidu rahvamajanduse arengut vastavalt demokraatliku tsentralismi leninlikule printsiibile. Sellega on seotud ettevõtete ja muude ma-

janduslike organisatsioonide operatiivse ja varalise iseseisvuse ning initsiatiivi edasine tugevdamine ja arendamine, nende õiguste laiendamine ühtse rahvamajandusplaani raamides.

Nõukogude tsiviilseadusandlus reguleerib varalisi suhteid, mis on tingitud kaubalis-rahalise vormi kasutamisest kommunistlikus ülesehitustöös, ja nendega seotud isiklikke mittevaralisi suhteid.

Nõukogude tsiviilseadusandlus on tähtis vahend seaduslikkuse edasisel tugevdamisel varaliste suhete valdkonnas ja sotsialistlike organisatsioonide ning kodanike õiguste kaitsmisel.

Nõukogude tsiviilseadusandlus on kutsunud aktiivselt kaasa aitama kommunistliku ülesehitustöö ülesannete lahendamisele. Ta aitab kaasa sotsialistliku majandussüsteemi, sotsialistliku omandi tugevdamisele ja selle vormide arenemisele ühtseks kommunistlikuks omandiks, plaanilise ja lepingulise distsipliini ning isemajandamise tugevdamisele, hangete õigeaegsele ja vastavale täitmisele, toodangu kvaliteedi pidevale tõstmisele, kapitaalehituse plaanide täitmisele ja kapitaalmahutuste efektiivsuse tõstmisele, põllumajandussaaduste riiklikule kokkuostule, nõukogude kaubanduse arendamisele, kodanike materiaalsete ja kultuuriliste huvide kaitsele ja nende huvide õigele kooskõlastamisele kogu ühiskonna huvidega, loomingulise initsiatiivi arendamisele teaduse ja tehnika, kirjanduse ja kunsti alal.

I OSA

ÜLDSÄTTED

1. peatükik

PÕHISÄTTED

§ 1. Nõukogude tsiviilseadusandluse ülesanded

(¹) Nõukogude tsiviilseadusandlus reguleerib varalisi ja nendega seotud isiklikke mittevaralisi suhteid kommunismi materiaal-tehnilise baasi loomise ja kodanike materiaalsete ning vaimsete vajaduste üha täielikuma rahuldamise eesmärgil. Seaduses ettenähtud juhtudel reguleerib tsiviilseadusandlus samuti muid isiklikke mittevaralisi suhteid.

(²) Nõukogude ühiskonnas on varaliste suhete aluseks sotsialistlik majandussüsteem ning sotsialistlik omand tootmisriistadele ja -vahenditele. NSV Liidu majanduselu määratakse ja suunatakse riikliku rahvamajandusplaaniga.

§ 2. Nõukogude tsiviilseadusandlusega reguleeritavad suhted

(¹) Nõukogude tsiviilseadusandlusega reguleeritakse käesoleva koodeksi §-s 1 mainitud:

1) suhteid riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vahel;

2) kodanike suhteid riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonidega;

3) suhteid kodanike vahel.

(²) NSV Liidu seadusandlusega ettenähtud juhtudel võivad nõukogude tsiviilseadusandlusega reguleeritavate suhete osalisteks olla ka muud organisatsioonid.

(³) NSV Liidu ja Eesti NSV tsiviilseadusandlust ei rakendata

varaliste suhete kohta, mis põhinevad ühe poole administratiivsel alluvusel teisele poolele, samuti maksu- ja eelarveliste suhete kohta.

(⁴) Perekonna-, töö- ja maasuhteid, samuti kolhoosides nende põhikirjast tulenevaid suhteid reguleeritakse vastavalt perekonna-, töö-, maa- ja kolhoosiseadusandlusele.

§ 3. NSV Liidu ja Eesti NSV tsiviilseadusandlus

(¹) Kooskõlas «NSV Liidu ja liiduvabariikide tsiviilseadusandluse alustega» reguleerivad «Eesti NSV tsiviilkoodeks» ja muud Eesti NSV tsiviilseadusandlikud aktid nii «Alustes» ettenähtud kui ka neis mitte ettenähtud varalisi ja isiklikke mittevaralisi suhteid.

(²) Kooskõlas «Alustega» reguleeritakse NSV Liidu tsiviilseadusandlusega sotsialistlike organisatsioonide vahelisi suhteid toodangu hangete ja kapitaalehituse alal, suhteid kolhoosides ja sovhoosides põllumajandussaaduste riikliku kokkuostu alal, raudtee-, mere-, jõe-, õhu- ja torujuhtme-transportiorganisatsioonide ja krediidiastutuste suhteid klientuuriga ja nende eneste vahel, riikliku kindlustuse alaseid suhteid, suhteid, mis tekivad seoses avastuste, leiutiste ja ratsionaliseerimisetepanekutega, samuti teisi suhteid, millede reguleerimine NSV Liidu konstitutsiooniga ja «Alustega» on antud NSV Liidu pädevusse. Nende suhete alal võidakse Eesti NSV seadusandlusega lahendada küsimusi, mis on NSV Liidu seadusandlusega antud tema pädevusse.

(³) Suhted väliskaubanduse alal määratakse kindlaks väliskaubandust reguleeriva NSV Liidu eriseadusandlusega ning NSV Liidu ja Eesti NSV üldise tsiviilseadusandlusega.

§ 4. Teiste liiduvabariikide tsiviilseadusandluse kohaldamine Eesti NSV-s

Teiste liiduvabariikide tsiviilseadusandlust kohaldatakse Eesti NSV-s kooskõlas järgmiste eeskirjadega:

1) omandiõigusest tulenevate suhete kohta kohaldatakse vara asukoha seadust;

2) tehingute teostamisel määratakse õigusvõime ja teovõime tehingu teostamise koha seadusega;

3) tehingu vormi suhtes kohaldatakse tehingu teostamise koha seadust; tehingu teostamise koha seadust kohaldatakse samuti tehingutest tekkivate kohustuste suhtes, kui seaduses või poolte kokkuleppes ei ole ette nähtud teisiti;

4) kahju tekitamisest tulenevate kohustuste suhtes kohaldatakse vaidluse läbivaatamise koha seadust, kannatanu taotlusel aga kahju tekitamise koha seadust;

5) pärimise suhtes kohaldatakse pärandi avanemise koha seadust;

6) hagi aegumise küsimused lahendatakse selle liiduvabariigi seaduse järgi, kelle seadusandlusega reguleeritakse antud suhet.

§ 5. Tsiviilõiguste ja -kohustuste tekkimise alused

(¹) Tsiviilõigused ja -kohustused tekivad alustest, mis on ette nähtud NSV Liidu ja Eesti NSV seadusandluses, samuti kodanike ja organisatsioonide tegudest, mis küll ei ole seaduses ette nähtud, kuid mis tsiviilseadusandluse üldiste aluste ja mõtte kohaselt loovad tsiviilõigusi ja -kohustusi.

(²) Vastavalt sellele tekivad tsiviilõigused ja -kohustused:

1) seaduses ettenähtud tehingutest, samuti tehingutest, mis ei ole küll seaduses ette nähtud, kuid ei ole ka sellega vastuolus;

2) administratiivaktidest, sealhulgas riiklikel, kooperatiivsetel ja ühiskondlikel organisatsioonidel planeerimisaktidest;

3) avastuste, leiutiste, ratsionaliseerimissetepanekute tulemusena, teaduslike, kirjandus- ja kunstiteoste loomise tulemusena;

4) teisele isikule kahju tekitamise, samuti ilma küllaldase aluseta teise isiku vahendite arvel vara soetamise või säästmise tagajärjel;

5) kodanike ja organisatsioonide muude tegude tagajärjel;

6) sündmuste tagajärjel, millega seadus seostab tsiviilõiguslike tagajärgede saabumise.

§ 6. Tsiviilõiguste teostamine ja tsiviilkohustuste täitmine

(¹) Tsiviilõigusi kaitstakse seadusega, välja arvatud juhud, kui neid teostatakse nende õiguste eesmärgi vastaselt sotsialistlikus ühiskonnas kommunismi ülesehitamise perioodil.

(²) Õiguste teostamisel ja kohustuste täitmisel peavad kodanikud ja organisatsioonid järgima seadust, austama sotsialistliku ühiselu reegleid ning kommunismi ehitava ühiskonna moraaliprintsiipe.

§ 7. Tsiviilõiguste kaitse

(¹) Tsiviilõigusi kaitsevad kindlaksmääratud korras kohus, arbitraaz või vahekohus:

1) nende õiguste tunnustamise teel;

2) õiguserikkumiseni kehtinud olukorra ennistamise ja õigust rikkuvate tegude tõkestamise teel;

3) kohustuste natuuras täitmisele sundimise teel;

4) õigussuhte lõpetamise või muutmise teel;

5) tekitatud kahju ja seaduses või lepingus ettenähtud juh-

tudel leppetrahvi (trahvi, viivise) sissenõudmise teel isikult, kes rikkus õigust;

6) samuti muude seaduses ettenähtud vahenditega.

(²) NSV Liidu ja Eesti NSV seadusandluses kindlaksmääratud juhtudel ja korras kaitsevad tsiviilõigusi samuti seltsimeheliikud kohtud, ametiühingud või muud ühiskondlikud organisatsioonid.

(³) Seaduses ettenähtud erijuhtudel kaitstakse tsiviilõigusi administratiivkorras.

§ 8. Au ja väärkuse kaitse

(¹) Kodanikul ja organisatsioonil on õigus nõuda kohtu korras tema au ja väärkust teotavate andmete ümberlükkamist, kui nende andmete levitaja ei tõenda nende vastavust tegelelikkusele.

(²) Kui mainitud andmeid levitati trükis, siis kuuluvad nad tegelikkusele mittevastavuse korral ümberlükkamisele samuti trükis. Muudel juhtudel määratakse ümberlükkamise kord kohtu poolt.

(³) Kui kohtuotsust ei ole täidetud, on kohtul õigus määrata õiguserikkujale rahatrahv, mis nõutakse sisse riigi tuludesse.

(⁴) Rahatrahvi tasumine ei vabasta rikkujat kohustusest sooritada kohtuotsuses ettenähtud tegu.

2. p e a t ü k k

ISIKUD

1. K o d a n i k u d

§ 9. Kodanike õigusvõime

Võime omada tsiviilõigusi ja -kohustusi (tsiviilõigusvõime) on võrdsel määral kõigil NSV Liidu kodanikel.

§ 10. Kodanike õigusvõime tekkimine ja lõppemine

Kodaniku õigusvõime tekib tema sünni momendil ja lõpeb surmaga.

§ 11. Kodanike õigusvõime sisu

Kodanikud võivad vastavalt seadusele omada vara isikliku omandina, õigust eluruumide ja muu vara kasutamisele, pärida ja pärandada vara, valida tegevusala ja elukohta, omada autoriõigust teaduslikele, kirjandus- ja kunstiteostele, avastustele,

leiutistele, ratsionaliseerimisettepanekutele, samuti omada muid varalisi ja isiklikke mittevaralisi õigusi.

§ 12. Kodanike teovõime

(1) Kodaniku võime oma tegudega omandada tsiviilõigusi ja võtta endale tsiviilkohustusi (tsiviilteovõime) tekib täies ulatuses täisealisuse saabumisega, s. o. kaheksateistkümneaastaseks saamisega.

(2) Neil juhtudel, kui Eesti NSV seadusandlus lubab abielluda enne kaheksateistkümneaastaseks saamist, omandab kodanik, kes abiellub enne kaheksateistkümneaastaseks saamist, tsiviilteovõime täies ulatuses abiellumise momendist.

§ 13. Kodanike õigus- ja teovõime piiramise lubamatus

(1) Mitte kellegi õigus- ja teovõimet ei või piirata teisiti kui seaduses ettenähtud juhtudel ja korras.

(2) Tehingud, mis on suunatud õigus- või teovõime piiramisele, on tühised.

§ 14. Kuni 15 aasta vanuste alaealiste teovõime

(1) Kuni 15 aasta vanuste alaealiste nimel teostavad tehinguid ainult nende vanemad, lapsendajad või eestkostjad.

(2) Kuni 15 aasta vanustel alaealistel on õigus iseseisvalt teostada elutarbelisi pisitehinguid, mis täidetakse nende teostamisel.

(3) Kuni 15 aasta vanuste alaealiste õigus hoiuste sissemaksmiseks krediitiasutustesse ja nende käsutamise õigus määratakse NSV Liidu seadusandlusega.

§ 15. 15 kuni 18 aasta vanuste alaealiste teovõime

(1) 15 kuni 18 aasta vanustel alaealistel on õigus iseseisvalt käsutada oma töötasu või stipendiumi ning iseseisvalt teostada autori- ja leiutajaõigusi oma teostele, leiutistele ja ratsionaliseerimisettepanekuile ning õigusi oma avastustele, samuti teostada elutarbelisi pisitehinguid, mis täidetakse nende teostamisel.

(2) Kõiki teisi tehinguid teostavad 15 kuni 18 aasta vanused alaealised oma vanemate, lapsendajate või hooldajate nõusolekul.

(3) Küllaldaste aluste olemasolu korral võib eestkoste- ja hooldusorgan 15 kuni 18 aasta vanuselt alaealiselt oma töötasu, autoritasu, tasu leiutise, avastuse või ratsionaliseerimisettepaneku eest või stipendiumi iseseisva käsutamise õiguse ära võtta.

(4) Kolhoosipere liikmeteks olevate 15 kuni 18 aasta vanuste alaealiste õigused pere vara valdamiseks, kasutamiseks ja kä-

sutamiseks määratakse eeskirjadega kolhoosipere omandi kohta (§-d 134—141).

(⁵) 15 kuni 18 aasta vanuste alaealiste õigus hoiuste sissemaksmiseks krediidasutustesse ja nende käsutamise õigus määratakse NSV Liidu seadusandlusega.

§ 16. Alkohoolseid jooke või narkootilisi aineid kuritarvitavate või oma vara pillava kodanike teovõime piiramine

(¹) Alkohoolsete jookide või narkootiliste ainete kuritarvitamise tagajärjel oma tervise ohtu paneva või talle kuuluva vara pillamise teel oma perekonna raskesse materiaalsesse olukorda paneva kodaniku teovõimet võidakse piirata kohtu teel «Eesti NSV tsiviilprotsessi koodeksiga» kindlaksmääratud korras, millega seoses tema üle seatakse hooldus.

(²) Tal on õigus teostada tehinguid ainult oma hooldaja nõusolekul, välja arvatud elutarbelised pisitehingud, mis täidetakse nende teostamisel.

(³) Kui kodanik lõpetab alkohoolsete jookide või narkootiliste ainete kuritarvitamise või oma vara pillamise, võib kohus tühistada tema teovõime piiramise ja tema üle seatud hoolduse.

§ 17. Kodaniku teovõimetuks tunnistamine

(¹) Kodanik, kes vaimuhaiguse või nõrgamõistuslikkuse tagajärjel ei suuda oma tegude tähendusest aru saada või neid juhtida, võidakse tunnistada kohtu poolt teovõimetuks «Eesti NSV tsiviilprotsessi koodeksis» ettenähtud korras, millega seoses tema üle seatakse eestkoste.

(²) Teovõimetuks tunnistatud vaimuhaige või nõrgamõistusliku nimel teostab tehinguid tema eestkostja.

(³) Teovõimetuks tunnistatud kodaniku tervenemise või tema tervise tunduva paranemise korral võib kohus ta teovõimeliseks tunnistada ja tühistada tema üle seatud eestkoste.

§ 18. Elukoht

(¹) Elukohaks loetakse koht, kus kodanik alaliselt või peamiselt elab.

(²) Kuni 15 aasta vanuste alaealiste ja teiste eestkoste all olevate kodanike elukohaks loetakse nende vanemate, lapsendajate või eestkostjate elukoht.

§ 19. Kodaniku teadmata äraolijaks tunnistamine

(¹) Kodanikku võidakse kohtu korras tunnistada teadmata äraolijaks, kui ühe aasta jooksul ei ole tema alalises elukohas andmeid tema asukoha kohta.

(2) Kui ei ole võimalik täpselt kindlaks määrata äraolija kohta viimaste teadete saamise päeva, loetakse teadmata äraolemise alguseks äraolija kohta viimaste teadete saamise kuule järgnenud kuu esimene kuupäev, kui aga pole võimalik seda kuud kindlaks määrata, siis järgmise aasta esimene jaanuar.

§ 20. Teadmata äraolija vara kaitsmine

(1) Teadmata äraolijaks tunnistatud kodaniku vara üle seatakse kohtu poolt eestkoste. Sellest varast antakse ülalpidamist kodanikele, keda teadmata äraolija oli seaduse järgi kohustatud ülal pidama, ja tasutakse võlgnevusi teadmata äraolija teiste kohustuste järgi.

(2) Asjast huvitatud isikute avalduse põhjal võib eestkoste ja hooldusorgan määrata eestkostja äraolija vara kaitsmiseks, samuti selle vara valitsemiseks ka enne üheaastase tähtaja möödumist tema asukoha kohta viimaste teadete saamise päevast.

§ 21. Teadmata äraolijaks tunnistamise tühistamine

Teadmata äraolijaks tunnistatud kodaniku taasilmumise või tema asukoha avastamise korral tühistab kohus otsuse teadmata äraolijaks tunnistamise kohta, samuti tema vara üle seatud eestkoste.

§ 22. Kodaniku surnuks kuulutamine

(1) Kodanikku võidakse kohtu korras surnuks kuulutada, kui ei ole tema alalises elukohas andmeid tema asukoha kohta kolme aasta jooksul, kui ta aga jäi teadmata kadunuks olukorras, mis on ohtlik elule või annab alust eeldada tema hukumist teatava õnnetusjuhtumi tagajärjel, — kuue kuu jooksul.

(2) Seoses sõjategevusega võidakse teadmata kadunud sõjaväelast või teist kodanikku kohtu korras surnuks kuulutada mitte varem kui kahe aasta pärast, arvates sõjategevuse lõppemise päevast.

§ 23. Surmakuupäeva kindlaksmääramine

Surnuks kuulutatud kodaniku surmapäevaks loetakse tema surnuks kuulutamise kohta tehtud kohtuotsuse jõustumise päev. Juhul, kui surnuks kuulutatakse kodanik, kes teadmata kadus asjaoludel, mis ähvardavad surmaga või annavad aluse oletada tema hukumist teatud õnnetusjuhtumi läbi, võib kohus tunnistada selle kodaniku surmapäevaks tema eeldatava hukumise päeva.

§ 24. Surnuks kuulutatud kodaniku taasilmumise tagajärjed.

(¹) Surnuks kuulutatud kodaniku taasilmumise või tema asukoha avastamise korral tühistab kohus vastava otsuse.

(²) Sõltumata oma taasilmumise ajast võib kodanik ükskõik millisel isikult säilinud vara, mis sellele isikule pärast kodaniku surnuks kuulutamist tasuta üle läks, tagasi nõuda.

(³) Isikud, kellele surnuks kuulutatud kodaniku vara läks üle tasuliste tehingute järgi, on kohustatud talle selle vara tagastama, kui tõendatakse, et vara omandamise momendil nad teadsid või pidid teadma, et surnuks kuulutatud kodanik on elus.

(⁴) Kui surnuks kuulutatud kodanik viibis eemal oma alalisest elukohast tema jaoks vääramatuil põhjustel, võib kohus, sõltumata tema taasilmumise ajast, teha otsuse tagastada talle ka vara, mis läks üle teistele isikutele tasuliste tehingute järgi, kuigi need isikud ei teadnud, et ta on elus.

2. Juriidilised isikud

§ 25. Juriidilise isiku mõiste

Juriidilisteks isikuteks loetakse organisatsioone, kes omavad eraldatud vara, võivad oma nimel omandada varalisi ja isiklike mittevaralisi õigusi ning kanda kohustusi, olla hagejateks ja kostjateks kohtus, arbitraazis või vahekohtus.

§ 26. Juriidiliste isikute liigid

(¹) Juriidilisteks isikuteks on:

1) isemajandavad riiklikud ettevõtted ja muud riiklikud organisatsioonid, kellel on neile kinnistatud põhi- ja käibevahendid ning iseseisev bilanss; riigieelarvel olevad asutused ja muud riiklikud organisatsioonid, kellel on iseseisev eelarve ja kelle juhatajatel on krediitide käsutamise õigus (seaduses ettenähtud eranditega); riiklikud organisatsioonid, keda finantseeritakse muude allikate arvel ja kellel on iseseisev eelarve ja iseseisev bilanss;

2) kolhoosid, kolhoosidevahelised ja muud kooperatiivsed ning ühiskondlikud organisatsioonid ja nende koondised, samuti NSV Liidu ja Eesti NSV seadusandluses ettenähtud juhtudel nende organisatsioonide ettevõtted ja asutused ning nende koondised, kellel on eraldatud vara ja iseseisev bilanss;

3) riiklik-kolhooslikud ja muud riiklik-kooperatiivsed organisatsioonid.

(²) Käesolevas paragrahvis loetletud riigieelarvel olevad asutused ja muud riiklikud organisatsioonid tegutsevad NSV

Liidu ja Eesti NSV seadusandluses ettenähtud juhtudel vastavalt NSV Liidu või Eesti NSV nimel.

§ 27. Juriidilise isiku põhikiri (põhimäärus)

Juriidiline isik tegutseb põhikirja (põhimääruse) alusel. Riigieelarvel olevad asutused ja muud riiklikud organisatsioonid, NSV Liidu ja Eesti NSV seadusandluses ettenähtud juhtudel samuti muud organisatsioonid võivad tegutseda antud liiki organisatsioonide põhimääruse alusel.

§ 28. Juriidilise isiku õigusvõime

(¹) Juriidilisel isikul on tsiviilõigusvõime vastavalt tema tegevuse kindlaksmääratud eesmärkidele.

(²) Juriidilise isiku õigusvõime tekib põhikirja või põhimääruse kinnitamise momendist, juhtudel aga, kui ta peab tegutsema antud liiki organisatsioonide üldpõhimääruse alusel, pädevate organite poolt tema moodustamise määruse väljandmise momendist. Kui põhikiri kuulub registreerimisele, tekib juriidilise isiku õigusvõime registreerimise momendist.

§ 29. Juriidiliste isikute moodustamine

Juriidilised isikud moodustatakse NSV Liidu ja Eesti NSV seadusandluses ettenähtud korras.

§ 30. Juriidilise isiku organid

(¹) Juriidiline isik omandab ja teostab tsiviilõigusi ja -kohustusi oma organite kaudu, kes tegutsevad neile seadusega, põhikirjaga (põhimäärusega) antud õiguste piires.

(²) Juriidilise isiku organite määramise või valimise kord määratakse kindlaks tema põhikirjaga (põhimäärusega).

§ 31. Juriidilise isiku nimetus

Juriidilisel isikul on oma nimetus. Majanduslike organisatsioonide õigused ja kohustused, mis on seotud firma nimetuse, tootmismarkide ja kaubamärkide kasutamiseга, määratakse NSV Liidu seadusandlusega.

§ 32. Juriidilise isiku asukoht

Juriidilise isiku asukohaks loetakse tema alaliselt tegutseva organi asukoht.

§ 33. Juriidilise isiku filiaalid ja esindused

(¹) Juriidiline isik võib avada filiaale ja esindusi NSV Liidu seadusandluses ettenähtud korras.

(2) Filiaali või esinduse juhataja tegutseb vastavalt juriidiliselt isikult saadud volikirja alusel.

§ 34. Juriidilise isiku vastutus oma kohustuste järgi

Juriidiline isik vastutab oma kohustuste järgi temale kuuluva (riiklik organisatsioon aga, kes on juriidiline isik, temale kinnistatud) varaga, millele NSV Liidu seadusandluse ja käesoleva koodeksi (§-d 106, 109 ja 112) alusel võib pöörata sissenõuet.

§ 35. Riigi ja riiklike organisatsioonide vastutuse piiritlemine

(1) Riik ei vastuta juriidilisteks isikuteks olevate riiklike organisatsioonide kohustuste järgi, samuti ei vastuta need organisatsioonid riigi kohustuste järgi.

(2) Vahendite eraldamise tingimused ja kord riiklikul eelarvel olevate asutuste ja muude riiklike organisatsioonide võlgnevuse katteks, kui seda võlgnevust ei saa katta nende eelarve arvel, määratakse kindlaks NSV Liidu ja Eesti NSV seadusandlusega.

§ 36. Riikliku, kooperatiivse või ühiskondliku organisatsiooni ja tema koosseisu kuuluva ettevõtte vastutuse piiritlemine

(1) Riiklik, kooperatiivne või ühiskondlik organisatsioon ei vastuta tema koosseisu kuuluva ettevõtte — juriidilise isiku kohustuste järgi, samuti nagu see ettevõtte ei vastuta selle organisatsiooni kohustuste järgi, kelle koosseisu ta kuulub.

(2) Erandeid sellest eeskirjast lubatakse ainult NSV Liidu ja Eesti NSV seadusandluses ettenähtud juhtudel.

§ 37. Kooperatiivsete organisatsioonide koondise ja tema koosseisu kuuluvate kooperatiivsete organisatsioonide vastutuse piiritlemine

Kooperatiivsete organisatsioonide koondis ei vastuta tema koosseisu kuuluvate kooperatiivsete organisatsioonide kohustuste järgi, samuti nagu viimased ei vastuta selle kooperatiivse koondise kohustuste järgi, kelle koosseisu nad kuuluvad, kui selline vastutus ei tulene seadusest või põhikirjast.

§ 38. Kooperatiivse, riiklik-kooperatiivse või ühiskondliku organisatsiooni ja tema liikmete vastutuse piiritlemine

(1) Kooperatiivse või ühiskondliku organisatsiooni liikmed ei vastuta tema kohustuste järgi, kui üksikute kooperatiivsete organisatsioonide liikide kohta seaduses või nende põhikirjades ei ole ette nähtud teisiti.

(2) Kooperatiivne või ühiskondlik organisatsioon ei vastuta oma liikmete kohustuste järgi. Sissenõude pööramine kooperatiivse organisatsiooni liikme osamaksule ei ole lubatud, välja arvatud juhud, kui võlgnik organisatsiooni liikmete koosseisust välja heidetakse. Kui kohtu korras tuvastatakse, et elamu- või suvilaehituskooperatiivi liikme osamaks maksti sisse mittetöiste tulude või riiklike, kooperatiivsete või ühiskondlike organisatsioonide vahendite ebaseadusliku kasutamise arvel, siis nõutakse osamaksu summa sisse riigi tuludesse või tagastatakse vastavale organisatsioonile.

(3) Kolhoosidevahelise organisatsiooni liikmed — kolhoosid, samuti riiklik-kolhoosliku või muu riiklik-kooperatiivse organisatsiooni liikmed — ei vastuta selle kohustuste järgi. Organisatsiooni kahjud võidakse jagada tema liikmete vahel vastavalt tema põhikirjale (põhimäärusele).

(4) Kolhoosidevahelised, riiklik-kolhooslikud ja muud riiklik-kooperatiivsed organisatsioonid ei vastuta oma liikmete kohustuste järgi.

§ 39. Juriidiliste isikute lõppemine

(1) Juriidilised isikud lõpevad reorganiseerimise (ühinemise, jagunemise või liitumise) või likvideerimise teel.

(2) Juriidiliste isikute ühinemise ja jagunemise korral läheb vara (õigused ja kohustused) üle uutele juriidilistele isikutele.

(3) Liitumise korral läheb liidetava juriidilise isiku vara (õigused ja kohustused) üle sellele juriidilisele isikule, kellega ta liitub.

(4) Vara (õigused ja kohustused) läheb õigusjärglasele üle üleandmisbilansi allakirjutamise päeval, kui seaduses või määrukses reorganiseerimise kohta ei ole ette nähtud teisiti.

(5) Juriidiliste isikute likvideerimise ja reorganiseerimise kord määratakse NSV Liidu ja Eesti NSV seadusandlusega.

§ 40. Riiklike organisatsioonide — juriidiliste isikute lõppemine

Riiklikud organisatsioonid — juriidilised isikud — lõpetab see organ, kelle otsuse järgi nad loodi.

§ 41. Kooperatiivsete, riiklik-kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide lõppemine

(1) Kooperatiivsed ja riiklik-kooperatiivsed organisatsioonid lõpetavad oma tegevuse seaduses ja nende organisatsioonide põhikirjades (põhimäärustes) nimetatud alustel.

(2) Ühiskondlikud organisatsioonid lõpetavad oma tegevuse nende põhikirjades nimetatud alustel.

(3) Kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide reorganiseerimist (ühendamist, jagunemist, liitumist) lubatakse nende liikmete üldkoosolekute või volinike koosolekute otsuste alusel.

§ 42. Pärast kooperatiivsete, riiklik-kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide likvideerimist järelejäänud vara kasutamine

(1) Pärast likvideeritud kooperatiivse või ühiskondliku organisatsiooni kõikide kreditoride nõudmiste rahuldamist järelejäänud vara kasutatakse, kui seaduse või põhikirjaga (põhimäärusega) ei ole kindlaks määratud teisiti, osamaksude tagastamiseks ja antakse üle kõrgemalseisvale kooperatiivsele või ühiskondlikule organisatsioonile, selle puudumisel aga vastavale riigiorganile üldkooperatiivseiks või ühiskondlikeks vajadusteks.

(2) Pärast likvideeritud kolhoosidevahelise, riiklik-kolhoosliku või muu riiklik-kooperatiivse organisatsiooni kõigi kreditoride nõudmiste rahuldamist järelejäänud vara jagatakse tema liikmete vahel proportsionaalselt nende osamaksuga.

3. peatükk

TEHINGUD

§ 43. Tehingu mõiste ja liigid

(1) Tehinguteks loetakse kodanike ja organisatsioonide tegusid, mis on suunatud tsiviilõiguste või -kohustuste tekitamisele, muutmisele või lõpetamisele.

(2) Tehingud võivad olla ühepoolsed ja kahe- või mitme-poolsed (lepingud).

§ 44. Tehingu vorm

(1) Tehinguid võidakse teostada suuliselt või kirjalikus vormis (lihtsas või notariaalses).

(2) Tehing, mille jaoks seadusega ei ole kindlat vormi ette nähtud, loetakse teostatuks ka juhul, kui isiku käitumisest ilmneb tema tahe teostada tehing.

(3) Vaikimine loetakse tehingu teostamise tahte väljenduseks ainult seadusandlusega ettenähtud juhtudel.

§ 45. Suulised tehingud

(1) Tehinguid, mida täidetakse nende teostamisel, võidakse teostada suuliselt, kui NSV Liidu ja Eesti NSV seadusandlusega ei ole kindlaks määratud teisiti.

(2) Neil juhtudel, kui tehinguid organisatsioonide või orga-

nisatsiooni ja kodaniku vahel teostatakse suuliselt, peab kaupade või teenuste eest tasunud organisatsioon saama teiselt poolelt kirjaliku dokumendi, mis tõestab raha saamist ja selle saamise alust.

§ 46. Kirjalikud tehingud

Kirjalikult tuleb teostada:

1) riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide tehingud nende eneste vahel ja kodanikega, välja arvatud §-s 45 nimetatud tehingud ja tehingute üksikud liigid, mille suhtes on NSV Liidu ja Eesti NSV seadusandlusega spetsiaalselt ette nähtud muud;

2) tehingud kodanike vahel summaga üle saja rubla, välja arvatud §-s 45 nimetatud tehingud ja teised seaduses nimetatud tehingud;

3) teised tehingud kodanike vahel, mille suhtes seadus nõuab kirjaliku vormi järgimist.

§ 47. Kirjalikele tehingutele allakirjutamine

(1) Kirjalikele tehingutele peavad alla kirjutama neid teostanud isikud.

(2) Kui kodanik füüsilise puuduse või haiguse tõttu või mõnel muul põhjusel ei saa omakäeliselt alla kirjutada, võib tema volitusel tehingule alla kirjutada teine kodanik. Viimase allkirja peab olema tõestanud organisatsioon, kus tehingu teostanud kodanik töötab või õpib, või majavalitsus, kelle majas ta elab, või statsionaarse raviasutuse administratsioon, kus ta ravil on, või vastava sõjaväeosa juhtkond, kui kodanik on sõjaväelane või notariaalorgan.

§ 48. Tehingu vormi mittejärgimise tagajärjed

(1) Seadusega nõutud vormi mittejärgimine toob kaasa tehingu tühisuse vaid juhul, kui selline tagajärg on seaduses otseselt tähendatud.

(2) Väliskaubanduslike tehingute vormi ja nende allakirjutamise korra (§ 584) mittejärgimine toob kaasa tehingu tühisuse.

§ 49. Lihtsa kirjaliku vormi mittejärgimise tagajärjed

Seadusega nõutud lihtsa kirjaliku vormi mittejärgimine võtab pooltelt õiguse vaidluse korral viidata tehingu olemasolu kinnitamiseks tunnistajate ütlustele, seaduses otseselt nimetatud juhtudel aga toob kaasa tehingu tühisuse (§ 51).

§ 50. Notariaalse vormi kohustuslikkus ja selle mittejärgimise tagajärjed

(¹) Tehingute notariaalne tõestamine on vajalik ainult seaduses nimetatud juhtudel.

(²) Seadusega nõutud notariaalse vormi mittejärgimine toob endaga kaasa tehingu tühisuse (§ 51).

(³) Kui üks pooltest täitis täielikult või osaliselt notariaalset tõestamist nõudva tehingu, kuid teine pool hoidub tehingu notariaalsest vormistamisest kõrvale, on kohtul õigus tehingu täitnud poole nõudmisel tunnistada tehing teostatuks. Sel juhul tehingu järgnevat notariaalset vormistamist ei nõuta.

§ 51. Seaduse nõudeile mittevastava tehingu tühisus

(¹) Seaduse nõuetele mittevastav tehing on tühine.

(²) Tühise tehingu korral on kumbki pool kohustatud tagastama teisele poolele kogu tehingu järgi saadu, naturaas saadu tagastamise võimatuse korral aga heastama selle väärtuse rahas, kui seaduses ei ole ette nähtud muid tehingu tühisuse tagajärgi.

§ 52. Riigi ja ühiskonna huvide vastase eesmärgiga teostatud tehingu tühisus

Kui tehing on teadvalt teostatud sotsialistliku riigi ja ühiskonna huvide vastase eesmärgiga, siis mõlemal poolel tahtluse esinemise korral, kui mõlemad pooled on tehingu täitnud, nõutakse sisse riigi tuludesse kogu nende poolt tehingu järgi saadu, sel juhul aga, kui tehingu on täitnud üks pooltest, nõutakse teiselt poolelt sisse riigi tuludesse kogu saadu ja temalt esimesele poolele kogu saadu hüvituseks tasumisele kuuluv; tahtluse esinemisel aga ainult ühel poolel peab kogu tema poolt tehingu järgi saadu tagastatama teisele poolele, viimase poolt saadu aga või ka temale täitmise eest tasumisele kuuluv nõutakse sisse riigi tuludesse.

§ 53. Juriidilise isiku poolt tema eesmärgiga vastuolus teostatud tehingu tühisus

(¹) Tühine on tehing, mille on teostanud juriidiline isik vastuolus tema tegevuse eesmärgiga.

(²) Selliste tehingute suhtes, sõltuvalt tehingu iseloomust, rakendatakse vastavalt §-de 51 ja 52 eeskirju.

§ 54. Kuni 15 aasta vanuse alaealise poolt teostatud tehingu tühisus

(¹) Tühine on tehing, mille on teostanud kuni 15 aasta vanune alaealine, välja arvatud elutarbelised pisitehingud, mis täidetakse nende teostamisel.

(2) Teovõimeline pool on kohustatud peale §-s 51 ettenähtud tagajärgede heastama teisele poolele tema poolt kantud kahjud, tema vara kaotsimineku või rikkumise, kui teovõimeline pool teadis teise poole teovõimetust või pidi seda teadma.

§ 55. Teovõimetuks tunnistatud kodaniku tehingu tühisus

(1) Tühine on tehing, mille on teostanud vaimuhaiguse või nõrgamõistuslikkuse tagajärjel teovõimetuks tunnistatud kodanik.

(2) Sellise tehingu suhtes rakendatakse § 54 lg. 2 eeskirju.

§ 56. Näilise ja teeseldud tehingu tühisus

(1) Tühine on tehing, mis on teostatud näiliselt, ilma kavatsuseta luua juriidilisi tagajärgi.

(2) Kui tehing teostati teise tehingu varjamiseks, rakendatakse selle tehingu kohta käivaid eeskirju, mida pooled tegelikult silmas pidasid.

§ 57. 15 kuni 18-aasta vanuse alaealise tehingu tühisus

(1) 15 kuni 18 aasta vanuse alaealise poolt oma vanemate, lapsendajate või hooldajate nõusolekuta teostatud tehingu, välja arvatud tehingud, mida ta võib seaduse järgi teostada iseseisvalt (§ 15) võib kohus vanemate, lapsendajate või hooldajate hagi põhjal tühiseks tunnistada.

(2) Sellise tehingu suhtes rakendatakse § 54 lg. 2 eeskirju.

§ 58. Alkohoolseid jooke või narkootilisi aineid kuritarvitava või oma vara pillava kodaniku tehingu tühisus

(1) Alkohoolseid jooke või narkootilisi aineid kuritarvitava või oma vara pillava kodaniku tehing ilma hooldaja nõusolekuta, välja arvatud § 16 lg. 2 ettenähtud tehingud, tunnistab kohus hooldaja hagi põhjal tühiseks.

(2) Sellise tehingu suhtes rakendatakse § 54 lg. 2 eeskirju.

§ 59. Oma tegude tähenduse mõistmiseks mittevõimelise kodaniku tehingu tühisus

(1) Tehingu, mille on teostanud kodanik, kes on küll teovõimeline, kuid oli tehingu teostamise ajal niisuguses seisundis, kus ta ei võinud mõista oma tegude tähendust või neid juhtida, tunnistab kohus selle kodaniku hagi põhjal tühiseks.

(2) Sel juhul, peale §-s 51 ettenähtud tagajärgede, peab teine pool heastama poolele, kes tehingu teostamise momendil ei võinud mõista oma tegude tähendust või neid juhtida, samuti selle poolt kantud kulud, tema vara kaotsimineku või rikku-

mise, kui ta teadis või pidi teadma, et temaga tehingu sõlminud kodanik oli sellises seisundis.

§ 60. Eksimuse tagajärjel teostatud tehingu tühisus

(1) Tehingu, mis on teostatud olulise tähtsusega eksimuse tagajärjel, võib kohus tunnistada tühiseks eksimuse mõjul tegutsenud poole hagi põhjal.

(2) Sel juhul, peale §-s 51 ettenähtud tagajärgede, on poolel, kelle hagi põhjal tehing tühiseks tunnistati, õigus nõuda teiselt poolelt kulude, oma vara kaotsimineku või rikkumise heastamist, kui ta tõendab, et eksimus tekkis teise poole süü läbi; kui seda ei tõendata, on pool, kelle hagi põhjal tehing tühiseks tunnistati, kohustatud heastama teisele poolele selle poolt kantud kahjud, tema vara kaotsimineku või rikkumise.

§ 61. Pettuse, vägivalda, ähvarduse, esindaja kuritahtliku kokkuleppe või raskete asjaolude kokkusattumise tagajärjel teostatud tehingu tühisus

(1) Tehingu, mis on teostatud pettuse, vägivalda, ähvarduse, ühe poole esindaja kuritahtliku kokkuleppe tagajärjel teise poolega, samuti tehing, mille kodanik oli sunnitud teostama talle äärmiselt kahjulikel tingimustel raskete asjaolude kokkusattumise tagajärjel, võib kohus kannatanu või riikliku või ühiskondliku organisatsiooni hagi põhjal tühiseks tunnistada.

(2) Kui tehing on tunnistatud tühiseks ühe nimetatud aluse järgi, siis on teine pool kohustatud kannatanule kogu kannatanu poolt tehingu järgi täidetud tagastama, kui aga pole võimalik tagastada täidetut natuuras, heastama talle selle väärtuse; kannatanu poolt alusetult saadu nõutakse sisse riigi tuludesse. Peale selle heastab teine pool kannatanule tema poolt kantud kahjud, tema vara kaotsimineku või rikkumise.

§ 62. Moment, millest peale tehing tühiseks loetakse

(1) Tühiseks tunnistatud tehing loetakse tühiseks selle teostamise momendist alates.

(2) Kui tehingu enda sisust tuleneb, et selle võib lõpetada ainult tuleviku suhtes, loetakse tehingu kehtivus lõppenuks tuleviku suhtes.

§ 63. Tehingu osa tühisuse tagajärjed

Tehingu osa tühisus ei too endaga kaasa selle teiste osade tühisust, kui võib eeldada, et tehing oleks teostatud ka ilma tühise osata.

§ 64. Tingimusega teostatud tehingud

(¹) Tehing loetakse teostatuks edasilükkava tingimusega, kui pooled seadsid tehinguga kindlaksmääratud õiguste ja kohustuste tekkimise sõltuvusse asjaolust, mille kohta ei ole teada, kas ta saabub või ei saabu.

(²) Tehing loetakse teostatuks äramuutva tingimusega, kui pooled seadsid tehinguga kindlaksmääratud õiguste ja kohustuste lõppemise sõltuvusse asjaolust, mille kohta ei ole teada, kas ta saabub või ei saabu.

(³) Kui tingimuse täitumist pahatahtlikult takistas pool, kellele tingimuse täitumine on ebasoodne, loetakse tingimus täitunuks.

(⁴) Kui tingimuse täitumisele pahatahtlikult aitas kaasa pool, kellele tingimuse täitumine on kasulik, loetakse tingimus mitte-täitunuks.

4. p e a t ü k k

ESINDUS JA VOLIKIRI

§ 65. Esindus

(¹) Tehing, mille on teostanud üks isik (esindaja) teise isiku (esindatava) nimel volituse jõul, mis põhineb volikirjal, seadusel või administratiivaktil, vahetult loob või muudab esindatava tsiviilõigusi ja -kohustusi või lõpetab need.

(²) Volitus võib ilmned a olukorrast, kus esindaja tegeleb (müüja jaekaubanduses, kassapidaja jms.).

(³) Esindaja ei või teostada tehinguid esindatava nimel ei isiklikult endaga ega teise isikuga, kelle esindajaks ta samaaegselt on.

(⁴) Ei ole lubatud teostada esindaja kaudu tehinguid, mida nende iseloomu poolest võib teostada ainult isiklikult, samuti teisi seaduses nimetatud tehinguid.

§ 66. Tehingu teostamiseks volitamata isiku poolt või volituste ületamisega teostatud tehingu tagajärjed

(¹) Tehing, mille on teise isiku nimel teostanud tehingu teostamiseks volitamata isik või mis on teostatud volituste ületamisega, loob või muudab või lõpetab tsiviilõigusi ja -kohustusi esindatava suhtes ainult juhul, kui esindatav selle tehingu hiljem heaks kiidab.

(²) Hilisem esindatava heakskiit muudab tehingu kehtivaks tema teostamise momendist.

§ 67. Volikiri

(1) Volikiri on ühe isiku kirjalik volitus teisele isikule tema nimel esinemiseks kolmandate isikute ees.

(2) Juriidilisele isikule võib volikirja välja anda tehingute teostamiseks, mis ei ole vastuolus tema põhikirja (põhimääruse) või antud liiki organisatsioonide üldpõhimäärusega.

§ 68. Volikirja vorm

(1) Volikiri notariaalset vormi nõudvateks tehinguteks, samuti toiminguteks riiklike, kooperatiivsete või ühiskondlike organisatsioonide suhtes peab olema notariaalselt tõestatud, välja arvatud käesolevas koodeksis ettenähtud juhud ja juhud, kui erieeskirjadega on lubatud teistsugune volikirja vorm.

(2) Volikirja korrespondentsi, sealhulgas rahalise ja pakksaadetise, töötasu ja teiste töösuhetega seotud väljamaksete, autori- ja leiutustasu, pensioni, sotsiaaltoetuse või stipendiumi, samuti hoiukassadest raha kättesaamiseks võib tõestada:

1) organisatsioon, kus volikirja väljaandnud isik töötab või õpib;

2) majavalitsus, kelle majas ta elab;

3) vastava sõjaväeosa juhtkond, kui volikiri antakse välja sõjaväelasele;

4) selle statsionaarse raviasutuse administratsioon, kus ta ravil on.

(3) Kinnipeetavale väljaantava volikirja tõestab vastava kinnipidamiskoha administratsioon.

§ 69. Riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide volikirjad

(1) Volikiri riiklike organisatsioonide nimel antakse välja selle juhataja allkirjaga ja selle organisatsiooni pitsseriga.

(2) Volikiri kooperatiivse või ühiskondliku organisatsiooni nimel antakse välja selleks põhikirjaga (põhimäärusega) volitatud isikute allkirjaga ja selle organisatsiooni pitsseriga.

(3) Volikirjale riikliku, kooperatiivse või ühiskondliku organisatsiooni nimel raha ja teiste materiaalsete väärtuste vastuvõtmiseks või väljaandmiseks peab peale selle veel alla kirjutama selle organisatsiooni pea-(vanem-)raamatupidaja.

(4) Volikirja väljaandmise kord ja volikirja vorm operatsioonideks krediidasutustes, samuti tehinguteks väliskaubanduse alal määratakse kindlaks erieeskirjadega.

§ 70. Volikirja tähtaeg

(1) Volikirja võib välja anda tähtajaga mitte üle kolme aasta.

(2) Kui tähtaeg ei ole volikirjas märgitud, kehtib ta ühe aasta jooksul, arvates tema koostamise päevast.

(3) Volikiri, milles ei ole märgitud tema koostamise kuu-päeva, on tühine.

§ 71. Edasivolitus

(1) Isik, kellele on volikiri välja antud, peab isiklikult sooritama need teod, milleks teda volitati. Ta võib volikirjas ettenähtud tegude sooritamise teisele isikule edasi volitada, kui ta on selleks volitatud volikirjaga või on selleks sunnitud olude sunnil, et kaitsta volikirja väljaandnud isiku huvisid.

(2) Volikiri, mille järgi volitused antakse üle teisele isikule, peab olema notariaalselt tõestatud.

(3) Teisele isikule volitused üleandnud isik on kohustatud sellest viivitamatult teatama volikirja väljaandnud isikule ja teatama talle kõik vajalikud andmed selle isiku kohta, kellele volitused üle anti. Selle kohustuse mittetäitmine paneb volitused edasiandnud isikule vastutuse kõigi selle isiku tegude eest, kellele ta volitused üle andis, nagu oma tegude eest.

§ 72. Volikirja lõppemine

(1) Volikirja kehtivus lõpeb:

- 1) volikirja tähtaja möödumisega;
- 2) volikirja tühistamisega selle väljaandnud isiku poolt;
- 3) isiku loobumisega, kellele volikiri välja anti;
- 4) selle juriidilise isiku tegevuse lõppemisega, kelle nimel oli volikiri välja antud;
- 5) selle juriidilise isiku tegevuse lõppemisega, kelle nimele oli volikiri välja antud;

6) volikirja väljaandnud kodaniku surmaga, tema teovõime tuks või teadmata äraolijaks tunnistamisega;

7) selle kodaniku surmaga, kellele volikiri välja anti, tema teovõime tuks või teadmata äraolijaks tunnistamisega.

(2) Volikirja väljaandnud isik võib selle igal ajal tühistada, isik aga, kellele volikiri välja anti, sellest loobuda. Kokku-lepe sellest õigusest loobumise kohta on tühine.

(3) Volikirja lõppedes kaotab oma jõu ka edasivolitus.

§ 73. Volikirja lõppemise tagajärjed

(1) Volikirja väljaandnud isik on kohustatud selle tühistami-sest (§ 72 p. 2) teatama isikule, kellele volikiri välja anti, samuti temale teadaolevatele kolmandaile isikuile, kelle ees esi-nemiseks volikiri anti. Selline kohustus lasub ka volikirja välja-andnud isiku õigusjärglastel selle lõppemise korral § 72 punk-tides 4 ja 6 ettenähtud alustel.

(2) Õigused ja kohustused, mis on tekkinud volikirja saanud isiku tegude tagajärjel enne seda, kui see isik sai teada või pidi teada saama volikirja lõppemisest, säilivad volituse välja-

andnud isikul ja tema õigusjärglastel kolmandate isikute suhtes.

(³) Pärast volikirja lõppemist peavad isik, kellele volikiri välja anti, või tema õigusjärglased viivitamatult volikirja tagastama.

5. p e a t ü k k

TÄHTAEGADE ARVUTAMINE

§ 74. Tähtaja määramine

(1) Seaduse või tehinguga kehtestatud või kohtu, arbitraaži või vahekohtu poolt määratud tähtaeg määratakse kindlaks kalendripäevaga või aastate, kuude, nädalate või päevadega arvutatava ajavahemiku möödumisega.

(2) Tähtaja võib kindlaks määrata ka viitamisega paratamatult saabuvale sündmusele.

§ 75. Tähtaja kulgemise algus

Tähtaja kulgemine algab järgmisel päeval pärast selle kalendripäeva või sündmuse saabumist, millega määrati kindlaks tema algus.

§ 76. Aastatega arvutatava tähtaja lõppemine

(1) Aastatega arvutatav tähtaeg möödub tähtaja viimase aasta vastaval kuul ja kuupäeval.

(2) Poolaastaga kindlaksmääratud tähtaja suhtes rakendatakse kuudega arvutatavate tähtaegade kohta käivaid eeskirju (§ 77).

§ 77. Kuudega arvutatava tähtaja lõppemine

(1) Kuudega arvutatav tähtaeg möödub tähtaja viimase kuu vastaval kuupäeval.

(2) Poole kuuga kindlaksmääratud tähtaega vaadeldakse kui päevadega arvutatavat tähtaega ja ta loetakse võrdseks viieteistkümne päevaga.

(3) Kui aastate ja kuudega arvutatava tähtaja lõppemine langeb niisugusele kuule, milles vastavat kuupäeva ei ole, siis möödub tähtaeg selle kuu viimasel päeval.

§ 78. Nädalatega arvutatava tähtaja lõppemine

Nädalatega arvutatav tähtaeg möödub tähtaja viimase nädala vastaval päeval.

§ 79. Tähtaja lõppemine mittetööpäeval

Kui tähtaja viimane päev langeb mittetööpäevale, loetakse tähtaja lõppemise päevaks lähim temale järgnev tööpäev.

§ 80. Tegude sooritamise kord tähtaja viimasel päeval

(1) Kui tähtaeg määrati mingi teo sooritamiseks, siis võib seda teha kuni tähtaja viimase päeva kella kahekümne neljani.

(2) Kui see tegu tuli sooritada organisatsioonis, siis möödub tähtaeg sel tunnil, mil kindlaksmääratud eeskirjade järgi lõpetatakse vastavate operatsioonide sooritamine sellés organisatsioonis.

(3) Kõik kirjalikud avaldused ja teated, mis on postile või telegraafile ära antud enne tähtaja viimase päeva kella kahtkümmend nelja, loetakse tähtajaliselt tehtuks.

6. p e a t ü k k

HAGI AEGUMINE

§ 81. Hagi aegumise üldised tähtajad

Hagi korras õiguste kaitsmise üldiseks tähtajaks isikule, kelle õigusi on rikutud (aegumine), määratakse kolm aastat, riiklikele organisatsioonidele, kolhoosidele ja muudele koöperatiivsetele ning ühiskondlikele organisatsioonidele nende omavaheliste hagide puhul üksteise vastu — üks aasta.

§ 82. Hagi aegumise lühendatud tähtajad

(1) Lühendatud aegumistähtajad võidakse kindlaks määrata NSV Liidu seadusandlusega nõuete üksikute liikide suhtes, mis tulenevad suhetest, millede reguleerimine on antud NSV Liidu pädevusse, ja käesoleva koodeksiga — muude nõuete suhtes.

(2) Lühendatud aegumistähtaeg kestusega kuus kuud kehtib hagide suhtes:

1) leppetrahvi (trahvi, viivise) sissenõudmise kohta;

2) müüdüd asja puuduste kohta (§ 265);

3) mis tulenevad mittevastava kvaliteediga toodangu (§ 277) hankimisest;

4) täidetud töö puuduste kohta, välja arvatud puudused hoonetes ja ehitistes (§ 381).

(3) Hagide suhtes puuduste kohta hoonetes ja ehitistes rakendatakse §-s 381 nimetatud lühendatud aegumistähtaegu.

(4) Veoste, reisijate ja pagasi veost tulenevate hagide suhtes rakendatakse §-s 400 nimetatud lühendatud aegumistähtaegu, hagide suhtes aga, mis tulenevad sideorganite suhetest klien-

tuuriga, rakendatakse NSV Liidu sidemäärustikus nimetatud lühendatud aegumistähtaegu.

(⁵) Kolhoosnike hagide suhtes kolhooside vastu töö tasustamise kohta kolhoosis kehtestatakse hagi aegumistähtjaks üks aasta, arvates päevast, millal kolhoosnike üldkoosolek (volinike koosolek) kinnitas tulude jaotamise antud kolhoosis.

§ 83. Hagi aegumise tähtaegade muutumise kohta käiva kokkuleppe tühisus

Poolte kokkulepe hagi aegumise tähtaegade ja nende arvutamise korra muutmise kohta on tühine.

§ 84. Hagi läbivaatamine sõltumatult hagi aegumise tähtaja möödumisest

Nõue rikutud õiguse kaitsmise kohta võetakse läbivaatamisele kohtus, arbitraažis või vahekohtus sõltumatult aegumistähtaja möödumisest.

§ 85. Hagi aegumise kohaldamise kohustuslikkus

Kohus, arbitraaž või vahekohus kohaldab hagi aegumist sõltumatult poolte avaldusest.

§ 86. Hagi aegumise tähtaja kulgemise algus

Hagi aegumise tähtaja kulgemine algab hagemisõiguse tekkimise päevast; hagemisõigus tekib päeval, mil isik sai teada või oleks pidanud teada saada oma õiguse rikkumisest. Eranid sellest reeglist, samuti hagi aegumise tähtaegade kulgemise peatamise ja katkestamise alused määratakse kindlaks NSV Liidu seadusandluse ja käesoleva koodeksiga.

§ 87. Hagi aegumise tähtaja kulgemise algus isikute vahetamise korral kohustuses

Isikute vahetumine kohustuses ei too kaasa hagi aegumise tähtaja muutumist.

§ 88. Aegumistähtaja kulgemise algus hagide suhtes kahju heastamise kohta

Kahju tekitamisest tulenevate hagide suhtes algab aegumine päevast, mil kannatanu sai või pidi saada teada temale tekitatud kahjust.

§ 89. Aegumistähtaja kulgemise algus hagide suhtes alusetult saadu tagastamise kohta

Alusetult vara saamisest tulenevate hagide suhtes algab aegumine päevast, mil isik, kelle arvel vara alusetult saadi, sai või pidi sellest teada saada.

§ 90. Aegumistähtaja kulgemise algus hangitud toodangu mittevastava kvaliteedi kohta käivate hagide suhtes

Hagide suhtes riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vahel, mis tulenevad mittevastava kvaliteediga toodangu hankimisest või toodangu puudujäägist, algab aegumise kulgemine vastava akti koostamise päevast, kui aga akti kindlaksmääratud tähtjaks ei koostatud, siis akti koostamiseks kindlaksmääratud tähtaja lõppemise päevast.

§ 91. Aegumistähtaja kulgemise algus hagide suhtes autoritasu väljamaksmise kohta

Hagi aegumise tähtaja kulgemine nõuete esitamiseks autoritasu väljamaksmise kohta algab autorile tasuteate kätteandmise päevast, kui aga autorile teadet kätte ei antud, siis päevast, mil autor või tema pärijad said teada või pidid oma õiguste rikkumisest teada saama.

§ 92. Aegumistähtaja kulgemise algus hagide suhtes kolhoosipere vara jagamise kohta

Hagide suhtes kolhoosipere vara jagamise või sellest varast osa eraldamise kohta algab aegumise kulgemine päevast, mil jagamist või osastamist nõudev pere liige faktiliselt perest lahkus.

§ 93. Hagi aegumise tähtaegade kulgemise peatumine

(¹) Hagi aegumise tähtaegade kulg peatub:

1) kui hagi esitamist takistas erakorraline ja antud tingimustes vältimatu sündmus (vääramatu jõud);

2) NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu poolt kehtestatud kohustuste täitmise pikendamise (moratooriumi) põhjal;

3) kui hageja või kostja viibib sõjaseisukorda viidud NSV Liidu relvastatud jõudude koosseisus.

(²) Peale käesolevas paragrahvis nimetatud üldiste aluste peatub aegumistähtaja kulg terviserikkega või surma põhjustamisega seotud kahju heastamise hagides kuni pensioni määramiseni või selle määramisest keeldumiseni, juhul kui vastavale organile on esitatud avaldus pensioni või toetuse määramiseks.

(³) Hagi aegumise tähtaja kulg peatub, kui käesolevas paragrahvis nimetatud asjaolud tekkisid või jätkusid aegumistähtaja viimase kuue kuu jooksul, kui aga see tähtaeg on lühem kui kuus kuud, siis aegumistähtaja jooksul.

(⁴) Hagi aegumise tähtaja kulg jätkub aegumistähtaja kulgemise peatumise põhjustanud asjaolude lõppemise päevast. Sealjuures järelejäänud tähtaeg pikeneb kuni kuue kuuni, kui aga

aegumistähtaeg on lühem kui kuus kuud, siis aegumistähtaja lõpuni.

§ 94. Hagi aegumise tähtaja katkemine

(¹) Hagi aegumise tähtaeg katkeb hagi esitamisega ettenähtud korras.

(²) Vaidluste suhtes, milles üheks või kummakski pooleks on kodanik, katkeb hagi aegumise tähtaeg samuti kohustatud isiku poolt tegude sooritamiseга, mis lõendavad oma kohustuse omaksvõtmist.

(³) Hagi aegumise katkemine ühe solidaarse võlgniku suhtes katkestab hagi aegumise teiste võlgnike suhtes.

(⁴) Pärast katkemist algab hagi aegumise tähtaja kulg uuesti; kuni katkemiseni möödunud aega uue tähtaja hulka ei arvata.

(⁵) Läbi vaatamata jäänud hagi esitamine ei katkesta hagi aegumise tähtaega.

§ 95. Hagi aegumise tähtaja möödumise tagajärjed

(¹) Hagi aegumise tähtaja möödumine on aluseks hagi rahuldamata jätmisele.

(²) Kui kohus, arbitraaz või vahekohus tunnistab aegumise tähtaja möödalaskmise põhjuse mõjuvaks, kuulub rikutud õigus kaitsmisele.

§ 96. Lühendatud aegumise tähtaegade peatamine, katkestamine ja ennistamine

Eeskirjad hagi aegumise tähtaegade peatamise, katkestamise ja ennistamise kohta (§-d 93—95) laienevad samuti lühendatud aegumise tähtaegadele, kui seadusega ei ole kindlaks määratud teisiti.

§ 97. Kohustuse täitmine võlgniku poolt pärast hagi aegumise tähtaja möödumist

(¹) Juhul, kui võlgnik täidab kohustuse pärast hagi aegumise tähtaja möödumist, ei ole tal õigust nõuda täidetu tagastamist, olgugi et täitmise momendil ta ei teadnud aegumise tähtaja möödumisest.

(²) Käesoleva paragrahvi eeskirjad ei laiene riiklike organisatsioonide vahelistele suhetele ning nende suhetele kooperatiivsete (peale kolhooside) ja ühiskondlike organisatsioonidega.

§ 98. Nõuded, milledele aegumine ei laiene

Aegumine ei laiene:

1) isiklike mittevaraliste õiguste rikkumisest tulenevatele nõuetele, välja arvatud seaduses ettenähtud juhud;

2) riiklike organisatsioonide nõuetele riigi vara tagasinõudmise kohta kolhooside ja muude kooperatiivsete ning ühiskondlike organisatsioonide või kodanike seadusvastasest valdusest;

3) hoiustajate nõuetele riiklikesse hoiukassadesse ja NSV Liidu Riigipanka sissemakstud hoiuste väljaandmise kohta;

4) NSV Liidu seadusandluses kindlaksmääratud juhtudel ka muudele nõuetele.

§ 99. Hagi aegumise rakendamine hagide suhtes täiendavate nõuete kohta

Peanõude suhtes esitatud hagi aegumise tähtaja möödumisega loetakse möödunuks ka täiendava nõude (leppetrahv, käendus jms.) suhtes esitatud hagi aegumise tähtaeg.

II OSA

OMANDIÕIGUS

7. peatükk

ULDSÄTTED

§ 100. Omaniku õiguspädevus

Omanikule kuuluvad vara valdamise, kasutamise ja käsutamise õigused seadusega kindlaksmääratud piirides.

§ 101. Sotsialistlik omand

Sotsialistlikuks omandiks on: riiklik (üldrahvalik) omand; kolhooside, muude kooperatiivsete organisatsioonide, nende koondiste omand; ühiskondlike organisatsioonide omand.

8. peatükk

RIIKLIK OMAND

§ 102. Riikliku omandiõiguse sisu

(¹) Riik on kogu riigi vara ainuomanik.

(²) Riiklikele organisatsioonidele kinnistatud riigi vara on nende organisatsioonide operatiivses valitsemises, kes teostavad seaduses kindlaksmääratud ulatuses vastavalt nende tegevuse eesmärkidele, plaanilistele ülesannetele ja vara otstarbele vara valdamise, kasutamise ja käsutamise õigusi.

§ 103. Riikliku omandiõiguse objektid

(¹) Riigi omandiks on maa, maapõuevarad, veekogud, metsad, tehased, vabrikud, kaevandused, murrud, elektrijaamad, raudtee-, vee-, õhu ja autotransport, pangad, sidevahendid, riigi poolt organiseeritud põllumajanduslikud, kaubandus-, kommu-

naal- ja muud ettevõtted, samuti ka põhiline elamufond linnades ja linnalistes asulates.

(²) Riigi omandiks võib olla ka igasugune muu vara.

(³) Maad, maapõuevarasid, veekogusid ja metsi kui riigi ainuomandit võidakse anda ainult kasutamiseks.

§ 104. Põhivahendite hulka kuuluva riigivara käsutamise kord

(1) Riigi ettevõtete, hoonete, ehitiste, seadmete ja muu riiklike organisatsioonide põhivahendite hulka kuuluva vara teistele riiklikele organisatsioonidele, samuti ka kolhoosidele ja muudele kooperatiivsetele ning ühiskondlikele organisatsioonidele üleandmise kord määratakse kindlaks NSV Liidu ja Eesti NSV seadusandlusega.

(²) Riigi ettevõtteid, hooneid ja ehitisi antakse ühelt riiklikult organisatsioonilt teisele üle tasuta.

(³) Käesolevas paragrahvis tähendatud riigi vara ei kuulu võõrandamisele kodanikele, välja arvatud üksikud vara liigid, mille müük kodanikele on NSV Liidu ja Eesti NSV seadusandlusega lubatud.

§ 105. Riiklike organisatsioonide õiguspädevus käibevahendite käsutamiseks

Riiklikud organisatsioonid kasutavad käibevahendeid (tooraineid, kütust, materjale, poolfabrikaate, valmistoodangut, rahalisi ja muid vahendeid) vastavalt nende vahendite sihtotstarbele ja kooskõlas kinnitatud plaanidega.

§ 106. Riigi varale sissenõude pööramise kord

(1) Ettevõtted, hooned, ehitised, seadmed ja muu riiklike organisatsioonide põhivahendite hulka kuuluv vara ei või olla pantimisesemeks ja nendele ei saa pöörata sissenõuet kreditoride pretensioonide järgi.

(²) Sissenõuet võidakse pöörata muule varale Eesti NSV seadusandlusega, rahalistele vahenditele aga NSV Liidu seadusandlusega kindlaksmääratud eranditega.

(³) Riiklike organisatsioonide ekspluatatsiooniliseks tegevuseks, kapitaalvahetusteks või kapitaalremondiks määratud vahenditele võib pöörata sissenõuet ainult pretensioonide järgi, mis on seotud vastavalt ekspluatatsioonilise tegevusega, kapitaalvahetustega või kapitaalremondiga.

(⁴) Sissenõude pööramise kord krediitiasutuste pretensioonide järgi nende poolt antud laenude tagastamiseks määratakse kindlaks NSV Liidu seadusandlusega.

KOLHOOSIDE, MUUDE KOOPERATIIVSETE ORGANISAT- SIOONIDE JA NENDE KOONDISTE OMAND

§ 107. Kolhooside, muude kooperatiivsete organisatsioonide ja nende koondiste omandiõiguse sisu

(1) Kolhoosid, muud kooperatiivsed organisatsioonid ja nende koondised valdavad, kasutavad ja käsutavad neile omandiõiguse alusel kuuluvat vara vastavalt nende põhikirjadele.

(2) Õigus käsutada vara, mis moodustab kolhooside, muude kooperatiivsete organisatsioonide ja nende koondiste omandi, kuulub eranditult omanikele endile.

(3) Kooperatiivsete süsteemide tsentraliseeritud fonde moodustatakse ja kasutatakse nende süsteemide keskuste poolt seadusega kindlaksmääratud korras.

§ 108. Kolhooside, muude kooperatiivsete organisatsioonide ja nende koondiste omandiõiguse objektid

Kolhooside, muude kooperatiivsete organisatsioonide ja nende koondiste omandiks on nende ettevõtted, kultuuri- ja elukondlikud asutused, hooned, ehitised, traktorid, kombainid, muud masinad, transpordivahendid, töö- ja produktiivkari, nende organisatsioonide valmistatud toodang ja nende organisatsioonide tegevuse eesmärkidele vastav muu vara.

§ 109. Sissenõude pööramise kord kolhooside, muude kooperatiivsete organisatsioonide ja nende koondiste varale

(1) Kolhoosidele, muudele kooperatiivsetele organisatsioonidele ja nende koondistele kuuluvatele ettevõtetele, kultuuri- ja elukondlikele asutustele, hoonetele, ehitistele, traktoritele, kombainidele, muudele masinatele, transpordivahenditele ja muule nende põhivahendite hulka kuuluvale varale, samuti ka seemne- ja söödafondidele ei või pöörata sissenõuet kreditoride pretensioonide järgi.

(2) Sissenõuet võidakse pöörata muule varale Eesti NSV seadusandlusega, rahalistele vahenditele aga NSV Liidu seadusandlusega kindlaksmääratud eranditega.

(3) Ekspluatatsiooniliseks tegevuseks, kapitaalmahutusteks või kapitaalremondiks määratud kolhooside, muude kooperatiivsete organisatsioonide ja nende koondiste vahenditele võib pöörata sissenõuet pretensioonide järgi, mis on seotud vastavalt ekspluatatsioonilise tegevusega, kapitaalmahutustega või kapitaalremondiga.

(4) Kooperatiivsete organisatsioonide kreditorid ei või pöö-

rata sissenõuet kooperatiivsete süsteemide tsentraliseeritud fondidele.

(⁵) Sissenõude pööramise kord krediidiasutuste pretensioonide järgi nende poolt antud laenude tagastamiseks määratakse kindlaks NSV Liidu seadusandlusega.

10. peatük k

AMETIÜHINGUTE JA MUUDE ÜHISKONDLIKE ORGANISATSIOONIDE OMAND

§ 110. Ametiühingute ja muude ühiskondlike organisatsioonide omandiõiguse sisu

(¹) Ametiühingud ja muud ühiskondlikud organisatsioonid valdavad, kasutavad ja käsutavad neile omandiõiguse alusel kuuluvat vara vastavalt nende põhikirjadele.

(²) Õigus käsutada vara, mis moodustab ametiühingute ja muude ühiskondlike organisatsioonide omandi, kuulub eranditult omanikele endile.

§ 111. Ametiühingute ja muude ühiskondlike organisatsioonide omandiõiguse objektid

Ametiühingute ja muude ühiskondlike organisatsioonide omandiks on nende ettevõtted, hooned, ehitised, sanatooriumid, puhkekodud, kultuurihooned, klubid, staadionid ja pioneeri-laagrid koos nende sisseseadega, kultuurhariduslikud fondid ja muu nende organisatsioonide tegevuse eesmärkidele vastav vara.

§ 112. Sissenõude pööramise kord ametiühingute ja muude ühiskondlike organisatsioonide varale

(¹) Ametiühingutele ja muudele ühiskondlikele organisatsioonidele kuuluvatele ettevõtetele, hoonetele, ehitistele, sisseseadele ja muule ettevõtete, sanatooriumide, puhkekodude, kultuurihoonete, klubide, staadionide ja pioneerilaagrite põhivahendite hulka kuuluvale varale, samuti ka kultuurhariduslikele fondidele ei või pöörata sissenõuet kreditoride pretensioonide järgi.

(²) Sissenõuet võidakse pöörata muule varale Eesti NSV seadusandlusega, rahalistele vahenditele aga NSV Liidu seadusandlusega kindlaksmääratud eranditega.

(³) Ekspluatatsiooniliseks tegevuseks, kapitaal mahutusteks või kapitaalremondiks määratud ametiühingute ja muude ühiskondlike organisatsioonide varale võib pöörata sissenõuet üksnes pretensioonide järgi, mis on seotud vastavalt ekspluatatsioonilise tegevusega, kapitaal mahutustega või kapitaalremondiga.

(4) Sissenõude pööramise kord krediidasutuste pretensioonide järgi nende poolt antud laenude tagastamiseks määratakse kindlaks NSV Liidu seadusandlusega.

11. p e a t ü k k

ISIKLIK OMAND

§ 113. Isikliku omandiõiguse objektid

(1) Kodanike isiklikuks omandiks võib olla vara, mis on ette nähtud nende materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks.

(2) Igal kodanikul võivad olla isiklikus omanduses töötulud ja säästud, elamu (või selle osa) ja kodune abimajand, koduse majapidamise ja tarbimise ning isikliku kasutamise ja mugavuse esemed. Kodaniku isiklikus omanduses ei või olla mitte-tõise tuluga soetatud vara.

(3) Kodanike isiklikus omanduses olevat vara ei või kasutada mittetõise tulu saamiseks.

§ 114. Isiklik omandiõigus elamule

(1) Kodaniku isiklikus omanduses võib olla ainult üks elamu. Kooselavatel abikaasadel ja nende alaealistel lastel võib olla ainult üks elamu, mis isikliku omandiõiguse alusel kuulub ühele neist või on nende ühine omand.

(2) Ühel krundil asuvat kahte või enam eluruumidena kasutatavat ehitist võidakse kohaliku tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee otsuse alusel õiguslikus mõttes võrdsustada ühe elamuga juhul, kui nende ehitiste eraldamine iseseisvaks majavaldusteks ei ole võimalik ehitiste majanduslikku terviklikkust ning ehituse-, maaeraldamise-, tuletõrje ja teisi eeskirju rikkumata.

(3) Kodanike, kooselavate abikaasade ja nende alaealiste laste isiklikus omanduses võivad olla ühe elamu osa (osad) või erinevate elamute osad, mis kogusummas ei ületa elamu piirmäära, kusjuures elamu osa (osad) võib olla neist ühe isiklikus omanduses või nende ühises omanduses. Individuaalehitajate elamuehituskollektiivi paljukorterilises majas võib kooselavatel abikaasadel ja nende alaealistel lastel olla ainult üks korter.

(4) Kodanikud, kooselavad abikaasad ja nende alaealised lapsed, kellel on korter individuaalehitajate elamuehituskollektiivi paljukorterilises majas, ei või peale selle isikliku omandiõiguse alusel omada teist elamut või selle osa.

(5) Kolhoosipere liikmed, kellele ühisomandiõiguse alusel kuulub elamu, ei või isikliku omandiõiguse alusel omada teist elamut või selle osa.

(6) Kodanikele, kooselavatele abikaasadele ja nende alaealistele lastele isikliku omandiõiguse alusel kuuluva elamu elamispinna piirmäär ei tohi ületada 60 m². Suurt perekonda või lisa-elamispinnaõigust omava kodaniku taotluse põhjal võib vastava tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee lubada elamu ehitamist, mille elamisvind ületab 60 m², kuid ei ületa antud perekonna jaoks kohalike tööraha saadikute nõukogude majades elavate kodanike suhtes kehtestatud normide järgi kindlaksmääratud suurust.

(7) Kodaniku, kooselavate abikaasade ja nende alaealiste laste isiklikus omanduses võib olla ka suurema elamispinna elamu (või selle osa), kui see elamu on ehitatud enne 1958. a. 1. augustit. Nimetatud elamud (või nende osad) võivad olla ostu-müügi, kinke, pärimise ja teiste tehingute esemeks üldistel alustel.

§ 115. Elamutele oleva omandiõiguse lõpetamine, kui neid on üle ühe

(1) Kui kodaniku või kooselavate abikaasade ja nende alaealiste laste isiklikus omanduses on seadusega lubatud alustel rohkem kui üks elamu, on omanikul õigus omal valikul jätta oma omandusse ükskõik milline neist elamutest. Teise elamu (elamud) peab omanik ühe aasta jooksul, arvates omandiõiguse tekkimise päevast, võõrandama (müüma, kinkima jne.).

(2) Erandjuhtudel (haigus, pikaajaline komandeering jms.) võib kohaliku tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee pikendada liigse elamu (elamute) võõrandamise tähtaega.

(3) Kui omanik ühe aasta jooksul elamut (elamuid) ükskõik millises vormis ei võõranda, kuulub see elamu (elamud) kohaliku tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee otsuse põhjal sundkorras müümisele «Eesti NSV tsiviilprotsessi koodeksiga» kohtuotsuste täitmiseks kindlaksmääratud korras. Pärast sundkorras müümiselega seotud kulude katmist antakse müügist saadud summad üle elamu (elamute) endisele omanikule.

(4) Kui elamut (elamuid) ei saa sundkorras müüa ostjate puudumise tõttu, läheb elamu (elamud) kohaliku tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee otsuse põhjal tasuta riigi omandusse.

(5) Käesoleva paragrahvi eeskirju rakendatakse vastavalt ka juhtudel, kui kodaniku, kooselavate abikaasade ja nende alaealiste laste isiklikus omanduses on:

- 1) peale ühe elamu teise elamu osa (osad);
- 2) erinevate elamute osad, mis kogusummas ületavad §-s 114 lg. 6 nimetatud elamispinna suuruse;
- 3) rohkem kui üks korter individuaalehitajate elamuehituskollektiivi paljukorterilises majas.

§ 116. Elamu omavolilise ehitamise tagajärjed

(¹) Kodanikul, kes ehitas elamu või selle osa (juurdeehitise) ilma kindlaksmääratud loata või ilma nõutaval viisil kinnitatud projektita või oluliste kõrvalekaldumistega projektist või põhilisi ehitusnorme ja -eeskirju jämedalt rikkudes, ei ole õigust seda elamut või juurdeehitist käsutada (müüa, kinkida, üürile anda jne.).

(²) Kohaliku tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee otsuse alusel selline elamu või juurdeehitis lammutatakse kodaniku arvel, kes selle ehitas, või arvatakse kohaliku tööraha saadikute nõukogu fondi ehitajale ehitusmaterjalide maksumuse väljamaksmisega riiklike hindade järgi.

§ 117. Mittetöiste tulude saamiseks kasutatavate elamute, suvilate ja muu vara äravõtmine

(¹) Kui kodaniku omanduses olevat elamut, suvilat või elamu (suvila) osa või muud vara omanik süstemaatiliselt kasutab mittetöise tulu saamiseks, kuuluvad elamu, suvila või elamu (suvila) osa või muu vara kohaliku tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee hagi alusel kohtu korras tasuta äravõtmisele koos nende üleandmisega kohaliku tööraha saadikute nõukogu kommunaalelamufondi.

(²) See eeskiri ei laiene elamutele ja suvilatele, kus ruume antakse üürile kõigi tingimuste täitmisega, millede järgimise korral kehtiv seadusandlus lubab neid ruume üürile anda.

§ 118. Mittetöise tuluga ehitatud või soetatud elamute, suvilate ja muude ehitiste tasuta äravõtmine

Elamud, suvilad ja muud ehitised või nende osad, mis kodanikud on ehitanud või soetanud mittetöise tuluga, samuti riiklike ettevõtete, asutuste, kolhooside või teiste kooperatiivsete või ühiskondlike organisatsioonide vahendite ebaseadusliku kasutamise, kuuluvad kohaliku tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee hagi alusel kohtu korras tasuta äravõtmisele koos nende üleandmisega kohaliku tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee kommunaalelamufondi, kolhoosile või mõnele teisele kooperatiivsele või ühiskondlikule organisatsioonile.

§ 119. Elamu, suvila või mõne muu ehitise kasutamise õiguse äravõtmine

Võttes ära elamu, suvila või muu ehitise või nende osa §-des 117 ja 118 nimetatud alustel, võib kohus endiselt omanikult ja temaga kooselavatelt isikutelt äravõetavas elamus elamispinna, suvila või muu ehitise või nende osa kasutamise õiguse ära võtta. Kui väljatõstetavatel teine eluruum puudub,

annab neile kehtivate normide järgi elamispinna see organisatsioon, kellele elamu, suvila või muu ehitis üle anti.

§ 120. Kariloomad, kes võivad olla kodaniku isiklikus omanduses

Kariloomade piirarv, kes võivad olla kodaniku isiklikus omanduses, määratakse kindlaks Eesti NSV seadusandlusega.

§ 121. Kolhoosipere liikme isiklik omand

(1) Kolhoosipere liikmete isiklikud töötulud ja säästud, samuti nende poolt isiklike vahenditega soetatud või pärimise või kinke teel saadud ja kolhoosipere omandusse andmata vara moodustab üksikute kolhoosipere liikmete isikliku omandi.

(2) Kolhoosipere liikmeks oleva kodaniku isiklikus omanduses ei või olla vara, mis vastavalt kolhoosi põhikirjale võib kuuluda ainult kolhoosiperele.

§ 122. Kodanike vara, millele ei või pöörata sissenõuet

Kodanike selle vara loetelu, millele ei või pöörata sissenõuet kreditoride pretensioonide järgi, määratakse kindlaks «Eesti NSV tsiviilprotsessi koodeksiga».

§ 123. Käsitöölise omand

Ilma võõra tööjõu kasutamisetä isiklikule tööle rajaneva väikemajapidamisega tegelevate käsitöölise omandi suhtes rakendatakse käesoleva koodeksi eeskirju kodanike isikliku omandi kohta, kuivõrd seadusega ei ole kindlaks määratud teisiti.

12. p e a t ü k k

ÜHINE OMAND

§ 124. Ühise omandi mõiste

(1) Vara võib kuuluda ühise omandiõiguse alusel kas kahele või mitmele kolhoosile või muule kooperatiivsele või ühiskondlikule organisatsioonile või riigile ja ühele või mitmele kolhoosile või muule kooperatiivsele ja ühiskondlikule organisatsioonile või siis kahele või mitmele kodanikule.

(2) Tehakse vahet kindlaksmääratud osadega ühise omandi (kaasomand) ja ilma kindlaksmääratud osadeta ühise omandi (ühisomandi) vahel.

§ 125. Kaasomandi valdamine, kasutamine ja käsutamine

(1) Kaasomandi valdamine, kasutamine ja käsutamine toimub kõigi tema osanike kokkuleppel, lahkarvamuste korral aga

lahendab vaidluse kohus ükskõik millise osaniku hagi alusel.

(²) Ühise omandi õiguse alusel kolhoosidevahelise, riiklik-kolhoosliku või mõne muu riiklik-kooperatiivse organisatsiooni liikmetele kuuluvat vara valdab, kasutab ja käsutab see organisatsioon vastavalt oma põhikirjale (põhimäärusele).

§ 126. Kaasomandiks oleva vara alalhoidmisega seotud kulud

Igal kaasomandi osanikul on vastavalt oma osale õigus ühisest omandist saadavaile tuludele; ta vastutab kolmandate isikute ees ühise omandiga seotud kohustuste järgi ja peab osa võtma maksude ja maksete, samuti ühise omandi valitsemise ja alalhoidmisega seotud kulude tasumisest.

§ 127. Kaasomandi osaniku õigus osa võõrandamisele

Igal kaasomandi osanikul on õigus nii tasu eest kui ka tasuta võõrandada oma osa teisele isikule.

§ 128. Ostueesõigus

(¹) Kui ühise omandi osa müüakse kõrvalisele isikule, on teistel kaasomandi osanikel eesõigus osta müüdav osa hinnaga, mille eest see müüakse, ja muude võrdsete tingimustega, välja arvatud müük avalikul enampakkumisel.

(²) Müüja on kohustatud kirjalikult teatama teistele kaasomandi osanikele kavatsusest müüa oma osa kõrvalistele isikutele ning ära näitama müüdava osa hinna ja müügitingimused. Kui teised kaasomandi osanikud loobuvad ostueesõigusest või ei kasuta seda õigust elamu osas ühe kuu jooksul, muu vara osas aga kümne päeva jooksul, arvates teate saamise momendist, on müüjal õigus müüa oma osa ükskõik kellele.

(³) Osa müümisel ostueesõigust rikkudes võib kaasomandi teine osanik pöörduda kohtu poole haviga temale ostja õiguste ja kohustuste ülekandmise kohta.

§ 129. Osa eraldamine ühisest omandist

(¹) Igal kaasomandi osanikul on õigus nõuda ühisest omandist oma osa eraldamist natuuras.

(²) Kui ei ole saavutatud kokkulepet eraldamise viisi kohta, jagatakse kaasomandiks olev vara ükskõik millise osaniku hagi põhjal kohtu poolt natuuras, kuivõrd see on võimalik selle vara majanduslikule otstarbele olulist kahju tekitamata; vastasel korral lahendab kohus, kellele kaasomandi osanikest jääb vara natuuras, kellele aga makstakse välja rahaline kompensatsioon.

§ 130. Kaasomandiõigus elamule

(¹) Osanikel, kelle kaasomandiks on elamu, on õigus omavahelise kokkuleppe järgi kindlaks määrata elamu eraldatud

ruumide (korterite, tubade) kasutamise kord vastavalt oma osadele.

(²) Selline kokkulepe, kui see on notariaalselt tõestatud ja kohaliku tööraha saadikute nõukogu täitevkomitees registreeritud, on kohustuslik ka isikutele, kes hiljem omandasid osa omandiõigusest sellele elamule.

§ 131. Kaasomandiks olevale elamule peale- või juurdeehitise tegemise või elamu ümberehitamise tagajärjed

Kui kaasomandiks oleva elamu osanik suurendab omal arvel selle elamu kasulikkude elamispinda juurde-, peale- või ümberehitamise teel teiste osanike nõusolekul ja seadusega kindlaksmääratud korras, kuuluvad osanike osad ühiseks omandiks olevast elamust ning selle ruumide kasutamise kord vastavalt muutmisele.

§ 132. Sissenõude pööramine ühise omandi osale

Kaasomandi osaniku kreditoridel on õigus esitada hagi oma võlgniku osa eraldamise kohta sellele sissenõude pööramiseks.

§ 133. Riigi ja kodanike, kooperatiivsete või ühiskondlike organisatsioonide ja kodanike kaasomandiõiguse lõpetamine

(¹) Riigi ja kodanike, kooperatiivsete või ühiskondlike organisatsioonide ja kodanike kaasomandiõigus kuulub lõpetamisele ühe aasta jooksul, arvates ühise omandiõiguse tekkimise päevast:

1) vara jagamise teel natuuras, kui selline jagamine on võimalik;

2) kodanikule kuuluva osa väljaostmise teel riigi või kooperatiivse või ühiskondliku organisatsiooni poolt;

3) riigile või kooperatiivsele või ühiskondlikule organisatsioonile kuuluva osa müümise teel kodanikule;

4) kogu vara müümise teel koos saadud summa jagamisega kaasomandi osanike vahel vastavalt nende osadele.

(²) Ühe nimetatud viisi valik määratakse kodanike kokkuleppel vastava riigiorganiga või kooperatiivse või ühiskondliku organisatsiooniga, kui aga kokkulepet ei saavutata, siis kohtu poolt.

(³) Kui riigiorgan või kooperatiivne või ühiskondlik organisatsioon müüb oma osa ühiseks omandiks olevast elamust, kuu-

lub ostueesõigus kodanikele, kes elavad selles elamu osas üürnike õigustega, järgides vastavalt § 128 lg. 2 ja 3 eeskirju, sellest õigusest loobumise või selle õiguse kasutamata jätmise korral aga ühise omandi teistele osanikele. Lahkarvamuse korral omanike vahel lahendab vaidluse kohus.

(4) Riigi ja kodanike kaasomandiõigus varale, millel on eriline väärtus, võidakse igal üksikjuhul lõpetada Eesti NSV Ministrite Nõukogu määruse alusel kodanikele kuuluvate osade väljaostmise teel riigi poolt.

§ 134. Kolhoosipere omand

(1) Kolhoosipere vara kuulub tema liikmetele ühisomandiõiguse alusel (§ 124).

(2) Kolhoosipere omandiks võivad olla abimajand tema kasutuses oleval õue-aiamaal, elamu, produktiivkari, linnud ja põllumajanduslik väikeinventar vastavalt kolhoosi põhikirjale.

(3) Peale selle kuuluvad kolhoosiperele pere liikmete poolt pere omandiks antud kolhoosi ühismajapidamisest osavõtuga saadud töötulud või muu nende poolt pere omandiks üleantud vara, samuti ühiste vahendite eest omandatud koduse majapidamise ja isikliku tarbimise esemed.

§ 135. Kolhoosipere vara valdamine, kasutamine ja käsutamine

(1) Kolhoosipere vara valdamine, kasutamine ja käsutamine toimub kõigi tema liikmete nõusolekul.

(2) Vaidluse pere vara valdamise, kasutamise ja käsutamise kohta lahendab kohus ükskõik millise kuueteistkümneaastaseks saanud pereliikme hagi alusel. 15 kuni 16 aasta vanused kodanikud esitavad hagi oma vanemate, lapsendajate või hooldajate nõusolekul, hagnosis kuni 15 aasta vanuste kodanike huvides aga esitavad nende vanemad, lapsendajad või eestkostjad.

§ 136. Kolhoosipere pea

(1) Kolhoosipere esindajaks tema majandusasjades on pere pea, kes määratakse pere liikmete kokkuleppel.

(2) Pere pea ja pere liikmed registreeritakse küla töörahva saadikute nõukogu täitevkomitees.

§ 137. Kolhoosipere vastutus tema liikmete kohustuste eest

(1) Kolhoosipere pea tehingute eest vastutab oma varaga kolhoosipere, kui asjaoludest ei tulene, et tehing teostati pere pea isiklikes huvides.

(2) Teised pere liikmed vastutavad oma kohustuste eest oma

isikliku varaga, samuti oma osaga pere varas, kui asjaoludest ei tulene, et tehing on teostatud pere huvides.

(3) Sissenõuet kolhoosipere liikme kuriteoga tekitatud kahju heastamiseks võib pöörata pere varale, kui kohtuotsusega tuvastatakse, et see vara omandati kuritegelikul teel saadud vahenditega või suurenes nende vahendite arvel.

(4) Kolhoosipere selle vara loetelu, millele ei või pöörata sissenõuet kreditoride pretensioonide järgi, määratakse kindlaks Eesti NSV seadusandlusega.

§ 138. Osa kindlaksmääramine pere varas

(1) Kolhoosipere liikme osa pere varas määratakse kindlaks tema lahkumise korral pere koosseisust uut peret moodustamata (osastamine), ühest perest kahe või enama pere moodustamise korral (jagunemine), samuti sissenõude pööramise korral pere liikme isiklike kohustuste järgi.

(2) Kolhoosipere liikme osa suurus määratakse kindlaks lähedes kõigi pere liikmete osade võrdsusest, kaasa arvatud alaealised ja töövõimetud.

(3) Töövõimelise kolhoosipere liikme osa pere varas võidakse vähendada, kui ta on olnud pere koosseisus lühikest aega või kui ta osavõtt töö ja vahenditega pere ühisest majapidamisest on tähtsusetu.

§ 139. Kolhoosipere vara osastamine

(1) Ühe või mitme kolhoosipere liikme lahkumisel pere koosseisust eraldatakse osa sellise arvestusega, et pere ei jääks ilma abimajandi pidamiseks vajalikest ehitustest, kariloomadest ja põllumajanduslikust inventarist.

(2) Võimatuse korral eraldada pere liikmele kuuluvat vara-osa natuuras, makstakse talle välja selle väärtus rahas.

(3) Õigus nõuda osa eraldamist kolhoosipere varast on pere liikmetel, kes on saanud 16-aastaseks. 15 kuni 16 aasta vanused kodanikud võivad nõuda osastamist oma vanemate, lapsendajate või hooldajate nõusolekul, alla 15 aasta vanuste kodanike huvides aga võivad osastamist nõuda nende vanemad, lapsendajad või eestkostjad.

§ 140. Kolhoosipere jagunemine

(1) Kolhoosipere jagunemise korral jagatakse tema vara moodustatavate perede vahel vastavalt nende perede liikmete osadele ning arvestades iga pere majanduslikke vajadusi.

(2) Õigus nõuda kolhoosipere jagamist on kõigil kolhoosipere täiskasvanud liikmetel, kes on antud kolhoosi liikmeteks.

(3) Nii vabatahtlikult kui ka kohtu korras toimunud kolhoosi-

pere jagunemine kuulub registreerimisele küla töörahva saadikute nõukogu täitevkomitees.

§ 141. Õiguse kaotamine nõuda kolhoosipere vara osastamist ja jagamist

Pere töövõimeline liige kaotab õiguse nõuda temale osa eraldamist pere varast või pere vara jagamist, kui ta mitte vähem kui kolm aastat järjest ei võtnud oma töö või vahenditega osa pere ühismajapidamisest. Seda eeskirja ei rakendata, kui pere liige ei võtnud majapidamisest osa sõjaväe tegevteenistusse kutsumise, õppeasutuses õppimise või haiguse tõttu.

§ 142. Üksiktalundipere omand

(¹) Üksiktalundipere omandiks võivad peale §-s 134 nimetatud vara olla tööloomad ja põllumajanduslik inventar, mis on vajalikud pere kasutusse eraldatud maa harimiseks võõrast tööjõudu kasutamata.

(²) Üksiktalundipere üksikute liikmete isiklikuks omandiks ei või olla käesoleva paragrahvi esimeses lõikes nimetatud vara.

(³) Käesolevas paragrahvis nimetatud üksiktalundipere vara kuulub tema liikmetele ühisomandiõiguse alusel (§ 124).

(⁴) Üksiktalundipere ühisomandiõiguse suhtes rakendatakse vastavalt kolhoosipere ühisomandi kohta käivaid eeskirju (§-d 135—141), kuivõrd seadusega ei ole kindlaks määratud teisiti.

13. p e a t ü k k

OMANDIÕIGUSE OMANDAMINE JA LÖPPEMINE

§ 143. Omandiõiguse tekkimise moment vara omandajal lepingu järgi

(¹) Lepingu järgi vara omandajal tekib omandiõigus (riiklikel organisatsioonidel aga vara operatiivse valitsemise õigus) asja üleandmise momendil, kui seadusega või lepinguga ei ole ette nähtud teisiti.

(²) Kui leping asja võõrandamise kohta kuulub registreerimisele, tekib omandiõigus registreerimise momendist.

§ 144. Asjade üleandmine

Üleandmiseks loetakse asjade kätteandmist omandajale, samuti ka ilma kättetoimetamise kohustuseta võõrandatud asjade üleandmist transpordiorganisatsioonile omandajale äraaatmiseks ja üleandmist postiasutusele edasisaatmiseks asjade omandajale. Asjade üleandmisega võrdsustatakse konossemendi või muu asja käsutusdokumendi üleandmist.

§ 145. Esemed, mida võib omandada eriloaga

(¹) Esemete loetelu, mida nende tähtsuse tõttu rahvamajandusele või riikliku julgeoleku kaalutlustel või muudel põhjustel võidakse omandada ainult erilubadega (relvad, välja arvatud jahirelvad, lõhke- ja radioaktiivsed ained, tugevatoimelised mürgid, trükitähed, paljundusaparaadid jt.), samuti nende lubade väljaandmise kord määratakse NSV Liidu seadusandlusega ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrustega.

(²) Valuutaväärtusi: kulda, hõbedat, plaatinat ja plaatinarühma kuuluvaid metalle müntides, kangides või toormaterjali kujul, välisvaluutat, välisvaluutas väljakirjutatud dokumente (vekslid, tšekid, pangaülekanded jms.), välismaiseid väärtpabereid (aktsiad, obligatsioonid, kupongid nende juurde jms.) võidakse omandada ainult eriseadustega kindlaksmääratud korras.

§ 146. Juhusliku hävimise riisiko

(¹) Võõrandatavate esemete juhusliku hävimise või juhusliku riknemise riisiko läheb üle omandajale üheaegselt temal omandiõiguse tekkimisega, kui lepingus ei ole kindlaks määratud teisiti.

(²) Kui võõrandaja viivitas asjade üleandmisega või omandaja nende vastuvõtmisega, kannab juhusliku hävimise või juhusliku riknemise riisikot viivitanud pool.

§ 147. Peaasi ja päraldis

Päraldis, s. o. asi, mis on määratud teenima peaasja ja on seotud sellega ühtse majandusliku eesmärgi kaudu, järgib peaasja saatust, kui seaduse või lepinguga ei ole kindlaks määratud teisiti.

§ 148. Omandiõigus viljadele ja tuludele

(¹) Viljad, noorloomad, asjast saadavad tulud jms. kuuluvad asja omanikule, kuivõrd seadusega või omaniku ja teiste isikute vahelise lepinguga ei ole kindlaks määratud teisiti.

(²) Isikul, kes on kohustatud viljad (noorloomad) välja andma, on õigus nõuda viljade (noorloomade) kasvatamisega seotud kulude heastamist, kuid mitte rohkem, kui on viljade (noorloomade) väärtus.

§ 149. Elamu juures asuva krundi kasutamise õiguse üleminek

(¹) Kui läheb üle omandiõigus linnas või linnalises asulas paiknevale elamule, läheb elamu omandajale üle ka elamu juures asuva krundi kasutamise õigus.

(2) Maal asuvat elamut võidakse võõrandada ainult kodanikule, kelle kasutusse antakse kindlaksmääratud korras elamu juures asuv krunt, välja arvatud juhud, kui elamu müüakse lammutamiseks või äravedamiseks.

§ 150. Ebaperemehelikult peetav elamu

Kui kodanik käib ebaperemehelikult ümber talle kuuluva elamuga, lastes sellel laguneda, võib kohaliku tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee määrata omanikule vastava tähtaja maja remontimiseks. Kui kodanik ilma mõjuvate põhjusteta ei tee vajalikku remonti, võib kohus kohaliku tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee hagi alusel ebaperemehelikult peetava elamu tasuta ära võtta ja selle kohaliku tööraha saadikute nõukogu kommunaalelamufondi üle anda.

§ 151. Ebaperemehelikult peetav vara, millel on ajalooline, kunstiline või muu väärtus

(1) Kui kodanik käib ebaperemehelikult ümber talle kuuluva olulist ajaloolist, kunstilist või ühiskonna suhtes muud väärtust omava varaga, teevad riiklikud organisatsioonid, kelle ülesannete hulka kuulub sellise vara kaitsmine, omanikule hoiatuse varasse ebaperemeheliku suhtumise lõpetamiseks. Kui omanik ei lõpeta ebaperemehelikku suhtumist, võib kohus vastavate organisatsioonide hagi alusel vara omanikult ära võtta ja riigi omandiks üle anda. Omanikule heastatakse sel juhul äravõetud vara väärtus kokkuleppega, vaidluse korral aga kohtu poolt kindlaksmääratud suuruses.

(2) Edasilükkamatu vajaduse korral võidakse hagi nimetatud vara äravõtmise kohta esitada ilma eelneva hoiatuseta.

§ 152. Peremehetu vara

(1) Vara, millel ei ole omanikku või mille omanik ei ole teada (peremehetu vara), läheb üle riigi omandusse rahandusorgani avalduse põhjal tehtud kohtuotsuse alusel. Avaldus esitatakse pärast ühe aasta möödumist, arvates vara arvele võtmise päevast.

(2) Kolhoosiperele või üksiktalundiperele kuuluv peremehetu vara läheb selle kolhoosi omandiks, kelle territooriumil see vara asub, kolhoosi avalduse põhjal tehtud kohtuotsuse alusel. Avaldus esitatakse pärast ühe aasta möödumist päevast, millal see vara küla tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee poolt arvele võeti.

(3) Peremehetu vara väljaselgitamise ja arvestuse kord määratakse Eesti NSV Rahandusministeeriumi poolt.

§ 153. Asja valmistamine võõrast materjalist

(1) Isik, kes on valmistanud uue asja võõrast materjalist, saab asja omanikuks, kui selle valmistamise maksumus ületab materjali maksumuse ja kui sealjuures see isik ei teadnud ega võinud teada, et materjal kuulub teisele isikule. Sel juhul on isik, kes kasutas võõrast materjali, kohustatud heastama materjali omanikule selle väärtuse.

(2) Kui materjali maksumus ületab asja valmistamise maksumuse, tunnistatakse omanikuks materjali omanik. Talle jäetakse õigus kas jätta asi endale, tasudes selle valmistamise maksumuse, või loobuda asjast, nõudes sisse kahjud.

(3) Kui valmistaja pahauskelt kasutas materjali, samuti juhtudel, kui asja valmistab kodanik riigile, kolhoosile või mõnele muule kooperatiivsele või ühiskondlikule organisatsioonile kuuluvast materjalist, siis, sõltumatult valmistamise maksumusest, rakendatakse käesoleva paragrahvi teise lõike eeskirju.

§ 154. Asjade segamine ja ühendamise

(1) Kui erinevatele omanikele kuulunud materjalidest on segamise tulemusena loodud uus asi, tunnistatakse uue asja omanikuks see, kellele kuulub põhimaterjal väärtuse järgi. Sel juhul tuleb teisele omanikule heastada materjali väärtus.

(2) Kui ühtegi materjali ei saa vaadelda väärtuse järgi põhimaterjalina, tekib uue asja suhtes kaasomandus.

(3) Kui mitu asja on omavahel ühendatud nii, et ühtegi nendest ei saa eraldada ilma teist oluliselt rikkumata, saab omandiõiguse ühendatud asjale põhiasja omanik. Põhiasja omanik on kohustatud heastama ühendatud asja väärtuse selle endisele omanikule.

(4) Asjade ühendamise korral, milledest ühtegi ei saa väärtuse järgi tunnistada põhiasjaks, tekib liitasja suhtes kaasomandus.

§ 155. Leid

Kaotatud asja leidja on kohustatud viivitamatult teatama sellest asja kaotajale ja tagastama asja sellele isikule või teatama leiust ning andma leitud asja üle miilitsale või küla tööraha saadikute nõukogu täitevkomiteele, kui aga asi leiti asutuse või ettevõtte ruumidest või transpordivahendist, andma ta vastava organisatsiooni administratsioonile.

§ 156. Leitud asjade hoidmine

(1) Organisatsiooni administratsioon hoiab temale üleantud leitud asju kaks nädalat ja kui kaotajad selle tähtaja jooksul asju tagasi ei nõua, annab nad miilitsale või küla tööraha

saadikute nõukogu täitevkomiteele; transpordiorganid hoiavad neile üleantud leitud asju kooskõlas transpordi kohta kehtivate eeskirjadega.

(²) Miilits või küla töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee on kohustatud hoidma neile üleantud asja kuus kuud. Asja kaotanud isiku leidmise korral tagastatakse talle asi nimetatud tähtaja jooksul; kui seda isikut nimetatud tähtaja jooksul ei avastata, läheb asi üle riigi omandiks.

§ 157. Kulude heastamine asja leidjale

Asja leidjal, kes tagastas asja selle kaotajale või andis selle kindlaksmääratud korras üle, on õigus saada asja kaotanud isikult, asja üleminekul riigi omandiks aga vastavalt riiklikult organisatsioonilt hüvitust asja hoidmise ja üleandmisega seotud kulude eest.

§ 158. Järelevalveta kariloomad

(¹) Järelevalveta või hullkuvad kariloomad kinnipidanud kodanik on kohustatud sellest viivitamatult teatama kariloomade omanikule ja tagastama talle kariloomad või teatama kolme päeva jooksul kariloomade kinnipidamisest miilitsale või küla töörahva saadikute nõukogu täitevkomiteele.

(²) Miilits või küla töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee võtab tarvitusele abinõud kariloomade omaniku otsimiseks ja annab kariloomad veterinaareeskirju järgides otsimise ajaks ajutiseks pidamiseks ja kasutamiseks üle lähimale sovhoosile või kolhoosile, kelle juhtivatel töötajatel ei ole õigust keelduda kariloomade vastuvõtmisest.

(³) Tööloomade ja veiste (ja nende noorloomade) omaniku leidmise korral kuue kuu jooksul, väikeloomad (ja nende noorloomade) omaniku leidmise korral kahe kuu jooksul, arvates nende sovhoosile või kolhoosile üleandmise päevast, nad tagastatakse omanikule, kes on kohustatud heastama sovhoosile või kolhoosile nende pidamise kulud, tasaarvestades nende kasutamisest saadud tulud.

(⁴) Kui käesoleva paragrahvi kolmandas lõikes nimetatud tähtaja jooksul kariloomade omanikku ei leita, kaotab see nende suhtes omandiõiguse. Sel juhul lähevad kolhoosi ülalpidamisel olnud kariloomad tasuta üle selle kolhoosi omandiks, sovhoosi ülalpidamisel olnud kariloomad aga lähevad tasuta üle riigi omandiks ja arvatakse selle sovhoosi vara koosseisu, kus neid ülal peeti.

§ 159. Peitevara

(¹) Peitevara, s. o. maasse kaevatud või muul viisil peidetud raha (kuld- ja hõbemündid, Nõukogude ja välisvaluuta) või

väärtesemed (kalliskivid, pärlid, väärismetallid kangidena, toodetena või murruna), mille omanikku ei saa kindlaks teha või kes on seaduse järgi kaotanud neile õiguse, läheb tasuta riigi omandiks ja leidja peab selle kohalikule rahandusorganile üle andma.

(²) Isik, kes peitevara avastas ja selle rahandusorganile üle andis, saab tasu 25% ulatuses äraantud väärtuste maksumusest, kui ainult selliste väärtuste kaevamised või otsimised ei kuulunud selle isiku teenistuskohustuste hulka.

§ 160. Rekviireerimine ja konfiskeerimine

Riigi poolt omanikult vara äravõtmist riiklikes ja ühiskondlikes huvides temale vara väärtuse väljamaksmisega (rekviireerimine), samuti ka riigi poolt vara tasuta äravõtmist sanktsioonina õiguserikkumise eest (konfiskeerimine) lubatakse ainult NSV Liidu ja Eesti NSV seadusandlusega kindlaksmääratud juhtudel ja korras.

14. p e a t ü k k

OMANDIÕIGUSE KAITSE

§ 161. Vara väljanõudmine omaniku poolt võõrast ebaseaduslikust valdusest

Omanikul on õigus välja nõuda oma vara võõrast seadusvastasest valdusest.

§ 162. Vara väljanõudmine heauskselt omandajalt

(¹) Kui vara on omandatud tasu eest isikult, kellel ei olnud õigust seda võõrandada, millest omandaja ei teadnud ega pidanud teadma (heauskne omandaja), siis on omanikul õigus seda vara omandajalt välja nõuda ainult sel juhul, kui vara oli kaotsi läinud omanikult või isikult, kelle valdusse omanik vara oli andnud, või siis riisutud ühelt või teiselt või muul viisil lakkas olemast nende valduses nende tahte vastaselt.

(²) Vara väljanõudmine käesoleva paragrahvi esimeses lõikes nimetatud alustel ei ole lubatud, kui vara on müüdüd kohtuotsuste täitmiseks kindlaksmääratud korras.

(³) Kui vara on tasuta omandatud isikult, kellel ei olnud õigust seda võõrandada, on omanikul kõigil juhtudel õigus vara välja nõuda.

§ 163. Õigusvastaselt võõrandatud riigi, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vara väljanõudmine

Riigi vara, samuti kolhooside ja muude kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vara, mis on õigusvastaselt

võõrandatud ükskõik millisel viisil, võivad vastavad organisatsioonid välja nõuda igalt valdajalt.

§ 164. Raha ja väärtpaberite väljanõudmine

Raha, samuti esitaja-väärtpabereid ei saa välja nõuda heauskselt valdajalt.

§ 165. Tulude ja kulude heastamine vara väljanõudmise korral võõrast ebaseaduslikust valdusest

(¹) Vara väljanõudmise korral võõrast ebaseaduslikust valdusest on omanikul õigus nõuda isikult, kes teadis või pidi teadma, et tema valdus on ebaseaduslik (pahauskne valdaja), kõigi nende tulude tagastamist või heastamist, mis see isik sai või pidi saama kogu valdamisaja jooksul, heauskselt valdajalt aga kõigi nende tulude tagastamist või heastamist, mis ta sai või pidi saama alates ajast, millal ta sai või pidi teada saama valdamise õigusvastasusest või sai teate omaniku hagist vara tagastamise kohta.

(²) Nii heausksel kui ka pahausksel valdajal on õigus nõuda omanikult nende poolt varaga seoses kantud vajalike kulutuste heastamist alates sellest ajast, millest peale varast saadud tulud kuulusid omanikule.

(³) Heausksel valdajal on õigus jätta endale tema poolt tehtud parendused, kui neid saab eraldada asja rikkumata. Kui parenduste eraldamine ei ole võimalik, on heausksel valdajal õigus nõuda parendusteks tehtud kulutuste heastamist, kuid mitte rohkem, kui on asja väärtuse suurenemise määr.

§ 166. Valduse kaotusega mitteseotud omandiõiguse rikkumiste kõrvaldamine

Omanik võib nõuda oma õiguste igasuguste rikkumiste kõrvaldamist, kuigi need rikkumised ei olnud seotud valduse kaotusega.

§ 167. Omanikuks mitteoleva valdaja õiguste kaitse

Õigused, mis on ette nähtud §-des 161—166, kuuluvad samuti isikule, kes küll ei ole omanikuks, kuid valdab vara seaduse või lepingu alusel.

III OSA

KOHUSTUSÕIGUS

1. ÜLDSÄTTED KOHUSTUSTE KOHTA

15. peatükk

KOHUSTUSTE TEKKIMINE

§ 168. Kohustuse mõiste

Kohustuse tõttu on üks isik (võlgnik) kohustatud sooritama teise isiku (kreeditori) kasuks teatava teo, nagu: üle andma vara, tegema töö, maksma raha jms. või hoiduma teatavast teost, kreditoril aga on õigus nõuda võlgnikult tema kohustuse täitmist.

§ 169. Kohustuste tekkimise alused

Kohustused tekivad lepingutest või muudest alustest, mis on tähendatud §-s 5.

§ 170. Planeerimisaktidest tulenevate kohustuste sisu

(¹) Rahvamajanduse planeerimise aktist vahetult tuleneva kohustuse sisu määratakse selle aktiga.

(²) Plaanilise ülesande alusel sõlmitud lepingu sisu peab vastama sellele ülesandele.

(³) Leping, mis on vastuolus mõlemale poolele kohustusliku plaanilise ülesandega, on tühine selles osas, mis on vastuolus selle ülesandega, ning see osa tuleb plaanilise ülesandega kooskõlla viia.

§ 171. Lepingu sõlmimine

(¹) Leping loetakse sõlmituks, kui poolte vahel on vastavatel juhtudel nõutavas vormis saavutatud kokkulepe kõigis

selle olulistest punktides. Olulised on need lepingu punktid, mis on sellisteks tunnustatud seadusega või on vajalikud antud liigi lepingute suhtes, samuti ka kõik need punktid, millede suhtes ühe poole avalduse põhjal peab olema saavutatud kokkulepe.

(²) Lepingu olulisteks punktideks on igal juhul lepingu ese, hind, tähtaeg, kohustustes sotsialistlike organisatsioonide vahel aga ka kaupade või töö kvaliteet, kaupade (toodangu) kogus, sortiment, kompleksus ja tingimused lepingu nõutaval viisil täitmise tagamise viiside kohta.

§ 172. Lepingu vorm

(1) Kui pooled leppisid kokku sõlmida leping teatud vormis, loetakse leping sõlmituks talle kokkulepitud vormi andmise momendist, kuigi seaduse järgi antud liiki lepingute suhtes sellist vormi ei nõuta.

(2) Kui kooskõlas seaduse või poolte kokkuleppega tuleb leping sõlmida kirjalikult, võidakse see sõlmida ühe dokumendi koostamise teel, millele pooled alla kirjutavad, samuti kirjade, telegrammide, telefonogrammide jms. vahetamise teel, milledele saatja pool alla kirjutab.

§ 173. Lepingu sõlmimine ettepaneku järgi, milles on nimetatud vastamise tähtaeg

Kui lepingu sõlmimise ettepanek tehti viitamisega vastamise tähtajale, loetakse leping sõlmituks, kui ettepaneku teinud isik sai teiselt poolelt vastuse ettepaneku vastuvõtmise kohta selle tähtaja jooksul.

§ 174. Lepingu sõlmimine ettepaneku järgi, milles vastamise tähtaeg on nimetatamata

(1) Kui lepingu sõlmimise ettepanek tehti suuliselt vastamise tähtaega nimetatamata, loetakse leping sõlmituks, kui teine pool viivitamatult teatas ettepaneku teinud isikule selle ettepaneku vastuvõtmisest.

(2) Kui selline ettepanek tehti kirjalikult, loetakse leping sõlmituks, kui vastus ettepaneku vastuvõtmise kohta saadi selleks normaalselt vajaliku aja jooksul.

§ 175. Ettepaneku vorm sotsialistlike organisatsioonide suhtes

Ettepanek sõlmida leping suhetes sotsialistlike organisatsioonidega peab olema igal juhul tehtud kirjalikult.

§ 176. Hilinemisega saadud vastus nõusoleku kohta lepingu sõlmimiseks

Kui hilinemisega saadud vastusest nõusoleku kohta sõlmida leping nähtub, et vastus saadeti välja õigeaegselt, tunnistatakse see hilinenuks ainult sel juhul, kui ettepaneku teinud isik viivitamatult teatab teisele poolele vastuse saamisest hilinemisega. Sel juhul loetakse vastus uueks ettepanekuks.

§ 177. Vastus nõusoleku kohta sõlmida leping teistsugustel tingimustel

(¹) Vastus nõusoleku kohta sõlmida leping teistsugustel tingimustel kui oli esitatud, tunnistatakse ettepanekust keeldumiseks ja samal ajal uueks ettepanekuks.

(²) Kui lepingu sõlmimisel riiklike, kooperatiivsete (välja arvatud kolhoosid) või ühiskondlike organisatsioonide vahel tekkisid lahkavamused, mis kuuluvad läbivaatamisele arbitraaži või vahekohtu poolt (§ 178), siis käesoleva paragrahvi eeskirju ei kohaldata.

§ 178. Sotsialistlike organisatsioonide vaheliste lepingu-eelsete vaidluste lahendamine

(¹) Mõlemale poolele kohustuslikul plaanilisel ülesandel põhineva lepingu sõlmimisel tekkinud lahkavamused riiklike, kooperatiivsete (peale kolhooside) või muude ühiskondlike organisatsioonide vahel lahendatakse vastava arbitraaži (vahekohtu) poolt, kui seadusega ei ole kindlaks määratud teisiti.

(²) Mõlemale poolele kohustuslikul plaanilisel ülesandel mittepõhineva lepingu sõlmimisel tekkinud lahkavamused mainitud organisatsioonide vahel võib lahendada arbitraaž, kui see on spetsiaalselt ette nähtud seaduses või poolte kokkuleppes.

§ 179. Leping kolmanda isiku kasuks

(¹) Kui isik, kelle nimel leping sõlmiti, seadis tingimuseks, et lepingust tulenev kohustus täidetakse kolmanda isiku kasuks, siis, kuivõrd lepingus ei ole ette nähtud või ei tulene selle mõttest muud, võib täitmist nõuda nii isik, kelle nimel leping sõlmiti, kui ka kolmas isik, kelle kasuks leping sõlmiti.

(²) Kui kolmas isik loobus temale lepingu järgi antud õigusest, võib isik, kelle nimel leping sõlmiti, kasutada seda õigust, kui see ei ole vastuolus lepingu mõttega.

KOHUSTUSTE TÄITMINE

§ 180. Üldsätted

(¹) Kohustusi tuleb täita nõutaval viisil ja kindlaksmääratud tähtajaks vastavalt seaduse, planeerimisakti või lepingu eeskirjadele, selliste eeskirjade puudumise korral aga vastavalt tavaliselt esitatavatele nõuetele.

(²) Kohustus tuleb täita natuuras.

§ 181. Kohustuse täitmisest ühepoolse keeldumise lubamatus

Ühepoolne keeldumine kohustuse täitmisest ja ühepoolne lepingu tingimuste muutmine ei ole lubatud, välja arvatud seadusega ettenähtud juhud.

§ 182. Kohustuse täitmine osade kaupa

Kreeditoril on õigus täitmist osade kaupa mitte vastu võtta, kui seaduse või lepinguga ei ole ette nähtud või kohustuse olemusest ei tulene muud.

§ 183. Kohustuse täitmise panemine kolmandale isikule

(¹) Lepingust tuleneva kohustuse täitmise võib täielikult või osaliselt panna kolmandale isikule, kui see on kindlaksmääratud eeskirjadega ette nähtud, samuti kui kolmas isik on seotud ühega pooltest administratiivse alluvuse kaudu või vastava lepinguga.

(²) Kui seaduse, lepingu või kohustuse olemusest ei tulene kodaniku kohustus täita kohustus isiklikult, on kreditor kohustatud võlgniku eest kolmanda isiku poolt pakutud täitmise vastu võtma.

§ 184. Kohustuse täitmise tähtaeg kindlaksmääramatus

(¹) Kui kohustuse täitmise tähtaeg on kindlaks määramata või on kindlaks määratud nõudmise momendiga, on kreditoril õigus nõuda täitmist, võlgnikul aga õigus täita kohustus igal ajal.

(²) Võlgnik peab sellise kohustuse täitma seitsmepäevase tähtaja jooksul, arvates nõude esitamise päevast kreditori poolt, kui viivitamatu täitmise kohustus ei tulene seadusest, lepingust või kohustuse olemusest.

§ 185. Kohustuse ennetähtaegne täitmine

(¹) Võlgnikul on õigus täita kohustus enne tähtaega, kui seadusest, lepingust või kohustuse olemusest ei tulene muud.

(²) Riiklike organisatsioonide, kolhooside ja teiste kooperatiivsete ning ühiskondlike organisatsioonide vaheliste kohustuste ennetähtaegne täitmine on lubatud juhul, kui see on seaduse või lepinguga ette nähtud, samuti kreditori nõusolekul.

§ 186. Kohustuse täitmise koht

(¹) Kohustus tuleb täita selles kohas, mis on määratud seaduses, lepingus, selles plaanilises ülesandes, mille alusel kohustus tekkis, või mis ilmneb kohustuse olemusest.

(²) Kui täitmise koht ei ole kindlaks määratud, tuleb kohustus täita:

1) kohustuse osas anda üle ehitise — ehitise asukohas;

2) rahalise kohustuse osas (välja arvatud riiklike organisatsioonide, kolhooside ja teiste kooperatiivsete ning ühiskondlike organisatsioonide rahalised kohustused) — kreditori elukohas, mis tal oli kohustuse tekkimise momendil; kui aga kreditor kohustuse täitmise momendiks vahetas elukohta ja sellest võlgnikule teatas, siis kreditori uues elukohas koos kõigi täitmise koha muutmisega seotud kulude kandmisega kreditori arvele;

3) kõigi teiste kohustuste osas — võlgniku elukohas; kui aga võlgnikuks on juriidiline isik, siis tema asukohas (§ 32).

§ 187. Organisatsioonidevahelise rahalise kohustuse täitmine

Maksed riiklike organisatsioonide, kolhooside ja teiste kooperatiivsete ning ühiskondlike organisatsioonide vaheliste rahaliste kohustuste järgi, kuivõrd NSV Liidu seadusandlusega ei ole kindlaks määratud teisiti, toimuvad NSV Liidu Riigipanga või teiste krediitiasutuste kaudu NSV Liidu seadusandlusega kindlaksmääratud korras.

§ 188. Rahaliste kohustuste valuuta

(¹) Rahalised kohustused peavad olema väljendatud ja kuuluvad tasumisele nõukogude valuutas.

(²) Rahaliste kohustuste väljendamist ja tasumist välisvaluutas lubatakse ainult NSV Liidu seadusandlusega kindlaksmääratud juhtudel ja korras.

§ 189. Protsendid

Protsendid rahaliste ja teiste kohustuste järgi ei ole lubatud, välja arvatud krediitiasutuste operatsioonid, väliskaubanduslikud kohustused ja teised seaduses ettenähtud juhud.

§ 190. Vastastikuste kohustuste täitmine

Lepingujärgsed vastastikused kohustused tuleb täita üheaegselt, kui seadusest, lepingust või kohustuse olemusest ei tulene muud.

§ 191. Alternatiivse kohustuse täitmine

Võlgnikule, kes on kohustatud sooritama ühe kahest või enamast teost, kuulub valikuõigus, kui seadusest, lepingust või kohustuse olemusest ei tulene muud.

§ 192. Fakultatiivse kohustuse täitmine

Kui võlgnik on kohustatud sooritama ainult ühe teo, kuid talle on antud kohustuse järgi õigus asendada see tegu teisega, ei ole kreditoril õigust täitmise eseme hävimise korral nõuda võlgnikult teise teo sooritamist.

§ 193. Kohustuse täitmise asendamine

Kohustuse täitmise asendamist võlgniku poolt täitmise ajal lubatakse ainult kreditori nõusolekul. Riiklike organisatsioonide, kolhooside ja teiste kooperatiivsete ning ühiskondlike organisatsioonide vahelistes suhetes lubatakse täitmise asendamist juhul, kui see ei ole vastuolus plaaniga.

§ 194. Kohustuse täitmine, kui kohustusest võtab osa mitu kreditori või mitu võlgnikku

Kui kohustusest võtab osa mitu kreditori või mitu võlgnikku, on igal kreditoril õigus nõuda täitmist, iga võlgnik aga on kohustatud täitma kohustuse teistega võrdses osas, kuivõrd seadusest või lepingust ei tulene muud.

§ 195. Solidaarsed kohustused

Solidaarne vastutus või solidaarne nõue tekib siis, kui see on ette nähtud lepingus või kindlaks määratud seadusega, eelkõige kohustuse eseme jagamatuse korral.

§ 196. Kreditori õigused võlgnike solidaarse kohustuse korral

(1) Solidaarse vastutuse korral on kreditoril õigus nõuda nii kõikidelt võlgnikelt ühiselt kui ka igaühelt eraldi võla tasumist nii täielikult kui ka osaliselt.

(2) Kreditoril, kes ei ole saanud täielikku rahuldust ühelt solidaarselt võlgnikult, on õigus saamata jäänud sisse nõuda ülejäänud solidaarsetelt võlgnikelt.

(3) Solidaarsed võlgnikud jäävad kohustatuks senikaua, kuni kohustus ei ole täielikult kustutatud.

§ 197. Solidaarsete võlgnike vastuväited kreditori nõuetele

Solidaarse kohustuse korral ei ole võlgnikul õigust esitada kreditori nõudele vastuväiteid, mis rajanevad teiste võlgnike sellistel suhetel kreditoriga, milledes antud võlgnik osaline ei ole.

§ 198. Solidaarse kohustuse täitmine ühe võlgniku poolt

(1) Solidaarse kohustuse täitmine täielikult ühe võlgniku poolt vabastab ülejäänud võlgnikud täitmisest kreditorile.

(2) Solidaarse kohustuse täitnud võlgnikul on tagasinõudeõigus iga ülejäänud võlgniku suhtes võrdsetes osades, kui seaduse või lepinguga ei ole kindlaks määratud teisiti. Ühe kaasvõlgniku poolt solidaarse kohustuse täitnud võlgnikule tasumata jäetu jääb võrdsetes osades tema ja ülejäänud kaasvõlgnike kanda.

§ 199. Solidaarsed nõuded

(1) Solidaarse nõude korral on ükskõik kellel solidaarsetest kreditoridest õigus esitada võlgniku vastu nõue täies ulatuses.

(2) Võlgnikul ei ole õigust esitada solidaarse kreditori nõude vastu vastuväiteid, mis rajanevad võlgniku sellistel suhetel teise solidaarse kreditoriga, milledes antud kreditor osaline ei ole.

(3) Kohustuse täitmine täielikult ühele solidaarsele kreditorile vabastab võlgniku täitmisest ülejäänud kreditorile.

(4) Võlgnikult täitmise saanud solidaarne kreditor on kohustatud tasuma teistele kreditoridele, kuivõrd nende vahelistest suhetest ei tulene muud neile kuuluvad osad.

§ 200. Rahalise kohustuse täitmine võla deponeerimise teel

(1) Kreditori puudumise korral, samuti täitmise vastuvõtmisest kõrvalehoidumise või muu temapoolse viivituse korral kui ka teovõimetu kreditori esindaja puudumise korral on võlgnikul rahalise kohustuse või väärtpaberite üleandmise kohustuse järgi õigus deponeerida tema poolt üleandmisele kuuluv raha või väärtpaberid notariaalkontorisse, kes teatab sellest kreditorile.

(2) Rahasumma või väärtpaberite deponeerimine notariaalkontorisse loetakse kohustuse täitmiseks.

KOHUSTUSTE TÄITMISE TAGAMINE

§ 201. Üldsätted

(1) Kohustuste täitmist võidakse vastavalt seadusele või lepingule tagada leppetrahviga (trahviga, viivisega), pandiga ja käendusega.

(2) Peale selle võidakse kohustusi kodanike vahel või nende osavõtul tagada käsirahaga, kohustusi sotsialistlike organisatsioonide vahel aga garantiiga.

§ 202. Leppetrahv

(1) Leppetrahviks (trahviks, viiviseks) loetakse seaduse või lepinguga kindlaksmääratud rahasumma, mille võlgnik on kohustatud tasuma kreditorile kohustuse mittetäitmise või mittevastava täitmise, eelkõige täitmisega viivitamise korral.

(2) Leppetrahviga (trahviga, viivisega) võib tagada ainult tõelist nõuet.

(3) Kreditoril ei ole õigust nõuda leppetrahvi (trahvi, viivise) tasumist, kui võlgnik ei kanna vastutust kohustuse mittetäitmise või mittevastava täitmise eest (§ 237).

§ 203. Leppetrahvikokkuleppe vorm

Kokkulepe leppetrahvi (trahvi, viivise) kohta peab olema sõlmitud kirjalikus vormis. Kirjaliku vormi mittejärgimine toob kaasa leppetrahvi (trahvi, viivise) kohta sõlmitud kokkuleppe tühisuse.

§ 204. Leppetrahv ja kahjud

(1) Kui kohustuse mittetäitmise või mittevastava täitmise eest on määratud leppetrahv (trahv, viivis), siis tasutakse kahju selles osas, mida ei katnud leppetrahv (trahv, viivis).

(2) Seaduse või lepinguga võidakse ette näha juhud, millal lubatakse sisse nõuda ainult leppetrahv (trahv, viivis), mitte aga kahju; millal kahju võidakse sisse nõuda täies summas peale leppetrahvi (trahvi, viivise); millal kreditori valikul võidakse sisse nõuda kas leppetrahv (trahv, viivis) või kahju.

§ 205. Leppetrahvi vähendamine

Kui tasumisele kuuluv leppetrahv (trahv, viivis) on ülemäära suur, võrreldes kreditori kahjudega, on kohtul, arbitraažil või vahekohtul õigus seda vähendada. Sealjuures tuleb arvesse võtta võlgniku poolt kohustuse täitmise astet, kohustusest osavõtvate kodanike varalist olukorda, mitte ainult varalist, vaid ka igasugust muud tähelepanu väärivat kreditori huvi.

§ 206. Pant

(1) Pandi alusel on kreditoril (pandipidajal) õigus juhul, kui võlgnik ei täida pandiga tagatud kohustust, saada rahuldust panditud vara väärtusest eelistatuna teistest kreditoridest vastavalt «Eesti NSV tsiviilprotsessi koodeksiga» kindlaksmääratud kreditoride pretensioonide rahuldamise eeskirjadele.

(2) Pandiga võib tagada ainult tõelist nõuet.

(3) Kui seaduses või lepingus ei ole ette nähtud teisiti, tagab pant nii põhinõude sellises ulatuses, mis tal on rahuldamise momendil, eelkõige protsendid, täitmise viivitamisega tekitatud kahjude heastamise ja leppetrahvi (trahvi, viivise), kui ka sissenõudmisega seotud kulude heastamise.

(4) Pant tekib lepingu või seaduse alusel.

§ 207. Pantija

Pantijaks võib olla nii võlgnik ise kui ka kolmas isik. Pantija peab olema panditava vara omanikuks või talle peab kuuluma selle operatiivse valitsemise õigus.

§ 208. Pandi ese

(1) Pandi esemeks võib olla igasugune vara, välja arvatud selline, millele ei või pöörata sissenõuet §-de 106, 109 ja 112 alusel.

(2) Esemete loetelu, mida linnapandimajad pandina vastu ei võta, määrab kindlaks linna tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee.

§ 209. Pandileping

(1) Pandileping peab olema sõlmitud kirjalikus vormis.

(2) Pandilepingus peavad olema näidatud: poolte nimed ja elukohad (asukohad), panditud vara kirjeldus, hinne ja asukoht, pandiga tagatud kohustuse olemus ja suurus ning tema täitmise tähtaeg. Lepingusse võidakse võtta ka teisi tingimusi, mis ei ole seadusega keelatud.

(3) Elamu pandileping peab olema sõlmitud §-s 255 ettenähtud vormis.

(4) Vara pantimine pandimajas vormistatakse pandimaja poolt väljaantava pandipiletiga.

(5) Käesolev paragrahvi eeskirjade mittejärgimine toob kaasa pandilepingu tühisuse.

§ 210. Panditud vara üleandmine pandipidajale

Panditud vara, välja arvatud elamud, antakse üle pandipidajale, kui seaduse või lepinguga ei ole kindlaks määratud teisiti.

§ 211. Pandiõiguse tekkimise moment

Pandiõigus tekib elamute osas lepingu registreerimise momendist (§-d 209 ja 255), muu vara osas selle vara pandipidajale üleandmise momendist; kui aga vara ei kuulu seaduse või lepingu järgi üleandmisele, siis lepingu sõlmimise momendist.

§ 212. Pandipidaja õigused

(¹) Pandipidaja, kellele panditud vara üle anti, on kohustatud hoidma seda vajalikul viisil. Ta vastutab temale üleantud vara mittesäilimise eest, kui ta ei tõenda, et see vara ei läinud kaotsi või ei riknenud tema süü läbi.

(²) Pandimaja on kohustatud kindlustama tema poolt pandina vastuvõetud vara selle väärtuse täies ulatuses hindede järgi, mis määrati kindlaks poolte kokkuleppega vara vastuvõtmisel pandiks, väärismetallidest toodete puhul aga riiklike hinnete järgi.

(³) Pandipidajal ei ole õigust kasutada panditud vara või selle vilju, kui seaduse või lepinguga ei ole ette nähtud teisiti.

§ 213. Panditud vara väljanõudmine

Panditud vara, mis lakkas olemast pandipidaja või selle võlgniku valduses, kellele see jäeti (§ 210), võib pandipidaja välja nõuda vastavalt §-le 167.

§ 214. Pandi säilimine omandiõiguse üleminekul panditud varale

Kui omandiõigus panditud varale läheb pandipidajalt üle teisele isikule, säilitab pandiõigus oma jõu.

§ 215. Sissenõude pööramine pandipidaja poolt võlgniku varale

(¹) Kui võlgnik ei täida pandiga tagatud kohustust, rahuldakse kreditori nõue panditud vara väärtusest kohtuotsuse alusel, kui seadusega ei ole kindlaks määratud teisiti.

(²) Kui panditud vara suhtes esitab sissenõude teine isik, on pandipidajal õigus kohtu kaudu nõuda pandiga tagatud kohustuse ennetähtaegset täitmist. Sel juhul peab kohus hagi tagama aresti panemise teel panditud varale või selle müümisest saadud summale.

(³) Kui panditud vara müümisest saadud summast ei piisa pandipidaja nõude katmiseks, on tal õigus seaduses või lepingus teistsuguse ettekirjutuse puudumise korral saada puuduolev summa võlgniku muust varast. Sealjuures ei ole pandiõigus iseenesest aluseks pandipidaja eelisrahuldamisele teiste kreditoride ees.

(4) Kui kindlaksmääratud tähtajaks ei kustutata laenu, mis on tagatud vara pantimisega pandimajas, müüb pandimaja selle vara ühe kuu jooksul riiklikele või kooperatiivsetele organisatsioonidele hindamisega kindlaksmääratud tegeliku maksu-
muse järgi (§ 209).

(5) Panditud vara hävimise korral, kui see oli kindlustatud, on pandipidajal õigus eelisrahuldamisele kindlustushüvitusest.

§ 216. Pandi lõppemine

(1) Pandiõigus lõpeb:

- 1) pandiga tagatud kohustuse lõppemisega;
- 2) panditud vara hävimise korral;
- 3) panditud vara sundkorras müümise puhul;
- 4) juhul, kui pandipidaja omandab omandiõiguse panditud varale.

(2) Kui lõpeb pandiõigus elamule, tuleb huvitatud isiku nõudel teha märkus kohaliku töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee registris, kus selle elamu pandileping oli registreeritud (§-d 209 ja 255).

§ 217. Käendus

(1) Käenduslepingu järgi kohustub käendaja teise isiku kreditori ees täielikult või osaliselt vastutama selle eest, et teine isik oma kohustuse täidab.

(2) Soovitust, samuti luba lepingu sõlmimiseks või õiendit maksejõulisuse kohta, ilma täpselt väljendatud kavatsuseta võtta enda peale käendus, ei loeta käenduseks.

(3) Käendusega võib tagada ainult tõelist nõuet.

(4) Käendusleping peab olema sõlmitud kirjalikus vormis. Kirjaliku vormi mittejärgimine toob endaga kaasa käenduslepingu tühisuse.

§ 218. Käendaja vastutus

(1) Kohustuse mittetäitmise korral vastutavad võlgnik ja käendaja kreditori ees kui solidaarsed võlgnikud, kui käenduslepinguga ei ole kindlaks määratud teisiti.

(2) Käendaja vastutab samasuguses ulatuses kui võlgnikki, eelkõige protsentide tasumise, kahjude heastamise, leppetrahvi tasumise, samuti sissenõudega seotud kulude heastamise eest, kui käenduslepinguga ei ole kindlaks määratud teisiti.

(3) Ühiselt käenduse andnud isikud vastutavad kreditori ees kui solidaarsed võlgnikud, kui käenduslepinguga ei ole kindlaks määratud teisiti.

§ 219. Käendaja õigused ja kohustused tema vastu hagi esitamise korral

(1) Kui käendaja vastu esitati hagi, on ta kohustatud võlgniku kaasa tõmbama asjast osavõtmisele.

(2) Vastasel korral on võlgnikul õigus esitada käendaja tagasinõude vastu (§ 220) kõik vastuväited, mis tal olid kreditori suhtes.

(3) Käendajal on õigus esitada kreditori nõude vastu kõik vastuväited, mis oleks võinud esitada võlgnik ise. Käendaja ei kaota õigust nendele vastuväidetele isegi sel juhul, kui võlgnik ise neist loobus või tunnustas oma kohustust.

§ 220. Kohustuse täitnud käendaja õigused

(1) Võlgniku asemel kohustuse täitnud käendajale lähevad üle kõik kreditori õigused selle kohustuse järgi.

(2) Igaühel mitmest käendajast on õigus tagasinõudele võlgniku vastu iga käendaja poolt tasutud summa ulatuses.

(3) Pärast kohustuse täitmist käendaja poolt on kreditor kohustatud käendajale üle andma dokumendid, mis tõendavad nõuet võlgniku vastu, ja seda nõuet tagavad õigused.

§ 221. Kohustuse täitmisest võlgniku poolt käendajale teatamine

Käendusega tagatud kohustuse täitnud võlgnik on kohustatud sellest viivitamatult teatama käendajale. Vastasel korral säilib käendajal, kes omakorda täitis kohustuse, tagasinõudeõigus võlgniku vastu. Sellisel juhul on võlgnikul õigus kreditorilt sisse nõuda ainult alusetult saadu.

§ 222. Käenduse lõppemine

(1) Käendus lõpeb temaga tagatud kohustuse lõppemisega.

(2) Käendus lõpeb, kui kreditor kolme kuu jooksul, arvates kohustuse täitmise tähtpäeva saabumisest, ei esita hagi käendaja vastu.

(3) Kui kohustuse täitmise tähtpäeva ei ole määratud või see on määratud nõude esitamise momendiga, siis teistsuguse kokkuleppe puudumise korral lõpeb käendaja vastutus ühe aasta möödumisega käenduslepingu sõlmimise päevast.

§ 223. Käsiraha

(1) Käsirahaks loetakse rahasumma, mille on andnud üks kokkuleppinud pooltest tasumisele kuuluvate maksete arvel lepingu sõlmimise tõendamiseks ja selle täitmise tagamiseks.

(2) Kokkuleppe käsiraha kohta, sõltumatult käsiraha summast, peab olema sõlmitud kirjalikus vormis (§ 49).

§ 224. Käsirahaga tagatud lepingu mittetäitmise tagajärjed

(¹) Kui lepingu mittetäitmise eest on vastutav käsiraha andnud pool, jääb käsiraha teisele poolele. Kui lepingu mittetäitmise eest on vastutav käsiraha saanud pool, on ta kohustatud maksma teisele poolele käsiraha kahekordse summa.

(²) Peale selle on lepingu mittetäitmise eest vastutav pool kohustatud heastama teisele poolele kahjud käsiraha summa tasaarvestamisega, kuivõrd lepingus ei ole ette nähtud teisiti.

§ 225. Garantii

Paragrahvide 217, 219, 221 ja 222 eeskirjad laienevad ühtede organisatsioonide poolt teiste võlgnevuse kustutamise tagamiseks antud garantiidele, kui NSV Liidu ja Eesti NSV seadusandlusega ei ole kindlaks määratud teisiti.

18. p e a t ü k k

NÕUDE LOOVUTAMINE JA VÕLA ÜLEKANDMINE

§ 226. Nõude loovutamine

(¹) Nõude loovutamine kreditori poolt teisele isikule on lubatud sedavõrd, kuivõrd see ei ole vastuolus seaduse või lepinguga või kuivõrd nõue ei ole seotud kreditori isikuga.

(²) Ei ole lubatud nõude loovutamine terviserikkega või surma põhjustamisega tekitatud varalise kahju heastamise kohta.

(³) Nõude omandajale lähevad üle kohustuse täitmist tagavad õigused.

§ 227. Nõude loovutanud kreditori kohustused ja vastutus

(¹) Teisele isikule nõude loovutanud kreditor on kohustatud temale üle andma nõudeõigust tõendavad dokumendid.

(²) Esialgne kreditor vastutab uue kreditori ees sellele üleantud nõude kehtivuse eest, kuid ei vastuta selle nõude mittetäitmise eest võlgniku poolt, välja arvatud juhud, kui esialgne kreditor võttis enda peale käenduse võlgniku eest uue kreditori ees.

§ 228. Võlgnikule uue kreditori nõudest teatamine

Võlgnikule tuleb kirjalikult teatada toimunud nõude loovutamisest. Vastasel korral võlgniku poolt tema esialgse kreditori suhtes teostatud täitmine kustutab kohustuse.

§ 229. Võlgniku vastuväited uue kreditori nõude vastu

Võlgnikul on õigus esitada uue kreditori nõude vastu kõik vastuväited ja esitada tasaarvestuseks kõik nõuded, mis tal olid

momendil, mil ta sai teate nõude loovutamise kohta esialgse kreditori vastu.

§ 230. Võla ülekandmine

(1) Võlgnik võib oma võla teisele isikule üle kanda ainult kreditori nõusolekul.

(2) Uuel võlgnikul on õigus esitada kreditori nõude vastu kõik vastuväited, mis põhinevad kreditori ja esialgse võlgniku vahelistel suhetel.

(3) Uuel võlgnikul ei ole õigust esitada kreditori vastu neid vastuväiteid, mis tal olid esialgse võlgniku vastu.

(4) Käendus või kolmanda isiku poolt antud pant kohustuse täitmise tagamiseks lõpeb võla ülekandmisega, kui käendaja või pantija ei väljendanud nõusolekut vastutada uue võlgniku eest.

§ 231. Nõude loovutamise ja võla ülekandmise vorm

Nõude loovutamine või võla ülekandmine, mis põhinevad kirjalikul tehingul, toimub kirjalikus vormis.

19. peatükk

VASTUTUS KOHUSTUSTE MITTETÄITMISE EEST

§ 232. Individuaalselt piiritletud asja üleandmise kohustuse mittetäitmise tagajärjed

Kui võlgnik ei täida kohustust anda kreditorile üle individuaalselt piiritletud asi omandiks või kasutamiseks, on kreditoril õigus nõuda selle asja äravõtmist võlgnikult ja üleandmist temale. See õigus langeb ära, kui asi on juba antud üle kolmandale isikule, kellel on samasugune õigus. Kui asi on veel üle andmata, on eesõigus sellel kreditoril kelle kasuks kohustus tekkis varem; kui aga seda ei ole võimalik kindlaks määrata, siis sellel, kes varem esitas hagi.

§ 233. Teatud töö tegemise kohustuse mittetäitmise tagajärjed

Kui võlgnik ei täida kohustust teha teatud töö, on kreditoril õigus see töö teha võlgniku arvel, kuivõrd seadusest või lepingust ei tulene muud, või nõuda kahjude heastamist.

§ 234. Võlgniku kohustus heastada kahjud

(1) Võlgnik on oma kohustuse mittetäitmise või mittevastava täitmise korral kohustatud sellega tekitatud kahju kreditorile heastama.

(²) Kahju all mõistetakse nii kreditori poolt tehtud kulutusi, tema vara kaotsiminekut või rikkumist kui ka kreditoril saamata jäänud tulu, mis ta oleks saanud siis, kui võlgnik oleks kohustuse täitnud.

§ 235. Kohustustejärgse vastutuse suuruse piiramine

(¹) Kohustuste üksikute liikide alal võidakse NSV Liidu ja Eesti NSV seadusandlusega kindlaks määrata piiratud vastutus kohustuste mittetäitmise või mittevastava täitmise eest.

(²) Ei ole lubatud kokkulepe sotsialistlike organisatsioonide vahel nende vastutuse piiramise kohta, kui antud kohustuste liigi kohta on vastutuse suurus seadusega täpselt piiritletud.

§ 236. Võlgniku kohustus täita kohustus natuuras

Viivituse või kohustuse muu mittevastava täitmise juhtudeks kehtestatud leppetrahvi (trahvi, viivise) tasumine ja mittevastava täitmisega tekitatud kahju tasumine ei vabasta võlgnikku kohustuse täitmisest natuuras, välja arvatud juhud, kui plaaniline ülesanne, millel põhines sotsialistlike organisatsioonide vaheline kohustus, on kaotanud kehtivuse.

§ 237. Süü kui vastutuse tingimus kohustuse rikkumise eest

Isik, kes ei täitnud oma kohustust või täitis selle mittevastaval viisil, kannab varalist vastutust ainult süü (tahtluse või ettevaatamatuse) olemasolu korral, välja arvatud seaduse või lepinguga ettenähtud juhud. Süü puudumist tõendab isik, kes kohustust rikkus.

§ 238. Võlgniku vastutus kolmandate isikute tegude eest

Võlgnik vastutab kohustuse mittetäitmise või mittevastava täitmise eest isikute poolt, kellele oli pandud selle täitmine (§ 183), kui NSV Liidu ja Eesti NSV seadusandlusega ei ole ette nähtud, et vastutust kannab vahetu täitja.

§ 239. Kreditori süü

(¹) Kui kohustuse mittetäitmine või mittevastav täitmine toimus mõlema poole süü tõttu, siis kohus, arbitraaz või vahekohus vähendab vastavalt võlgniku vastutuse määra. Kohtul, arbitraazil või vahekohtul on õigus samuti vähendada võlgniku vastutuse määra, kui kreditor tahtlikult või ettevaatamatult soodustas mittetäitmisega või mittevastava täitmisega tekitatud kahjude suurenemist või ei võtnud tarvitusele abinõusid nende vähendamiseks.

(²) Käesoleva paragrahvi eeskirju rakendatakse vastavalt ka juhtudel, kui võlgnik seaduse või lepingu alusel (§ 237) kannab

varalist vastutust kohustuse mittetäitmise või mittevastava täitmise eest sõltumatult oma süüst.

§ 240. Võlgniku viivitus

(1) Täitmisega viivitanud võlgnik vastutab kreditori ees viivitusega tekitatud kahjude eest ja pärast viivitust juhuslikult tekkinud täitmise võimatuse eest.

(2) Kui kreditor võlgniku viivituse tagajärjel kaotas huvi täitmise vastu, on tal õigus keelduda täitmise vastuvõtmisest ja nõuda kahjude heastamist.

(3) Sotsialistlike organisatsioonide vahelistes suhetes on keeldumine viivitatud täitmise vastuvõtmisest lubatud ainult seaduse või lepinguga kindlaksmääratud juhtudel.

§ 241. Võlgniku viivitus rahalise kohustuse täitmisega

(1) Rahalise kohustuse täitmisega viivitanud võlgnik on kohustatud maksma viivitamisaja eest aastas kolm protsenti viivitatult summalt, kui seaduse või lepinguga ei ole kindlaks määratud kõrgemat protsendimäära.

(2) Sotsialistlike organisatsioonide vaheliste rahaliste kohustuste järgi on viivitanud võlgnik kohustatud maksma kreditorile iga viivitatud päeva eest protsente NSV Liidu seadusandlusega kindlaksmääratud suuruses.

§ 242. Kreditori viivitus

(1) Kreditor loetakse viivitanuks, kui ta keeldus võlgniku poolt pakutud, nõuetele vastava täitmise vastuvõtmisest või ei sooritanud tegusid, mille sooritamiseni võlgnik ei saanud oma kohustust täita.

(2) Kreditor loetakse viivitanuks ka §-s 243 nimetatud juhtudel.

(3) Kreditori viivitus annab võlgnikule õiguse saada hüvitust viivitusega tekitatud kahjude eest ja vabastab ta vastutusest kohustuse hilisema mittetäitmise eest, välja arvatud tahtluse või raske ettevaatamatuse juhud.

(4) Käesoleva paragrahvi kolmanda lõike eeskirju ei rakendata, kui kreditor tõendab, et viivitus ei ole esile kutsutud tema enda või nende isikute tahtluse või ettevaatamatusega, kellele seaduse või kreditori käenduse alusel oli pandud täitmise vastuvõtmine.

(5) Rahalise kohustuse järgi ei ole võlgnik kohustatud tasuma protsente kreditori viivituse aja eest.

KOHUSTUSTE LÕPPEMINE

§ 243. Kohustuse lõppemine täitmisega

(1) Nõutaval viisil teostatud täitmine lõpetab kohustuse.

(2) Kreditor, võttes vastu täitmise, on kohustatud võlgniku nõudmisel talle andma allkirja täieliku või osalise täitmise vastuvõtmise kohta.

(3) Kui võlgnik andis kreditorile kohustuse tõendamiseks võladokumendi, on kreditor, võttes vastu täitmise, kohustatud selle dokumendi tagastama, tagastamise võimatuse korral aga viitama sellele tema poolt antavas allkirjas.

(4) Allkirja võidakse asendada pealdisega tagastataval võladokumendil.

(5) Kui võladokument on võlgniku käes, tõestab see, kuni pole tõendatud muud, et kohustus on lõppenud.

(6) Kui kreditor keeldub allkirja andmast, võladokumendi tagastamast või märkimast allkirjas selle tagastamise võimatust, on võlgnikul õigus täitmine peatada.

§ 244. Kohustuse lõppemine tasaarvestusega

(1) Kohustus lõpeb, kui on tasaarvestatud samaliigiline vastu nõue, mille tähtaeg saabus või on nimetamata või on määratud nõude momendiga.

(2) Tasaarvestuseks on küllaldane ühe poole avaldus.

§ 245. Tasaarvestuse lubamatus

Tasaarvestus ei ole lubatud:

- 1) nõuete puhul, millede aegumise tähtaeg on möödunud;
- 2) terviserikkega või surma põhjustamisega tekitatud kahju heastamise nõuete puhul;
- 3) nõuete puhul eluaegse ülalpidamise kohta.

§ 246. Tasaarvestus nõude loovutamise korral

Nõude loovutamise korral on võlgnikul õigus esitada uue kreditori nõude vastu tasaarvestamiseks oma nõue endise kreditori vastu, kui võlgniku nõude tähtaeg saabus enne teate saamist nõude loovutamise kohta või kui see tähtaeg on määramata või on määratud nõude momendiga.

§ 247. Kohustuse lõppemine võlgniku ja kreditori ühtimisega ühes isikus

(1) Kohustus lõpeb võlgniku ja kreditori ühtimisega ühes isikus.

(2) Kui selline ühtimine hiljem lõpeb, tekib kohustus uuesti.

§ 248. Kohustuse lõppemine poolte kokkuleppega

(1) Kohustus lõpeb poolte kokkuleppega, eelkõige kokkuleppega ühe kohustuse asendamise kohta teisega ühtede ja samade isikute vahel.

(2) Sotsialistlike organisatsioonide vahelise kohustuse lõpetamine poolte kokkuleppega, eelkõige kokkuleppega asendada kohustus teisega, on lubatud sedavõrd, kuivõrd see ei ole vastuolus rahvamajanduse planeerimise aktiga.

§ 249. Kohustuse lõpetamine või muutmine kõrgemalseisva riigiorgani korraldusega

Riiklike organisatsioonide vaheline kohustus võidakse lõpetada või asendada teisega vastava riigiorgani korraldusega, mis on mõlemale poolele kohustuslik.

§ 250. Kohustuse lõpetamine või muutmine plaani muutmise tagajärjel

Sotsialistlike organisatsioonide vaheline kohustus kuulub lõpetamisele või muutmisele juhtudel, kui rahvamajanduse planeerimise aktid, millel kohustus põhineb, on muudetud mõlemale poolele kohustusliku korraldusega.

§ 251. Kohustuse lõppemine täitmise võimatuse tõttu

Kohustus lõpeb täitmise võimatuse tõttu, kui selle tingis asjaolu, mille eest võlgnik ei vastuta (§ 237).

§ 252. Kohustuse lõppemine kodaniku surmaga või juriidilise isiku likvideerimisega

Kohustus lõpeb:

1) võlgniku surmaga, kui kohustust ei saa täita ilma võlgniku isikliku osavõtuta;

2) kreditori surmaga, kui täitmine on ette nähtud isiklikult kreditorile;

3) juriidilise isiku (võlgniku või kreditori) likvideerimisega.

2. KOHUSTUSTE ÜKSIKUD LIIGID

21. p e a t ü k k

OST-MÜÜK

§ 253. Ostu-müügi leping

(¹) Ostu-müügi lepingu järgi kohustub müüja vara üle andma ostja omandusse, ostja aga kohustub vara vastu võtma ja maksma selle eest kindlaksmääratud rahasumma.

(²) Kui ostjaks on riiklik organisatsioon, tekib tal vara operatiivse valitsemise õigus (§ 102).

§ 254. Elamu ostu-müügi leping

(¹) Kodaniku või kooselavate abikaasade ja nende alaealiste laste isiklikuks omandiks olev elamu (või selle osa) võib olla ostu-müügi esemeks § 114 eeskirjade järgi, samuti tingimusel, et omanik ei müüks rohkem kui ühe elamu või selle osa kolme aasta jooksul, välja arvatud §-s 115 ettenähtud müügi-juhud.

(²) Kohalikele tööraha saadikute nõukogudele või ettevõtetele või asutustele kuuluvate väikeelamute, mille elamispinna suurus ei ületa § 114 lg. 6 nimetatud suurust, müümise korral kodanikele on nende elamute üürnikel nende elamute suhtes ostueesõigus.

(³) Elamut ei või enne otsust tema ekspluatatsiooni võtmise kohta võõrandada teisele isikule ilma ehituskrundi eraldanud organi eelneva loata.

§ 255. Elamu ostu-müügi lepingu vorm

(¹) Linnas või linnalises asulas paikneva elamu ostu-müügi leping peab olema notariaalselt tõestatud, kui kas või ühekski pooleks on kodanik, ja registreeritud kohaliku tööraha saadikute nõukogu täitevkomitees.

(²) Maal asuva elamu ostu-müügi leping peab olema sõlmitud kirjalikus vormis ning registreeritud küla tööraha saadikute nõukogu täitevkomitees.

(³) Käesoleva paragrahvi eeskirjade mittejärgimine toob kaasa elamu ostu-müügi lepingu tühisuse.

§ 256. Hind

(¹) Kaupade müük riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide poolt toimub kehtestatud riiklike hindade järgi, välja arvatud juhud, mis on ette nähtud NSV Liidu seadusandlusega ja viimase poolt kehtestatud piirides Eesti NSV seadusandlusega.

(2) Riigi poolt mitteostetavate põllumajandussaaduste ülejääkide müük kolhooside poolt, samuti kodanike poolt oma vara müük toimub poolte kokkuleppel kindlaksmääratud hindadega.

§ 257. Müüja kohustus teatada ostjale kolmandate isikute õigustest müüdavale asjale

Lepingu sõlmimisel on müüja kohustatud teatama ostjale kolmandate isikute kõikidest õigustest müüdavale asjale (pandiõigusest, eluaegse kasutamise õigusest, üürniku õigustest jms.). Selle eeskirja mittetäitmine annab ostjale õiguse nõuda kas lepingu tühistamist ja kahjude heastamist või hinna vastavat alandamist.

§ 258. Müüja kohustus müüdud asi alal hoida

(1) Kui omandiõigus või operatiivse valitsemise õigus läheb ostjale üle enne asja üleandmist (§ 143), on müüja kohustatud kuni üleandmiseni asja alal hoidma, laskmata sellel halveneda.

(2) Ostja on kohustatud selleks vajalikud kulutused müüjale heastama juhul, kui see on lepingus ette nähtud.

§ 259. Müüja poolt asja üleandmise kohustuse mittetäitmise tagajärjed

Kui müüja, rikkudes lepingut, ei anna ostjale üle müüdud asja, on ostjal õigus nõuda talle müüdud asja üleandmist ja täitmise viivitamisega tekitatud kahjude heastamist või omalt poolt keelduda lepingu täitmisest ja nõuda kahjude heastamist.

§ 260. Tagajärjed, mis tulenevad ostja keeldumisest ostetud asja vastu võtmast või selle eest tasumast

Kui ostja, rikkudes lepingut, keeldub ostetud asja vastu võtmast või selle eest kindlaksmääratud hinda tasumast, on müüjal õigus nõuda asja vastuvõtmist ostja poolt ja kindlaksmääratud hinna tasumist, samuti täitmisega viivitamisega tekitatud kahjude heastamist või omalt poolt keelduda lepingu täitmisest ja nõuda kahjude heastamist.

§ 261. Müüdud asja kvaliteet

(1) Müüdud asja kvaliteet peab vastama lepingu tingimustele, aga kui lepingus juhendid puuduvad, siis tavaliselt esitatavatele nõuetele.

(2) Kaubandusorganisatsioonide poolt müüdav asi peab vastama riiklikule standardile, tehnilistele tingimustele või seda liiki asjade jaoks kindlaksmääratud näidistele, kui antud liigi ostu-müügi laadist ei tulene muud.

§ 262. Ostja õigused talle mittevastava kvaliteediga asja müümise korral

(¹) Ostjal, kellele on müüdud mittevastava kvaliteediga asi, kui selle puudused ei olnud müüja poolt tingimuseks seatud, on õigus omal valikul nõuda kas lepingus liigitunnustega piiritletud asja ümbervahetamist vastava kvaliteediga asja vastu või ostuhinna vastavat alandamist või asja puuduste tasuta kõrvaldamist müüja poolt või ostjale nende parandamise kulude tasumist või lepingu tühistamist ühes kahju heastamisega ostjale.

(²) Korra nende õiguste teostamiseks isiku poolt, kes ostis asja jaekaubandusettevõttelt, määrab kindlaks Eesti NSV Kaubandusministeerium.

§ 263. Tähtajad pretensioonide esitamiseks seoses müüdud asja puudustega

Kui müüdud asja puudusi ei olnud enne asja üleandmist ostjale müüja poolt tingimuseks seatud, on ostjal õigus esitada müüjale pretensioon nende puuduste osas viivitamatult pärast nende avastamist, kuid mitte hiljem kui kuue kuu jooksul, arvates asja üleandmise päevast, puuduste kohta ehitises aga mitte hiljem kui ühe aasta jooksul, arvates ehitise üleandmisest ostja valdusse; kui ehitise üleandmise päeva on võimatu kindlaks määrata või kui ehitis oli ostja valduses enne ostumüügi lepingu sõlmimist, siis päevast, mil leping kindlaks määratud korras registreeriti (§ 255).

§ 264. Pretensioonid garantiitähtajaga müüdud asja puuduste kohta

(¹) Juhtudel, kui jaekaubandusorganisatsioonide kaudu müüdavate asjade suhtes on vastavalt §-le 278 kehtestatud garantiitähtajad, arvestatakse need tähtajad jaemüügi päevast. Ostja võib garantiitähtaja vältel esitada müüjale pretensiooni müüdud asja normaalset kasutamist takistavate puuduste kohta.

(²) Müüja on kohustatud kas tagama asja puuduste tasuta kõrvaldamist või asja ümber vahetama vastava kvaliteediga asja vastu või teda tagasi võtma, tagastades ostjale asja eest makstud summa, kui ta ei tõenda, et puudused on tekkinud ostja poolt asja kasutamise või asja hoidmise eeskirjade rikkumise tõttu.

(³) Kui müüdud asja puuduste kohta pretensiooni esitamiseks on kindlaks määratud lühema kestusega garantiitähtaeg kui §-s 263 nimetatud tähtajad, rakendatakse § 263 eeskirju.

§ 265. Müüdnud asja puuduste kohta esitatud hagi aegumise tähtaeg

Hagisid müüdnud asja puuduste kohta võidakse esitada mitte hiljem kui kuue kuu jooksul, arvates pretensiooni esitamise päevast; kui aga pretensiooni ei ole esitatud või kui selle esitamise aega on võimatu kindlaks määrata, siis mitte hiljem kui kuue kuu jooksul, arvates pretensioonide esitamiseks kindlaks määratud tähtaja möödumise päevast (§-d 263 ja 264).

§ 266. Müüja vastutus ostjalt asja äravõtmise eest

(1) Kui kolmas isik esitab enne asja müümist tekkinud alusel ostja vastu hagi selle asja äravõtmiseks, on müüja kohustatud ostja nõudel astuma kohtuprotsessi.

(2) Kui ostja jätab müüja protsessi kaasa tõmbamata, vabaneb müüja vastutusest ostja ees, kui ta tõendab, et ta protsessi kaasatõmmatuna oleks saanud vältida müüdnud asja äravõtmist ostjalt.

(3) Ostja poolt protsessi kaasatõmmatud, kuid protsessist mitteosavõtnud müüja kaotab õiguse tõendada, et ostja on ajanud asja ebaõigesti.

§ 267. Müüja kohustus müüdnud asja äravõtmise korral

(1) Kui asi kohtu, arbitraaži või vahekohtu otsuse alusel ostjalt ära võeti, on müüja kohustatud heastama ostjale tema poolt kantud kahjud.

(2) Kokkulepe müüja vabastamise kohta vastutusest või tema vastutuse piiramise kohta on tühine, kui müüja, teades kolmanda isiku õigustest müüdavale asjale, tahtlikult varjas neid ostja ees.

§ 268. Kaupade müük järelmaksuga

(1) Pikema kasutamisajaga kaupu võivad jaekaubandusettevõtted kodanikele müüa järelmaksuga (maksmise ajatamisega) Eesti NSV seadusandlusega kindlaksmääratud juhtudel ja korras.

(2) Kaupade müümine järelmaksuga toimub müümise päeval kehtivate hindade järgi. Järelmaksuga müüdnud asjade hindade hilisem muutumine ei too endaga kaasa ümberarvutamist.

(3) Ostjal tekib omandiõigus järelmaksuga müüdnud kaupadele vastavalt § 143 eeskirjadele.

VAHETUS

§ 269. Vahetusleping

(1) Vahetuslepingu järgi toimub ühe vara vahetamine teise vastu.

(2) Iga vahetuslepingust osavõtja loetakse selle vara müüjaks, mille ta vahetamiseks annab, ja selle vara ostjaks, mille ta saab.

(3) Vahetusleping, mille puhul üheks või mõlemaks pooleks on riiklikud organisatsioonid, võidakse sõlmida ainult NSV Liidu ja Eesti NSV seadusandluses otseselt ettenähtud juhtudel.

(4) Vahetuslepingu suhtes rakendatakse ostu-müügi lepingu vastavaid eeskirju (§-d 253—255 ja 257—267).

KINGE

§ 270. Kinkeleping

(1) Kinkelepingu järgi annab üks pool vara tasuta teise poole omandiks.

(2) Kinkeleping loetakse sõlmituks vara üleandmise momendist.

§ 271. Kinkelepingu vorm

(1) Kinkeleping summaga üle saja rubla peab olema notariaalselt tõestatud.

(2) Elamu kinkeleping peab olema sõlmitud §-ga 255 kindlaksmääratud vormis.

(3) Kui kodanik kingib vara riiklikule, kooperatiivsele või ühiskondlikule organisatsioonile, vormistatakse kinge selle organisatsiooni aktiga, kellele kingiti.

HANGE

§ 272. Hankeleping

(1) Hankelepingu järgi kohustub hankija-organisatsioon kindlaksmääratud tähtaegadel või tähtajal ostja-organisatsioonile (tellijale) üle andma omandiks või vastavalt §-dele 102 ja 143 operatiivseks valitsemiseks kindlaksmääratud toodangu kooskõlas mõlemale organisatsioonile kohustusliku toodangu

jaotamise plaanilise aktiga; ostja-organisatsioon kohustub toodangu vastu võtma ja tasuma selle eest kindlaksmääratud hindade järgi.

(²) Hankelepinguks on samuti organisatsioonide vahel nende äranägemisel sõlmitud leping, mille kohaselt hankija kohustub ostjale üle andma mitteplaanilises korras jaotatava toodangu tähtajal, mis ei lange ühte lepingu sõlmimise momendiga.

(³) Toodangu hankimine ilma lepingu sõlmimiseta toimub ainult NSV Liidu Ministrite Nõukogu või Eesti NSV Ministrite Nõukogu poolt kindlaksmääratud juhtudel.

§ 273. Hangete põhimäärused ja hanke eritingimused

Hankelepingud sõlmitakse ja täidetakse kooskõlas NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt kinnitatud hangete põhimäärustega ja üksikute toodanguliikide hanke eritingimustega, mille kinnitamise korra määrab NSV Liidu Ministrite Nõukogu, tema poolt ettenähtud juhtudel aga ka Eesti NSV Ministrite Nõukogu.

§ 274. Vastutus toodangu puuduhanke või välja võtmata jätmise eest

(¹) Kindlaksmääratud tähtajaks hankija poolt hankimata jäetud või ostja poolt väljavõtmata toodangu kogus tuleb hankida (välja võtta) hangete põhimäärustes, üksikute toodanguliikide hanke eritingimustes või lepingus ettenähtud tähtaegadel ja korras.

(²) Teatades sellest hankijale, on ostjal õigus keelduda toodangu vastuvõtmisest, mille hankimine oli hilinenud, kui lepingus ei ole ette nähtud teisiti. Toodangu, mille hankija laadis enne ostja teatise saamist, on ostja kohustatud vastu võtma ja selle eest tasuma.

§ 275. Hangitava toodangu sortiment

(¹) Toodang peab olema hangitud lepingus ettenähtud sortimendis.

(²) Toodangu sortimendi hulka kuuluvate ühtede liikide hankimist lepingus ettenähtud suuremas koguses ei loeta teiste liikide puuduhanke katmiseks, välja arvatud juhud, mil selline hankimine toimus ostja nõusolekul.

(³) Sortimendi hulka kuuluvate toodangu üksikute liikide puuduhankimise eest maksab hankija kokkulepitud leppetrahvi, kuigi lepingus ettenähtud tähtajal oli toodangu hankimine üldise maksumuse järgi täidetud.

§ 276. Hangitava toodangu kvaliteet

(1) Hangitava toodangu kvaliteet peab vastama riiklikele standarditele, tehnilistele tingimustele või näidistele. Lepingus võidakse ette näha kõrgema kvaliteediga toodangu hankimist, võrreldes riiklike standarditega, kinnitatud tehniliste tingimustega või näidistega.

(2) Toodangu hankimise korral madalama kvaliteediga kui riikliku standardiga, kinnitatud tehniliste tingimustega või näidisega nõutav, on ostja kohustatud keelduma toodangu vastuvõtmisest ja tasumisest; kui aga ostja on toodangu eest juba tasunud, siis kuulub tema poolt tasutud summa tagastamisele.

(3) Juhul aga, kui hangitava toodangu puudused on kõrvaldatavad toodangu tagastamiseta hankijale, on ostjal õigus nõuda hankijalt puuduste kõrvaldamist toodangu asukohas või kõrvaldada puudused omade vahenditega, kuid hankija arvel.

(4) Kui hangitud toodang vastab riiklikele standarditele või tehnilistele tingimustele, kuid osutub kokkulepitust madalamasordiliseks, siis on ostjal õigus toodang vastu võtta, tasudes vastava sordi toodangu suhtes kehtestatud hindade järgi, või keelduda toodangu vastuvõtmisest ja tasumisest.

§ 277. Hangitud toodangu puuduste kohta esitatud hagide aegumise tähtaeg

Mittevastava kvaliteediga toodangu hankimisest tulenevate hagide esitamiseks kehtestatakse kuuekuuline aegumistähtaeg, arvates päevast, mil ostja vastavas korras kindlaks tegi puudused temale hangitud toodangus.

§ 278. Hangitud toodangu puudustest tulenevate pretensioonide esitamise tähtajad

(1) Ostja poolt nende puuduste kindlakstegemise, milliseid ei saadud avastada temale hangitud toodangu tavalisel vastuvõtmisel, ja hankijale mittekohase kvaliteediga toodangu hankimisest tulenevate pretensioonide esitamise tähtajad ja kord määratakse NSV Liidu seadusandlusega.

(2) Pikaajaliseks kasutamiseks või säilitamiseks ettenähtud toodangu suhtes võidakse ostjale mainitud puuduste vastavas korras kindlakstegemiseks riiklikes standardites või tehnilistes tingimustes ette näha pikemad tähtajad (garantiitähajad) ühes järgneva pretensioonide esitamisega hankijale nende puuduste kõrvaldamise või toodangu ümbervahetamise kohta. Hankija on kohustatud tasuta parandama puudused või ümber vahetama toodangu, mille kohta on kehtestatud garantiitähajad, kui ta ei tõenda, et puudused tekkisid toodangu kasutamise või säilitamise eeskirjade rikkumise tõttu ostja poolt.

(³) Lepingutega võidakse kehtestada garantiitähtajad, kui need ei ole ette nähtud standardites või tehnilistes tingimustes, samuti ka pikemad garantiitähtajad, kui on ette nähtud standardites või tehnilistes tingimustes.

(⁴) Laiatarbekaupade suhtes, millede müük toimub jae-kaubandusorganisatsioonide kaudu, arvestatakse garantiitäht- aega asja jaemüügi päevast (§ 264).

§ 279. Hangitava toodangu kompleksus

(¹) Toodang peab olema hangitud komplekselt vastavalt riiklike standardite, tehniliste tingimuste või hinnakirjade nõue- tele. Kui kompleksus ei ole määratud riikliku standardiga, kinnitatud tehniliste tingimustega või hinnakirjaga, võidakse see vajalikel juhtudel määrata lepinguga.

(²) Mittekomplektse toodangu hankimise korral on ostja kohustatud nõudma toodangu täielikku komplekteerimist või mittekomplektse toodangu ümbervahetamist komplektse vastu ja kuni tema täieliku komplekteerimiseni või ümbervahetami- seni keelduma tema eest tasumast, kui aga toodangu eest on juba tasutud, nõudma selle eest tasutud summa tagastamist.

(³) Kui hankija toodangut poolte vahel kokkulepitud täht- ajaks ümber ei komplekteeri, on ostjal õigus toodangust loo- buda.

§ 280. Vastutus hankelepingu rikkumise eest

(¹) Vastavalt hangete põhimäärustele ja hanke eritingimus- tele nõutakse hankelepingus ettenähtud kohustuste rikkumise eest sisse leppetrahv (trahv, viivis) ja kahjud.

(²) Mittevastava kvaliteediga või mittekomplektse toodangu hankimise korral nõuab ostja hankijalt sisse määratud leppe- trahvi (trahvi) ja peale selle niisuguse hankega tekitatud kah- jud ilma leppetrahvi (trahvi) tasaarvestuseta.

25. p e a t ü k k

PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE RIIKLIK KOKKUOST KOLHOOSIDELT JA SOVHOOSIDELT

§ 281. Põllumajandussaaduste kontraheerimise leping

Põllumajandussaaduste riiklik kokkuost kolhoosidelt ja sov- hoosidelt toimub kontraheerimislepingute alusel, mis sõlmi- takse vastavalt põllumajandussaaduste riikliku kokkuostu ja põllumajandusliku tootmise arendamise plaanidele kolhoosi- des ja sovhoosides.

§ 282. Kontraheerimislepingu sisu

(¹) Kontraheerimislepingutes peavad olema ette nähtud: põllumajandussaaduste hulk (toodanguliikide järgi), kvaliteet, nende kättetoimetamise tähtajad, kord ja tingimused ning üleandmise kohad;

varumisorganisatsioonide ja -ettevõtete kohustus toodang õigeaegselt vastu võtta ja selle eest tasuda kindlaksmääratud hindade järgi, samuti ka kolhoosidele rahaliste avansside väljandmise tähtajad ja suurus;

kohustused kolhoosidele ja sovhoosidele abiandmise kohta põllumajandussaaduste tootmise organiseerimisel ning nende transportimisel vastuvõtupunktidesse ja ettevõtetesse;

poolte vastastikune materiaalne vastutus, kui nad kohustusi ei täida.

(²) Tüüp-kontraheerimislepingud kinnitatakse NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt kindlaksmääratud korras.

26. p e a t ü k k

LAEN

§ 283. Laenuleping

(¹) Laenulepingu järgi annab üks pool (laenu andja) teisele poolele (laenu saajale) omandiks või operatiivseks valitsemiseks (§-d 102 ja 143) raha või liigitunnustega piiritletud asjad, laenu saaja aga kohustub laenu andjale sama summa raha või võrdse koguse sama liiki ja sama kvaliteediga asju tagastama.

(²) Laenuleping loetakse sõlmituks raha või asjade üleandmise momendist.

§ 284. Lepingu vorm

Laenuleping summaga üle viiekümne rubla peab olema sõlmitud kirjalikus vormis.

§ 285. Protsendid laenulepingu järgi

Protsentide sissenõudmine on lubatud ainult NSV Liidu seadusandlusega kindlaksmääratud juhtudel, samuti ühiskondliku vastastikuse abistamise kassade ja linnade pandimajade laenuoperatsioonide järgi.

§ 286. Laenulepingu ennetähtaegne täitmine

Laenu saajal on õigus täita ja laenu andja on kohustatud täitmise vastu võtma ka enne tähtaega.

§ 287. Laenulepingu vaidlustamine

(1) Laenu saajal on õigus laenulepingut vaidlustada selle rahatuse pärast, kui ta tõendab, et ta raha või asju laenu andjalt tegelikult üldse ei saanud või sai väiksemas koguses, kui lepingus nimetatud.

(2) Neil juhtudel, kui laenuleping peab olema sõlmitud kirjalikus vormis (§ 284), ei ole selle vaidlustamine tunnistajate ütluste kaudu lubatud, välja arvatud kriminaalkorras karistatavad teod.

§ 288. Krediidiasutuste laenuoperatsioonid

Pankade ja riiklike hoiukassade laenuoperatsioonid reguleeritakse NSV Liidu seadusandlusega.

§ 289. Pandimajade laenuoperatsioonid

(1) Linnade pandimajad annavad kodanikele laenu, mis on tagatud koduste tarbeesemete ja isikliku kasutamise esemete pantimisega (§-d 206—216).

(2) Laenude piirmäär ja arv, mida võidakse ühele isikule anda, samuti laenu andmise tähtajad määratakse kindlaks linnade pandimajade tüüpõhimäärusega.

§ 290. Ühiskondliku vastastikuse abistamise kassade ja loominguliste liitude fondide laenuoperatsioonid

(1) Ametiühingute vabriku-, tehase- või kohalike komiteede juures asuvad ühiskondliku vastastikuse abistamise kassad annavad töölistele ja teenistujatele pikaajalisi ja lühiajalisi laene. Vastastikuse abistamise kassad kolhoosides annavad laene kolhoosnikutele. Loominguliste liitude fondid annavad laene kirjandus- ja kunstiala töötajaile.

(2) Laenude tähtajad ja nende andmise tingimused määratakse kindlaks ühiskondliku vastastikuse abistamise kassade tüüp- (näidis-) põhikirjadega ja loominguliste liitude fondide põhikirjadega.

27. peatükk

VARAKASUTUS

§ 291. Varakasutusleping

Varakasutuslepingu järgi kohustub kasutusele andja andma kasutajale vara ajutiseks kasutamiseks tasu eest.

§ 292. Varakasutuslepingu vorm

(1) Varakasutusleping kodanike vahel tähtajaga üle ühe aasta peab olema sõlmitud kirjalikus vormis.

(²) Kirjaliku vormi mittejärgimine toob endaga kaasa §-s 49 ettenähtud tagajärjed.

§ 293. Varakasutuslepingu tähtaeg

(¹) Varakasutuslepingu tähtaeg ei tohi ületada kümnet aastat.

(²) Riiklike organisatsioonide, kolhooside või teiste kooperatiivsete või ühiskondlike organisatsioonide vahel sõlmitud ehitise või mitteeluruumi kasutamise lepingu tähtaeg ei tohi ületada viit aastat, sisseseadmete kasutamise lepingu tähtaeg aga üht aastat.

(³) Varakasutuslepingu sõlmimise korral pikemaks tähtajaks loetakse leping sõlmituks vastavalt kümneks, viieks või üheks aastaks või elutarbelise kasutuse tüüplepinguga kindlaks-määratud tähtajaks.

§ 294. Varakasutuslepingu sõlmimine tähtaega nimetamata

(¹) Kui varakasutusleping sõlmiti tähtaega nimetamata, loetakse see sõlmituks määramatuks ajaks ja kummalgi poolel on õigus lõpetada leping igal ajal, teatades sellest teisele poolele üks kuu, ehitiste või mitteeluruumide puhul aga kolm kuud ette.

(²) Kui varakasutusleping riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vahel või elutarbelise kasutuse leping sõlmiti tähtaega nimetamata, loetakse see sõlmituks vastavalt § 293 lg. 3 ettenähtud tähtaegadeks.

§ 295. Vara kasutamise jätkamine pärast lepingu tähtaja möödumist

(¹) Vara faktilise kasutamise jätkamise puhul pärast lepingu tähtaja möödumist kasutusele andja poolsete vastuväidete puudumise korral loetakse leping uuendatuks määramatuks tähtajaks ja kummalgi poolel on õigus igal ajal leping lõpetada, teatades sellest teisele poolele üks kuu ette.

(²) Sotsialistlike organisatsioonide vaheliste lepingute, samuti elutarbelise kasutuse lepingute suhtes seda eeskirja ei rakendata.

§ 296. Sotsialistliku organisatsiooni eesõigus eluhoone üürilepingu uuendamiseks

Riiklikul, kooperatiivsel või ühiskondlikul organisatsioonil, kes korralikult on täitnud eluhoone üürilepingu järgi endale võetud kohustused, on lepingu kehtivuse lõppemise korral eesõigus teiste isikute ees lepingu uuendamiseks.

§ 297. Vara üleandmine kasutajale

(¹) Kasutusele andja on kohustatud kasutajale vara üle andma lepingu tingimustele või vara otstarbele vastavas seisundis.

(²) Kasutusele andja ei vastuta vara puuduste eest, mis olid tema poolt lepingu sõlmimisel tingimuseks seatud.

§ 298. Kasutajale vara üle andmata jätmise tagajärjed

Kui kasutusele andja kasutuseks antud vara õigeaegselt kasutaja kasutusse ei anna, on kasutajal õigus see vara temalt välja nõuda (§ 232) ja nõuda täitmise viivitamisega tekitatud kahjude heastamist või omalt poolt lõpetada leping ning nõuda sisse mittetäitmise tekitatud kahjud.

§ 299. Kasutusse võetud vara kasutamine

Kasutaja on kohustatud kasutama vara vastavalt lepingule ja vara otstarbele.

§ 300. Kasutusele andja kohustused kasutusse antud vara alalhoidmisel

(¹) Kasutusele andja on kohustatud omal kulul tegema kasutusse antud vara kapitaalremonti, kui seaduse või lepinguga ei ole ette nähtud teisiti.

(²) Kapitaalremondi tegemise kohustuse mittetäitmine kasutusele andja poolt annab kasutajale õiguse teha lepingus ettenähtud või edasilükkamatust vajadusest tingitud kapitaalremont ja nõuda kasutusele andjalt sisse remondi maksumus või arvestada selle maksumus tasa kasutustasu arvel või lõpetada leping (§ 306) ning sisse nõuda selle mittetäitmise tekitatud kahjud.

§ 301. Kasutaja kohustused kasutusse võetud vara alalhoidmisel

Kasutaja on kohustatud kasutusse võetud vara korras hoidma, tegema oma kulul jooksvat remonti, kui seaduse või lepinguga ei ole kindlaks määratud teisiti, ja kandma vara alalhoidmise kulud.

§ 302. Tasu kasutusse võetud vara kasutamise eest

Kasutaja on kohustatud vara kasutamise eest õigeaegselt tasuma. Tal on õigus nõuda kasutustasu vastavat vähendamist, kui asjaolu tõttu, mille eest ta ei vastuta, lepingus ettenähtud võimalus vara kasutamiseks oluliselt vähenes.

§ 303. Allkasutus

Kasutajal on õigus anda kasutusse võetud vara või osa sellest allkasutusse ainult kasutusele andja nõusolekul, kuivõrd

seaduse või lepinguga ei ole ette nähtud teisiti, kusjuures ta jääb lepingu järgi kasutusele andja ees vastutavaks.

§ 304. Kasutuslepingu kehtivuse säilimine vara üleminekul teisele omanikule

(¹) Kasutusele antud vara omandiõiguse üleminekul kasutusele andjalt teisele isikule säilib kasutuslepingu kehtivus uue omaniku suhtes.

(²) Kasutuslepingu kehtivus säilib ka vara üleminekul ühelt riiklikult organisatsioonilt (kasutusele andjalt) teisele.

§ 305. Lepingu ennetähtaegne lõpetamine kasutusele andja nõudel

Kasutusele andja võib esitada kohtusse, arbitraaži või vahekohtusse nõude kasutuslepingu ennetähtaegseks lõpetamiseks:

1) kui kasutaja kasutab kasutusse võetud vara mittevastavuses lepinguga või vara otstarbega;

2) kui kasutaja tahtlikult või ettevaatamatult halvendab vara seisundit;

3) kui kasutaja ei ole tasunud kolme kuu jooksul, elutarbeline kasutuse lepingu järgi aga ühe aasta jooksul, arvates tasumise tähtaja möödumisest, kasutustasu;

4) kui kasutaja ei tee kapitaalremonti neil juhtudel, kui seaduse või lepingu järgi kapitaalremondi tegemise kohustus on pandud kasutajale.

§ 306. Lepingu ennetähtaegne lõpetamine kasutaja nõudel

Kasutaja võib esitada kohtusse, arbitraaži või vahekohtusse nõude kasutuslepingu ennetähtaegseks lõpetamiseks:

1) kui kasutusele andja ei täida temal lasuvat kapitaalremondi kohustust;

2) kui vara osutub kasutamiskõlbmatuks asjaolude tõttu, mille eest kasutaja ei vastuta.

§ 307. Vara tagastamine kasutusele andjale

Kasutuslepingu lõpetamise korral on kasutaja kohustatud tagastama vara kasutusele andjale normaalse kulumise arvestamisega samas seisundis, millises ta selle sai, või lepinguga kokkulepitud seisundis.

§ 308. Kasutaja vastutus vara halvenemise eest

(¹) Kui kasutaja laseb kasutusse võetud vara halveneda või väärtusetuks muutuda, peab ta heastama kasutusele andjale sellest tulenevad kahjud, kui ta ei tõenda, et vara halvenemine või väärtusetuks muutumine ei toimunud tema süü läbi.

(²) Kasutaja süüga võrdsustatakse nende isikute süü, kellele ta lubas vara kasutada (perekonnaliikmed, koduabilised, allkasutajad ja teised isikud).

§ 309. Vara parendamine

(¹) Kui kasutusse võetud vara kasutusele andja loal parendatakse, on kasutajal õigus nõuda kasutusele andjalt kõigi selleks eesmärgiks tehtud vajalike kulutuste heastamist, kui seaduses või lepingus ei ole ette nähtud teisiti.

(²) Kasutaja poolt ilma kasutusele andja loata tehtud parendused, kui need on eraldatavad varale kahju tekitamata ja kui kasutusele andja ei nõustu nende maksumust heastama, võib kasutaja endale võtta.

(³) Kasutusele andja loata tehtud ja varast sellele kahju tekitamata mitteeraldatavad parendused heastamisele ei kuulu. Need parendused lähevad tasuta üle kasutusele andjale.

§ 310. Elutarbelise kasutuse leping

(¹) Elutarbelise kasutuse lepingu järgi annavad riiklikud, kooperatiivsed ja ühiskondlikud organisatsioonid kodanikele ajutiseks kasutamiseks tasu eest koduse tarbimise esemeid, muusikariistu, spordiinventari, sõiduaautosid ja muud vara.

(²) Elutarbelise kasutuse tingimused ja kord määratakse kindlaks käesoleva peatüki eeskirjadega (§-d 297, 300—302 ja 305—309).

(³) Elutarbelise kasutuse üksikute liikide tüüplepingud kinnitab Eesti NSV Ministrite Nõukogu.

(⁴) Kõrvalekaldumised tüüplepingute tingimustest, mis piiravad kasutaja õigusi, on tühised.

§ 311. Elutarbelise kasutuse lepingu sõlmimine

Organisatsioon, kes sõlmib elutarbelise kasutuse lepingu, on kohustatud kasutaja juuresolekul kontrollima kasutusse antava vara korrasolekut.

§ 312. Elutarbelise kasutuse lepingu tähtaeg

Elutarbelise kasutuse lepingu tähtaeg ei tohi ületada vastavate tüüplepingutega kindlaksmääratud tähtaegu. Kasutajal on õigus kasutuslepingut igal ajal lõpetada.

§ 313. Allkasutusse andmine elutarbelise kasutuse lepingu järgi

Elutarbelise kasutuse korras kasutajale üleantud vara andmine allkasutusse ei ole lubatud.

ELURUUMI ÜÜRIMISE LEPING

§ 314. Eluruumi üürimise leping

(¹) Eluruumi üürimise lepingu järgi kohustub üürile andja andma üürnikule tasu eest eluruumi selles elamiseks.

(²) Eluruumi üürimise lepingu suhtes rakendatakse §-de 297—301, 304, 307 ja 308 eeskirju.

§ 315. Eluruumide üürile andmine ja eluruumi üürimise leping kohalike tööraha saadikute nõukogude ning riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide majades

(¹) Kohalike tööraha saadikute nõukogude majades annab eluruume üürile kohaliku nõukogu täitevkomitee ühiskondlike organisatsioonide esindajate osavõtul, riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide majades aga administratsiooni ja ametiühingu vabriku-, tehase- või kohaliku komitee ühise otsuse alusel, mille on kinnitanud tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee.

(²) Kohaliku tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee annab otsuse alusel eluruumi üürile andmise kohta kodanikule välja orderi eluruumi sisseasumiseks.

§ 316. Ametiruumide üürile andmine

(¹) Ametiruumid erieluruumide näol kodanikele, kes oma tööalase kohustuste iseloomu tõttu peavad elama töökohas või ametihoones, s. o. hoones, mis on määratud asutuse, ettevõtte või organisatsiooni paigutamiseks, samuti töötajate teatavatele kategooriatele ametikorterite näol antakse NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu erimääruste alusel.

(²) Eluruum, sõltumata selle maja kuuluvusest, kus eluruum asub, lülitatakse ametiruumide hulka kohaliku tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee otsuse alusel ja antakse üürile selle täitevkomitee poolt väljaantud orderi alusel.

(³) Ametiruumide kasutamise suhtes ei rakendata §-de 315, 334, 336, 341—343, 346 ja 349 eeskirju.

§ 317. Eluruumide üürile andmine majades, mis kuuluvad kodanikele isikliku omandiõiguse alusel

Isikliku omandiõiguse alusel kodanikele kuuluvais majades võidakse eluruume üürile anda maja omaniku äranägemisel.

§ 318. Eluruumide üürile andmine elamuehituskooperatiivide majades

Elamuehituskooperatiivi liige võib anda kooperatiivi majas talle antud eluruumi üürile juhatuse loal. Sel juhul rakendatakse üürilepingu suhtes vastavalt §-e 341 ja 343.

§ 319. Lepingu sõlmimine

(1) Majavalitsus on kohustatud sõlmima kodanikuga, kelle nimele on order välja antud (§ 315), orderis nimetatud eluruumi kohta kirjaliku üürilepingu tähtajaga viis aastat.

(2) Ametiruumi üürileping sõlmitakse üürniku kogu töötamise ajaks organisatsioonis, kes talle selle eluruumi andis.

(3) Majades, mis kuuluvad kodanikele isikliku omandiõiguse alusel, sõlmitakse eluruumi üürileping üürniku poolt majajamnikuga.

§ 320. Lepingu ese

(1) Üürilepingu järgi võib üürile anda ainult isoleeritud eluruumi, mis koosneb korterist, ühest või mitmest toast.

(2) Kohalike tööraha saadikute nõukogude, riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide majades ei või üürilepingu iseseisvaks esemeks olla toa osa või tuba, mis on seotud teise toaga ühise sissekäiguga (läbikäidav tuba), samuti abiruumid (köögid, koridorid, panipaigad jne.).

§ 321. Üürniku perekonnaliikmete õigused ja kohustused

(1) Võrdselt eluruumi üürnikuga omandavad üürniku perekonnaliikmed, kes elavad temaga koos, üürilepingust tulenevad õigused ja kohustused.

(2) Üürniku täiskasvanud perekonnaliikmed kannavad koos temaga solidaarset vastutust sellest lepingust tulenevate kohustuste järgi.

(3) Üürniku perekonnaliikmeteks on temaga alaliselt kooselavad: abikaasa, nende alaealised lapsed (sealhulgas lapsendatud, faktilistest abielusuhetest või hiljem tühistatud abielust sündinud lapsed), samuti üürniku eestkoste või hoolduse all olevad lapsed, kui hooldatavale ei ole kinnitatud tema endine elamispind, samuti kõik kodanikud, kes elamispinna andmise ajal on märgitud orderis kui perekonnaliikmed.

(4) Teisi kodanikke, kes on üürnikuga elanud koos mitte vähem kui üks aasta, võidakse tunnistada tema perekonna liikmeteks, sõltumata suguluse olemasolust või puudumisest, juhul, kui nad on üürniku ülalpidamisel või elavad koos üürnikuga kui üks perekond, s. o. neil on ühine eelarve, ühine kodune majapidamine, hoolitsevad vastastikku üksteise eest, osutavad üksteisele materiaalset abi.

§ 322. Üürniku õigus teiste kodanike majutamiseks tema poolt üüritud eluruumi

(¹) Üürnikul on õigus majutada kindlaksmääratud korras tema poolt üüritud eluruumi oma abikaasat, lapsi, vanemaid ja teisi sugulasi ning töövõimetuid ülalpeetavaid, saades selleks kõikidelt temaga samas eluruumis kooselavatelt oma perekonna liikmetelt kirjaliku nõusoleku. Alaealiste laste majutamiseks oma vanemate juurde teiste perekonnaliikmete nõusolekut ei nõuta.

(²) Neid kodanikke, välja arvatud abikaasa, vanemad ja alaealised lapsed, on lubatud üürnikul majutada üürile andjale isikliku omandiõiguse alusel kuuluvast majas üüritud eluruumi üksnes üürile andja nõusolekul.

(³) Vastavalt käesoleva paragrahvi eeskirjadele omandavad üürniku poolt majutatud kodanikud võrdselt üürniku teiste perekonnaliikmetega õiguse elamispiinnale, kui need kodanikud tunnistatakse tema perekonna liikmeteks (§ 321) ja kui majutamise korral nende kodanike, üürniku ja temaga kooselavate tema perekonna täiskasvanud liikmete vahel ei olnud teistsugust kokkulepet.

§ 323. Korteriüür

(¹) Kuni eluruumide tasuta kasutamise kehtestamiseni on üürnik kohustatud õigeaegselt tasuma korteriüüri.

(²) Kohalike tööraha saadikute nõukogude, riiklike, koöperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide majades on üürnik kohustatud tasuma korteriüüri tema poolt lepingu järgi kasutatava eluruumi eest igakuiselt mitte hiljem kui möödalinud kuule järgneva kuu kümnendal kuupäeval.

(³) Korteriüüri määrad kehtestatakse NSV Liidu seadusandlusega.

§ 324. Korteriüür kodanikele kuuluvais majades

(¹) Tasu eluruumide kasutamise eest kodanikele isikliku omandiõiguse alusel kuuluvais majades määratakse kindlaks poolte kokkuleppel, kuid see ei või ületada rohkem kui 20% võrra seadusega kindlaksmääratud korteriüüri piirmäärasid.

(²) Korteriüüri tasumise tähtajad määratakse § 323 eeskirjade järgi.

§ 325. Tasu eluruumi üürimise eest elamuehituskooperatiivi majas

Tasu eluruumi eest, mis on antud üürile elamuehituskooperatiivi majas, ei tohi ületada üürile andjalt sissenõutavaid eksploatatsioonikulusid, mis langevad üürile antud eluruumile.

§ 326. Eluruumi kasutusõiguse säilitamine ajutiselt äraolijail

Õigus kasutada eluruumi säilitatakse üürnikul ja vastavalt tema perekonna liikmetel:

1) üürniku või tema perekonna liikmete ajutise ärasõidu puhul kuue kuu jooksul; üürniku või tema perekonna liikmete äraoleku korral üle kuue kuu võidakse mõjuvail põhjustel seda tähtaega üürniku avalduse põhjal üürile andja poolt, vaidluse korral aga kohtu poolt pikendada;

2) sõjaväe tegevteenistusse kutsumise korral kogu sõjaväe tegevteenistuses olemise aja jooksul ja kuue kuu kestel pärast teenistusest vabanemist;

3) alalisest elukohast töötingimuste ja töö iseloomu (laevade ekipaažid, geoloogiliste ja uurimissalkade, ekspeditsioonide töötajad jts.) või õpingute tõttu (üliõpilased, aspirandid jts.) ajutise ärasõidu korral kogu antud töö täitmise või õpingute aja kestel;

4) laste paigutamise korral riiklikesse lasteasutustesse või sugulaste või eestkostja juurde kogu nende viibimise aja jooksul selles asutuses või sugulaste või eestkostja juures, kui eluruumi, kust lapsed lahkusid, jäid elama nende perekonnaliikmed; kohaliku töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee on kohustatud lastele andma elamispinna pärast riiklikus lasteasutuses viibimise tähtaja lõppemist, kui eluruumis, kust nad lahkusid, ei jäänud elama nende perekonnaliikmed;

5) ärasõidu korral raviasutusse ravile kogu seal viibimise aja jooksul;

6) vahi alla võtmise korral kogu eeluurimise või kohtu all olemise aja jooksul; vabadusekaotuse, asumise või väljasaatmise mõistmise korral üle kuue kuu, kui eluruumi ei jäänud elama süüdimõistetu perekonna liikmed, loetakse eluruumi üürileping lõpetatuks kohtuotsuse täideviimise momendist.

§ 327. Perekonnaliikmete õigus kasutada eluruumi üürniku lahkumise korral.

Paragrahvis 326 nimetatud põhjustel ajutiselt lahkunud isikuga kooselavatel perekonnaliikmetel on õigus kasutada kogu nende poolt üüritud eluruumi endistel alustel, kusjuures nad omavad kõiki õigusi ja kannavad kõiki kohustusi selle eluruumi üürilepingu järgi. Elamispinda, mille kasutamissoigus ajutiselt lahkunud kodanikul säilitatakse, ei loeta ülejäägiks.

§ 328. Sõjaväeteenistusse kutsutud kodaniku elamispinna kasutamine üürile andja poolt

(¹) Kui sõjaväeteenistusse kutsutud kodaniku eluruumis ei ela tema perekonna liikmed, siis on üürile andjal õigus kolme

kuu pärast, arvates tema sõjaväeteenistusse kutsumise päevast, anda see ruum sõjaväeteenistusse kutsutu sõjaväeteenistuses olemise ajaks üürilepingu alusel teistele kodanikele.

(²) Tagasipöördumisel on sõjaväelasel õigus nõuda selle ruumi viivitamatut vabastamist ja enda majutamist sinna. Kui üürnik ja tema perekonna liikmed keelduvad ruumi vabastamast, kuuluvad nad sõjaväelase nõudel kohtu korras väljatõstmisele teise eluruumi vastuandmisega üürile andja poolt.

(³) Kui kuue kuu jooksul, arvates sõjaväelase vabastamise päevast, ei ole esitatud nõuet ruumi tagastamise kohta, loetakse eluruumi üürileping lõppenuks.

§ 329. Eluruumi broneerimine

(1) Üürilepingu järgi üüritud eluruum broneeritakse (säilitatakse) üürnikule või vastavalt tema perekonna liikmetele kaitsetunnistuse (broneeringu) väljaandmisega:

1) välismaale tööle komandeerimise korral kogu välismaal viibimise ajaks;

2) Kaug-Põhja rajoonidesse või Kaug-Põhja rajoonidega võrdsustatud kaugetesse paikkondadesse tööle sõitmise korral kogu töölepingu kehtivuse ajaks;

3) Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrustega kindlaksmääratud juhtudel.

(²) Kaitsetunnistuse annab välja kohaliku tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee üürniku poolt esitamiseks üürile andjale.

§ 330. Broneeritud ruumi kasutamine

(1) Üürnikul on õigus kohaliku tööraha saadikute nõukogu või riikliku, kooperatiivse või ühiskondliku organisatsiooni majas broneeritud eluruumi allüürilepingu järgi välja üürida või paigutada sinna broneeringu kehtivuse ajaks ajutised elanikud.

(²) Elanike paigutamise korral broneeritud eluruumi pannakse kõik eluruumi üürilepingu järgsed kohustused broneeritud eluruumi majutatud kodanikele.

§ 331. Allüürnike ja ajutiste elanike väljatõstmine broneeritud eluruumist

(1) Üürniku või tema perekonna liikmete tagasipöördumise korral on neil õigus nõuda broneeritud eluruumi viivitamatut vabastamist.

(²) Allüürniku või ajutiste elanike keeldumise korral vabastada see eluruum kuuluvad nad üürniku või üürile andja nõudel väljatõstmisele kohtu korras teist eluruumi vastu andmata.

(3) Kui üürnik või tema perekonna liikmed kuue kuu jooksul pärast broneeringu tähtaja möödumist nõuet neile eluruumi tagastamiseks ei esita, loetakse üürileping lõppenuks.

§ 332. Ajutiselt äraoleva üürniku kohustused

Üürniku ajutine äraolek ei vabasta teda kõigi eluruumi üürilepingu järgsete kohustuste täitmisest, välja arvatud juhud, kui sellesse eluruumi jäid elama tema perekonna liikmed, samuti §-s 328 ettenähtud juhtum.

§ 333. Lepingu tingimuste muutmine

Eluruumi üürilepingu tingimuste muutmist lubatakse ainult üürniku, tema perekonna liikmete ja üürile andja nõusolekul, välja arvatud §-des 334—337 nimetatud juhud.

§ 334. Lepingu tingimuste muutmine üürniku perekonna liikmete nõudel

(1) Üürniku täiskasvanud perekonnaliikmel, kellel on iseseisev elatusvahendite allikas (töötasu, pension jms.), on õigus nõuda, et temaga sõlmitakse eraldi üürileping, kui vastavalt tema kohta tuleva elamispinna osale talle võidakse eraldada eluruum, mis vastab § 319 nõuetele.

(2) Üürile andja keeldumist sõlmida eraldi üürileping võib vaidlustada kohtu korras.

(3) Käesoleva paragrahvi eeskirju ei rakendata eluruumi üürimise suhtes § 355 lg. 1 nimetatud ettevõtete ja asutuste majades ning kodanikele isikliku omandiõiguse alusel kuuluvais majades.

§ 335. Lepingu tingimuste muutmine üheks perekonnaks ühinenud üürnike nõudel

(1) Ühes korteris elavatel ja selles eraldi lepingute alusel eluruumi kasutavatel kodanikel on nende üheks perekonnaks ühinemise korral õigus nõuda, et ükskõik kellega neist sõlmitakse kogu nende poolt kasutatava eluruumi kohta üks üürileping.

(2) Üürile andja keeldumist sõlmida üks üürileping võib vaidlustada kohtu korras.

§ 336. Lepingu tingimuste muutmine üürnikul elamispinna ülejääkide tekkimise tagajärjel

(1) Kui üürnikul tekkisid tema poolt üüritud eluruumis kohaliku tööraha saadikute nõukogu või riiklike, kooperatiivsete või ühiskondlike organisatsioonide majades normi ületavad

elamispinna ülejäägid, on üürile andjal õigus nõuda nende äravõtmist kohtu kaudu tingimusel:

1) kui need ülejäägid moodustavad eraldi oleva isoleeritud toa suurusega mitte vähem kui üheksa ruutmeetrit;

2) kui ülejääkide äravõtmise tagajärjel ei ole erinevast soost isikud peale abikaasade sunnitud elama ühes toas või abikaasad eraldi tubades.

(2) Üleliigset isoleeritud tuba võib kohalike tööraha saadikute nõukogude majades ära võtta ainult sel juhul, kui üürnik ise ei asusta vabanenud ruumi kolme kuu jooksul pärast elamorgani kirjalikku hoiatust.

(3) Kui üleliigne isoleeritud tuba jäi antud korteris ühe perekonna kasutusse, on üürnikul õigus seda kas asustada vastavalt käesoleva paragrahvi sätetele või nõuda, et ta majutatakse eraldi olevasse väiksemasse korterisse.

(4) Elamispinna norm kehtestatakse üheksa ruutmeetrit ühe inimese kohta. Üürniku üksikute kategooriate suhtes määratakse lisaelamispinna norm, samuti lisaelamispinna andmise ning kasutamise tingimused ja kord kindlaks Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega.

§ 337. Lepingu tingimuste muutmine, kui korteris vabanevad külgnevad toad

Kui korteris, kus elab üürnik, vabanes tuba, mis ei ole tema poolt üüritud eluruumist isoleeritud ja on sellega külgnev, kuulub see tuba üleandmisele tema kasutusse.

§ 338. Lepingu tingimuste muutmine korteri ümberehitamise või ümberplaneerimise tagajärjel

Eluruumi ja abiruumide ümberehitamine või ümberplaneerimine võib toimuda ainult korteri heakorra tõstmise eesmärgil ja seda tohib teha ainult üürniku, tema perekonna liikmete ja üürile andja nõusolekul ning kohaliku tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee loal.

§ 339. Üürniku ümbermajutamine tema poolt üüritud eluruumis kapitaalremondi tegemise ajaks

(1) Kohalike tööraha saadikute nõukogude ning riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide majades on üürile andjal üürniku poolt kasutatava eluruumi kapitaalremondi tegemise vajaduse korral õigus nõuda kohtu kaudu üürniku ümbermajutamist üürile andja poolt antud teise eluruumi, mis peab vastama § 352 nõuetele.

(2) Eluruumi üürilepingut sealjuures ei lõpetata, kuid üürnikul on õigus tasuta korteriüüri ainult temale remondi ajaks antud eluruumi eest.

(³) Üürniku nõudel peab kohus määrama tähtaja, mille jooksul üürile andja on kohustatud andma üürnikule pärast remonti endise eluruumi.

(⁴) Kodanikule isikliku omandiõiguse alusel kuuluvas majas ei ole üürile andja kohustatud üürnikule kapitaalremondi ajaks teist eluruumi andma.

§ 340. Üürnikule teise eluruumi andmine pärast korteri ümberplaneerimist

Kui kapitaalremondi tegemisel eluruum ilma üürniku ja tema täiskasvanud perekonnaliikmete nõusolekuta ümber planeeriti (§ 338) ja eluruumi, mida ta varem kasutas, enam ei ole või mille suurus oluliselt vähenes, on üürile andja kohustatud üürniku nõudel andma talle teise eluruumi, mis peab vastama § 352 lg. 2 nõuetele.

§ 341. Eluruumi allüürimine

(¹) Üürnikul on õigus üürile andja ja üürnikuga kooselavate täiskasvanud perekonnaliikmete nõusolekul anda osa tema poolt kasutatavast eluruumist, ajutise ärasõidu korral aga kogu kasutatav eluruum allüürile, kusjuures ta lepingu järgi jääb üürile andja ees vastutavaks.

(²) Eluruumi allüürile andmist ei lubata, kui allüürniku majutamise tagajärjel iga elaniku kohta tuleva elamispinna suurus osutub kindlaksmääratud normist väiksemaks (§ 336).

§ 342. Tasu eluruumi kasutamise eest allüürilepingu järgi

Tasu eluruumi kasutamise eest allüürilepingu järgi määratakse kindlaks poolte kokkuleppel, kuid ei või ületada üürniku poolt selle eluruumi eest tasutavat korteriüüri. Tasu allüürnikule antud koduse sisustuse esemete kasutamise eest tema poolt ja allüürniku teenindamise eest ei tohi ületada tasu suurus allüürile antud eluruumi kasutamise eest.

§ 343. Allüürilepingu lõpetamine

(¹) Allüürilepingu tähtaja möödumisel ei ole allüürnikul õigust nõuda lepingu uuendamist ja ta kuulub üürniku nõudel väljatõstmisele kohtu korras ilma teist eluruumi vastu saamata.

(²) Kui allüürileping on sõlmitud tähtaega nimetamata või tähtajaga kuni nõudmiseni, on üürnik kohustatud allüürnikku allüürilepingu lõpetamisest kolm kuud ette hoiatama.

§ 344. Ajutised elanikud

(¹) Üürnik ja temaga kooselavad tema perekonna täiskasvanud liikmed võivad vastastikuse kokkuleppe põhjal lubada

teistel kodanikel (ajutistel elanikel) elada nende kasutuses olevas eluruumis nendega allüürilepingut sõlmimata ja eluruumi kasutamise eest tasu maksmata.

(²) Ajutiste elanike majutamist tähtajaga üle poolteise kuu lubatakse ainult elamispinna norme järgides (§ 336).

(³) Ajutised elanikud on kohustatud vabastama eluruumi viivitamatult üürniku või tema ga kooselavate tema perekonna liikmete nõudel. Keeldumise korral on üürnikul ja tema perekonna liikmetel õigus kohtu korras nõuda ajutiste elanike väljatõstmist teist eluruumi vastu andmata.

§ 345. Allüürniku ja ajutiste elanike väljatõõtmine eluruumi üürilepingu lõppemise korral

(¹) Eluruumi üürilepingu lõppemisega lõpeb üheaegselt ka allüürileping ja allüürnik, samuti ajutised elanikud, kui nad keelduvad eluruumi vabastamast, kuuluvad kohtu korras väljatõõtmisele teist eluruumi vastu andmata.

(²) Kohalike töõrahva saadikute nõukogude ning riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide majades allüürnikena üürnike elamispinnale majutatud sõjainvaliididel, I ja II grupi tööinvaliididel, vanaduspensionäridel, personaal-pensionäridel, NSV Liidu relvastatud jõudude teenistuses olevate isikute perekondadel, samuti NSV Liidu kaitsmisel või muude sõjaväeteenistuskohustuste täitmisel hukkunud või teadmata kadunuks jäänud sõjaväelaste ja partisanide perekondadel on õigus üürilepingu lõppemise korral kohtu korras nõuda üürile andjalt nendega nende poolt kasutatava eluruumi üürilepingu sõlmimist.

§ 346. Üürniku õigus eluruumi vahetamisele

(¹) Eluruumi üürnikul on õigus vahetada tema poolt kasutatav eluruum teise üürniku poolt kasutatava eluruumi vastu koos üürilepingujärgsete õiguste ja kohustuste vastastikuse üleandmisega.

(²) Eluruumide vahetamist riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide majades, samuti kodanikele isikliku omandiõiguse alusel kuuluvais majades lubatakse ainult üürile andja nõusolekul.

(³) Eluruumi vahetamiseks on nõutav üürnikuga kooselavate tema perekonna täiskasvanud liikmete, sealhulgas ka ajutiselt äraolijate, kellele õigus elamispinnale säilitatakse (§-d 326 ja 329), kirjalik nõusolek.

(⁴) Ühise sissekäiguga seotud külgnevate tubade või nendest ainult ühe vahetamiseks on nõutav kõigi nendes elavate üürnike ja nende perekonnaliikmete kirjalik nõusolek.

§ 347. Juhud, millal eluruumi vahetamist ei lubata

Eluruumi vahetamine ei ole lubatud:

- 1) kui üürniku vastu on esitatud hagi tema poolt kasutatava eluruumi üürilepingu lõpetamise või muutmise kohta;
- 2) kui vahetusel on spekulatiivne või fiktiivne iseloom;
- 3) kui üks vahetatavaist eluruumidest asub §-s 355 nimetatud ettevõtte või asutuse majas, kuid teise eluruumi üürnik ei ole selle ettevõtte või asutusega töövahekorras;
- 4) kui maja ähvardab varisemine;
- 5) kui eluruumiks on ametiruum.

§ 348. Eluruumide vahetamise kord

Eluruumide vahetamise kord reguleeritakse Eesti NSV Kommunaalmajanduse ja Elanikkonna Elukondliku Teenindamise Ministeeriumi instruksiooniga.

§ 349. Üürniku õigus lepingu uuendamisele

(¹) Kui kohaliku tööraha saadikute nõukogu majas või riikliku, kooperatiivse või ühiskondliku organisatsiooni majas eluruumi üürimise leping on sõlmitud kindla tähtajaga, on üürnikul pärast lepingu tähtaja möödumist õigus lepingut uuendada. Seda õigust võib üürile andja kohtus vaidlustada ainult juhul, kui üürnik oma lepingujärgseid kohustusi süstemaatiliselt ei täida.

(²) Samasugune õigus on eluruumi üürnikul majas, mis kuulub kodanikule isikliku omandiõiguse alusel, välja arvatud juhud:

- 1) kui üürnik elab ruumis lepingu alusel, mis on sõlmitud tähtajaga mitte üle ühe aasta kohustusega vabastada ruum pärast selle tähtaja möödumist;
- 2) kui kohus tuvastab, et ruum on vajalik majaomanikule ja tema perekonna liikmeile isiklikuks kasutamiseks.

§ 350. Lepingu lõpetamine üürniku poolt

(¹) Eluruumi üürnikul on õigus igal ajal lepingut lõpetada.

(²) Üürniku ja tema perekonna liikmete ärasõidu korral alaliseks elamiseks teise kohta loetakse eluruumi üürileping lõpetatuks ärasõidu päevast.

§ 351. Lepingu lõpetamine üürile andja poolt kohtu korras

Eluruumi üürilepingut ei või lõpetada ja üürnikku ei või välja tõsta tema poolt üüritud eluruumidest teisiti kui kohtu korras (peale §-des 357—361 nimetatud erandite) ja seadusega kindlaksmääratud alustel.

§ 352. Üürile andja kohustus anda väljatõstetule vastu teine eluruum

(¹) Kohaliku tööraha saadikute nõukogu majast või riikliku, kooperatiivse või ühiskondliku organisatsiooni majast seaduses ettenähtud alustel väljatõstetud üürnikule peab üürile andja vastu andma teise heakorrastatud eluruumi, välja arvatud §-des 354, 355 ja 358—361 ettenähtud juhud.

(²) Vastuantav eluruum peab asuma antud asustatud punkti piirides kapitaalset tüüpi, mitte vähem heakorrastatud majas kui varem kasutatud ja peab olema sama suur. Kui üürnik kasutas eraldi korterit või rohkem kui üht tuba, tuleb talle vastavalt vastu anda eraldi korter või samast arvust tubadest koosnev eluruum. Kui üürnikul olid elamispinna ülejäägid, võib talle vastu anda eluruumi vastavalt §-s 336 ettenähtud normidele.

(³) Väljatõstetule vastuantav eluruum peab olema nimetatud kohtuotsuses lepingu lõpetamise ja üürniku väljatõstmise kohta, kusjuures peab olema ära näidatud aadress, kus see eluruum asub.

§ 353. Üürniku väljatõstmine seoses maja lammutamisega

(¹) Kui maja, kus üürilepingu järgi üürile antud eluruum asub, on määratud lammutamisele seoses krundi eraldamisega riiklikeks või ühiskondlikeks vajadusteks, siis eluruumi üürileping lõpetatakse, kusjuures üürnikule ja tema perekonna liikmetele, sõltumata elamise ajast, kodanikele isikliku omandiõiguse alusel kuuluvais majades aga üürnikule ja tema perekonna liikmetele, kes on elanud lammutatavas majas mitte alla ühe aasta, antakse vastu teine eluruum (§ 352).

(²) Kui keeldutakse vastuantud eluruumi vabatahtlikult ümber kolimast, toimub väljatõstmine kohtu korras.

(³) Väljatõstetuile annab teise eluruumi vastu riiklik, kooperatiivne või ühiskondlik organisatsioon, kellele krunt eraldatakse.

(⁴) Kui lammutamisele kuulub kodanikule isikliku omandiõiguse alusel kuuluv elamu, annab teise eluruumi vastu kohaliku tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee, kui aga krunt eraldatakse riiklikule organisatsioonile ehituseks või muudeks vajadusteks, siis see organisatsioon.

§ 354. Väljatõstmine väljatõstetule teist eluruumi vastu andmata

(¹) Kui üürnik või tema perekonna liikmed süstemaatiliselt lõhuvad või rikuvad eluruumi või sotsialistliku ühiselu reeglite süstemaatilise rikkumisega teevad võimatuks teiste elamise koos nendega ühes korteris või ühes majas, kuid hoiatus- ja

ühiskondliku mõjutamise vahendid osutusid tagajärjetuks, tõstetakse süüdlased välja teist eluruumi vastu andmata.

(²) Üürile andjal on õigus nõuda lepingu lõpetamist ja üürniku ning tema perekonna liikmete väljatõstmist teist eluruumi vastu andmata üürniku ja tema perekonna liikmete äraoleku puhul üle §-des 326 ja 329 nimetatud tähtaegade; kui üürnikul on isikliku omandiõiguse alusel samas asulas alaliseks elamiseks kõlblik elumaja ja tal on võimalus sinna elama asuda, samuti ka juhtudel, kui eluruumide üürnikud kodanikele isikliku omandiõiguse alusel kuuluvates majades süstemaatiliselt korteriüüri ei maksa.

§ 355. Ettevõtete ja asutuste majadest väljatõstmise erijuhud

(¹) NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu võivad kindlaks määrata tähtsamate rahvamajandusharude ja üksikute ametkondade ettevõtete ja asutuste loetelu, kelle majadest lubatakse kohtu korras välja tõsta teist eluruumi vastu andmata töölisi ja teenistujaid, kelle töösuhted on lõppenud seoses vallandamisega omal soovil või töödistsipliini rikkumise või kuriteo toimepanemise tõttu.

(²) Kuid ka neil juhtudel ei või välja tõsta teist eluruumi vastu andmata sõjaväelasi, I ja II grupi tööinvaliide, vanaduspensionäre, personaalpensionäre, NSV Liidu relvastatud jõudude teenistuses olevate isikute perekondi, samuti NSV Liidu kaitsmisel või muude sõjaväeteenistuskohustuste täitmisel hukkunud või teadmata kadunuks jäänud sõjaväelaste ja partisanide perekondi.

§ 356. Administratiivne väljatõstmine

Kodanike väljatõstmine administratiivkorras ei ole lubatud, välja arvatud §-des 357—361 nimetatud juhud.

§ 357. Väljatõstmine varisemisohus olevast majast

(¹) Kui maja, milles üürnik elab, ähvardab varisemine, lõpetatakse eluruumi üürileping ja üürnikule annab teise heakorrastatud eluruumi vastu kohaliku tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee.

(²) Varisemisohus olevaist majadest tõstetakse kodanikke välja administratiivkorras prokuröri sanktsiooniga.

§ 358. Omavoliliselt eluruumi hõivanud kodanike väljatõstmine

Omavoliliselt eluruumi hõivanud kodanikud kuuluvad väljatõstmisele administratiivkorras prokuröri sanktsiooniga teist eluruumi vastu andmata.

§ 359. Kodanike väljatõstmine ametiruumidest

(¹) Seoses töötingimustega töötajale töölepingu järgi antud ametiruumi, s. o. erieluruumi või ametikorteri kasutamise õigus lõpetatakse üheaegselt töölepingu lõppemisega.

(²) Töösuhted katkestanud töötaja kuulub koos kõigi temaga kooselavate isikutega pärast üht kuud, arvates üürile andja hoiatusest, väljatõstmisele administratiivkorras prokuröri sanktsiooniga teist eluruumi vastu andmata.

(³) Paragrahv 355 lg. 2 nimetatud kodanikke, samuti nende kodanike perekondi, kelle töösuhted organisatsiooniga lõppesid surma tõttu, võidakse sel juhul välja tõsta ainult kohtu korras neile teise eluruumi vastuandmisega (§ 352).

§ 360. Kodanike väljatõstmine ühiselamuist

(¹) Kodanikke, kes elavad ühiselamuis ja on lõpetanud töösuhted riikliku, kooperatiivse või ühiskondliku organisatsiooniga või on lahkunud õppeasutusest, kes neile andis koha ühiselamus, võidakse koos perekondadega välja tõsta administratiivkorras prokuröri sanktsiooniga teist elamispinda vastu andmata.

(²) Paragrahvi 355 lg. 2 nimetatud kodanikke, kes elavad ühiselamus ning on lõpetanud töösuhted neile ühiselamus koha andnud organisatsiooniga, samuti nende kodanike perekondi, kelle töösuhted organisatsiooniga lõppesid surma tõttu, võidakse välja tõsta ainult kohtu korras neile teise eluruumi vastuandmisega (§ 352).

§ 361. Kodanike väljatõstmine võõrastemajadest (hotellidest)

Kodanikud, kes elavad võõrastemajades üle Eesti NSV Kommunaalmajanduse ja Elanikkonna Elukondliku Teenindamise Ministeeriumi poolt kindlaksmääratud tähtaja või ei ole tasunud neile võõrastemaja poolt esitatud arvet, kuuluvad väljatõstmisele administratiivkorras prokuröri sanktsiooniga teist elamispinda vastu andmata.

29. p e a t ü k k

TASUTA VARAKASUTUS

§ 362. Tasuta varakasutuse leping

(¹) Tasuta varakasutuse lepingu järgi kohustub üks pool andma või annab vara tasuta ajutiseks kasutamiseks teisele poolele, viimane aga kohustub selle vara tagastama.

(²) Tasuta varakasutuse lepingu suhtes rakendatakse vastavalt §-de 292, 294 lg. 1, 295, 297 lg. 1, 299, 301 ja 307—309 eeskirju.

§ 363. Sotsialistlike organisatsioonide vahelise tasuta varakasutuse lepingu tähtaeg

Sotsialistlike organisatsioonide vahel sõlmitud tasuta varakasutuse lepingu tähtaeg ei või ületada üht aastat, kuivõrd NSV Liidu ja Eesti NSV seadusandlusega ei ole kindlaks määratud teisiti. Kui tasuta varakasutuse leping on sõlmitud pikema tähtajaga või tähtaega nimetamata, loetakse ta sõlmituks üheks aastaks.

§ 364. Vara tasuta kasutusse mitteandmise tagajärjed

Kui sotsialistlik organisatsioon, kes võttis endale lepingu järgi kohustuse anda vara tasuta kasutamisele, ei anna seda vara isikule üle, rakendatakse § 298 eeskirju. Sel juhul heastatakse teisele poolele ainult tema poolt tehtud kulutustes, tema vara kaotsiminekus või rikkumises avalduvad kahjud.

§ 356. Vastutus tasuta kasutusse antud vara puuduste eest

Vara tasuta kasutusse andnud isik vastutab selle vara puuduste eest, mida ta tahtlikult või raske ettevaatamatuse tõttu ei seadnud tingimusteks vara üleandmisel.

§ 366. Saadu üleandmine kolmanda isiku kasutusse

Vara tasuta kasutusse saanud isikul on õigus anda see vara kolmanda isiku kasutusse ainult vara üleandnud isiku nõusolekul, jäädes tema ees vastutavaks.

§ 367. Lepingu ennetähtaegne lõpetamine

Vara tasuta kasutusse üleandnud isikul on õigus nõuda lepingu ennetähtaegset lõpetamist §-s 305 punktides 1 ja 2 ettenähtud juhtudel, samuti siis, kui teine pool annab temale tasuta kasutamiseks üleantud vara ilma tema nõusolekuta kolmandale isikule.

§ 368. Lepingu lõpetamine vara uue omaniku nõudel

Tasuta varakasutuse lepingut, mis on sõlmitud tähtaega nime- tamata, võidakse lõpetada isiku nõudel, kellele omandiõigus sellele varale üle läks.

§ 369. Lepingu lõppemine

Tasuta varakasutuse leping lõpeb peale üldiste aluste samuti lepingust osavõtnud kodaniku surmaga või juriidilise isiku lõppemisega.

TÖÖVÕTT

§ 370. Töövõtuleping

(1) Töövõtulepingu järgi kohustub töövõtja omal riisikol täitma tellija ülesandel kindlaksmääratud töö kas tellija või omast materjalist, tellija aga kohustub täidetud töö vastu võtma ja selle eest tasuma.

(2) Kui sotsialistlike organisatsioonide vahelise lepinguga on ette nähtud liigitunnustega piiritletud asjade valmistamine töövõtja materjalist, rakendatakse sellise lepingu suhtes §-de 272—280 eeskirju.

§ 371. Tööde täitmine töövõtu korras kodaniku poolt

Kodanik võib enda peale võtta tööde täitmise töövõtulepingu järgi ainult tingimusel, et töö teostatakse isikliku tööga.

§ 372. Eelarve

(1) Töövõtulepinguga ettenähtud tööde täitmiseks võib koostada kindla või ligikaudse eelarve.

(2) Sotsialistlike organisatsioonide vahelise lepinguga ettenähtud tööde tegemine ligikaudse eelarve järgi ei ole lubatud.

(3) Töövõtja on kohustatud tellijat õigeaegselt hoiatama ligikaudse eelarve suurendamise vajaduse suhtes. Sel juhul on tellijal õigus lõpetada leping, heastades töövõtjale tema poolt kantud kulud. Kui töövõtja ei hoiata tellijat eelarve suurendamise suhtes, on ta kohustatud töö täitma, nõudmata tellijalt üle-eelarveliste kulude heastamist.

§ 373. Tööde täitmine töövõtja materjalist ja tema vahenditega

(1) Töövõtja on kohustatud täitma lepinguga kindlaksmääratud töö omast materjalist ja omade vahenditega, kuivõrd seaduse või lepinguga ei ole kindlaks määratud teisiti.

(2) Omast materjalist töö täitnud töövõtja vastutab materjali heakvaliteedilisuse eest.

§ 374. Tööde täitmine tellija materjalist

Kui töö täidetakse täielikult või osaliselt tellija materjalist, vastutab töövõtja selle materjali kasutamise õigsuse eest. Töövõtja on kohustatud esitama tellijale aruande materjali kulumise kohta ja tagastama materjali jäägid.

§ 375. Töövõtja kohustus säilitada talle usaldatud vara

Töövõtja on kohustatud tarvitusele võtma kõik abinõud tellija poolt temale usaldatud vara säilimise tagamiseks ja kannab vastutust igasuguse hooletuse eest, mis tõi kaasa selle vara kaotsimineku või rikkumise.

§ 376. Materjalide ja seadmete üleandmine organisatsioonide poolt töövõtulepingu järgi

(¹) Riiklikel, kooperatiivsetel ja ühiskondlikel organisatsioonidel on õigus NSV Liidu ja Eest NSV seadusandlusega kindlaksmääratud korras ja piirides oma materjale ja seadmeid riiklikele ja kooperatiivsetele tööstusettevõtetele toodangu valmistamiseks töövõtulepingu järgi välja anda.

(²) Käesoleva paragrahvi lg. 1 eeskirjade alusel sõlmitud lepingus peab olema peale teiste tingimuste ette nähtud materjalide kulunormid, jääkide ja põhiliste jäätmete tagastamise tähtajad, samuti töövõtja vastutus nende kohustuste mittetäitmise või mittevastava täitmise eest.

§ 377. Materjalide juhusliku hävimise või rikkumise riisiko

Materjalide juhusliku hävimise või rikkumise riisikot kannab materjali andnud pool.

§378. Asjaolud, millest on töövõtja kohustatud tellijale teatama

Töövõtja on kohustatud õigeaegselt tellijale teatama:

- 1) tellijalt saadud materjali halvakvaliteedilisusest või kõlbmatusest;
- 2) sellest, et tellija juhendite järgimine ohustab täidetava töö vastupidavust või kõlblikkust;
- 3) teiste töövõtjast mitteolenevate asjaolude olemasolust, mis ohustavad täidetava töö vastupidavust või kõlblikkust.

§ 379. Tagajärjed, mis tulenevad töövõtja nõuete mittetäitmisest

Kui tellija töövõtja õigeaegsetele ja põhjendatud hoiatustele vaatamata vastavaks tähtajaks ei asenda halvakvaliteedilist või kõlbmatut materjali, ei muuda juhendeid töö täitmise viisi kohta või ei kõrvalda muid asjaolusid, mis ohustavad täidetava töö vastupidavust või kõlblikkust, on töövõtjal õigus, sotsialistlike organisatsioonide vahelise lepingu järgi aga kohustus leping lõpetada ja tellija süü läbi kantud kahjud sisse nõuda.

§ 380. Tellija kohustus töövõtja poolt täidetud töö vastu võtta

Tellijal on kohustatud töövõtja poolt täidetud töö vastavalt lepingule vastu võtma, selle üle vaatama ja töös lepingust

kõrvalekaldumiste või muude puuduste avastamise korral neist töövõtjale viivitamatult teatama.

§ 381. Aegumine hagides töövõtja vastutuse kohta

(¹) Hagi lepingu tingimustest kõrvalekaldumiste kohta, mis halvendasid tööd, või muude puuduste kohta töös võib tellija esitada mitte hiljem kui kuus kuud, arvates töö vastuvõtmise päevast, hoonete ja ehitiste osas aga, kui üheks pooleks on kodanik, üks aasta.

(²) Kui töövõtulepingus on ette nähtud garantiitähtaeg ja kui avaldus puuduste kohta töös tehti garantiitähtaja piirides, algab hagi aegumiste tähtaeg puudustest teatamise päevast.

§ 382. Tellija õigused juhul, kui töövõtja lepingut rikub

(¹) Kui töövõtja, halvendades tööd, lepingu tingimustest kõrvale kaldus või võimaldas muid puudusi töös, on tellijal õigus omal valikul nõuda tähendatud puuduste tasuta parandamist sellekohaseks tähtajaks või vajalike kulutuste tasumist, mis tellija kandis töös esinenud puuduste parandamisel omade vahenditega, kui lepingus oli selline tellija õigus ette nähtud, või tasu vastavat vähendamist töö eest.

(²) Lepingust oluliste kõrvalekaldumiste või muude oluliste puuduste korral töös on tellijal õigus nõuda lepingu tühistamist ja kahjude heastamist.

§ 383. Tasu maksmine töövõtjale

Tellija on kohustatud töövõtjale kokkulepitud tasu pärast kogu töö üleandmist välja maksuma, kui seaduse või lepinguga ei ole kindlaks määratud teisiti.

§ 384. Arveldused poolte vahel töövõtu eseme hävimise või töö lõpetamise võimatuse korral

(¹) Kui töövõtu ese enne tema üleandmist juhuslikult hävis või kui töö lõpetamine muutus võimatuks ilma kummagi poole süüta, on töövõtjal õigus nõuda töö eest tasu.

(²) Töövõtja säilitab õiguse tasu saamiseks töö eest, kui töövõtu eseme hävimise või töö lõpetamise võimatuse põhjustasid tellija poolt antud materjalide puudused või tema juhendid töö täitmise viisi kohta või leidsid aset pärast tellija viivitust täidetud töö vastuvõtmisega ja kui töövõtja sealjuures järgis §-de 378 ja 379 eeskirju.

§ 385. Tellija õigused tööde täitmise ajal

(¹) Kui töövõtja ei asu õigeaegselt lepingut täitma või täidab tööd niivõrd aeglaselt, et selle lõpetamine tähtajaks muu-

tub ilmselt võimatuks, on tellijal õigus lõpetada leping ja nõuda kahjude heastamist.

(²) Kui töö täitmise ajal ilmneb, et seda ei täideta nõutaval viisil, on tellijal õigus määrata töövõtjale vastav tähtaeg puuduste kõrvaldamiseks, kui aga töövõtja seda nõuet tähtajaks ei täida, nõuda kas lepingu tühistamist ja kahjude heastamist või teha töö jätkamine ja parandamine ülesandeks kolmandale isikule töövõtja arvel.

(³) Mõjuvate põhjuste olemasolu korral on tellijal õigus enne töö lõpetamist igal ajal leping lõpetada, makstes töövõtjale tasu täidetud töö eest välja ja heastades talle lepingu lõpetamisega tekitatud kahjud, arvestades tasa selle, mis töövõtja lepingu lõpetamise tagajärjel säästis või omandas.

§ 386. Elutarbeline tellimus

(¹) Töövõtulepingu suhtes kodanike elukondlike vajaduste teenindamisel (elutarbeline tellimus) rakendatakse üldisi eeskirju töövõtulepingu kohta (§-d 372—375 ja 377—385).

(²) Kodanike teenindamise üksikute liikide osas kinnitab Eesti NSV Ministrite Nõukogu elutarbelise tellimuse tüüplepingud.

(³) Kõrvalekaldumised tüüplepingute tingimustest, mis piiravad tellijate õigusi, on tühised.

§ 387. Tööde täitmine elutarbelise tellimuse lepingu järgi

(¹) Kui töö täidetakse töövõtja materjalist, tasutakse materjali maksumus täielikult või osaliselt lepingu sõlmimisel.

(²) Kui töö täidetakse tellija materjalist, siis tuleb töövõtja poolt tellijale lepingu sõlmimisel väljaantavas kviitungis ära näidata materjali täpne nimetus ja tema hinne poolte kokku-leppel.

§ 388. Kodaniku õigused, juhul, kui töövõtja elutarbelise tellimuse lepingut oluliselt rikub

Kui olulised kõrvalekaldumised elutarbelise tellimuse lepingu tingimustest või muud olulised puudused avastati tellija materjalist valmistatud asjas, on tellijal õigus omal valikul nõuda kas sama kvaliteediga samaliigilisest materjalist teise asja valmistamist või lepingu lõpetamist ja kahjude heastamist.

§ 389. Tasu elutarbelise tellimuse lepingu järgi

Elutarbelise tellimuse lepingu järgi määratakse täidetud tööde maksumus kindlaksmääratud korras kinnitatud hinnakirjaga ja tasutakse tellija poolt vastavalt tüüplepingule kas täielikult lepingu sõlmimisel või avansi maksmise teel lepingu

sõlmimisel koos lõpparveldusega siis, kui tellija saab töövõtja poolt täidetud töö.

§ 390. Tagajärjed, mis tulenevad tellija mitteilmumisest täidetud töö kättesaamisele

Kui tellija ei ilmu töövõtja poolt tellija materjalist elutarbelise tellimuse lepingu järgi valmistatud asja kättesaamisele, on töövõtjal õigus pärast kuue kuu möödumist päevast, millal asi lepingule vastavalt tuli tellijale üle anda, ja pärast teistkordset tellija hoiatamist, see asi müüa kindlaksmääratud korras, ning saadud summa pärast kõigi töövõtjale kuuluvate maksete mahaarvamist deponeerida notariaalkontoris tellija nimele.

31. p e a t ü k k

KAPITAALEHITUSE TÖÖVÕTT

§ 391. Kapitaalehituse töövõtu leping

(¹) Kapitaalehituse töövõtu lepingu järgi kohustub töövõtja-organisatsioon omade jõudude ja vahenditega ehitama ja tellija-organisatsioonile üle andma plaanis ettenähtud objekti vastavalt kinnitatud projekteerimis- ja eelarvedokumentatsioonile ning kindlaksmääratud tähtajal, tellija aga kohustub eraldama töövõtjale ehitusplatsi, andma talle üle kinnitatud projekteerimis- ja eelarvedokumentatsiooni, tagama ehituse õigeaegse finantseerimise, võtma valmishitatud objektid vastu ja tasuma nende eest.

(²) Ehituse tagamine tehnoloogilise, energeetilise, elektrotehnilise ja ületehaselise seadmestiku ning aparatuuriga pannakse tellijale, välja arvatud erisätetega ettenähtud juhud. Erisätetes võidakse tellijale panna ehituse tagamine materjalidega.

§ 392. Peatöövõtja ja alltöövõtja

(¹) Kapitaalehituse töövõtu lepingu sõlmib tellija ühe ehitusorganisatsiooniga, kellel peatöövõtjana on õigus alltöövõtu lepingu alusel usaldada üksikute tööde komplekside täitmine spetsialiseeritud organisatsioonidele (§-d 183 ja 238).

(²) Lepingu seadmete montaažitööde täitmiseks sõlmib tellija kas peatöövõtjaga või seadmestiku hankijaga.

(³) Peatöövõtja nõusolekul võib tellija lepingud montaaži- ja muude spetsiaalsete tööde täitmiseks sõlmida montaaži- ja muude spetsialiseeritud organisatsioonidega.

§ 393. Tellija õigused

(1) Tellija teostab kontrolli ja tehnilist järelevalvet täidetavate tööde mahu, maksumuse ja kvaliteedi vastavuse üle projektile ja eelarvele. Tal on õigus igal ajal kontrollida ehitus- ja montaažitööde käiku ja kvaliteeti, samuti ka kasutatavate materjalide kvaliteeti, segamata end sealjuures töövõtja operatiivmajanduslikku tegevusse.

(2) Tööde täitmise või töödeks kasutatavate materjalide puudused, mis on tekkinud töövõtja (või alltöövõtja) süü läbi, peab töövõtja kõrvaldama omal kulul.

§ 394. Poolte vastutus kapitaalehituse töövõtu lepingu rikkumise eest

(1) Kapitaalehituse töövõtu lepingu järgsete kohustuste mittetäitmise või mittevastava täitmise korral maksab selle eest vastutav pool kindlaksmääratud leppetrahvi (viivist), samuti heastab leppetrahviga katmata jäänud summa ulatuses teise poole poolt tehtud kulutustes, tema vara kaotsiminekus või rikkumises ilmnenu kahjud.

(2) Töövõtja poolt üksikute tööde täitmise tähtaegade rikkumise eest makstud leppetrahvi (viivise) summad tagastatakse töövõtjale juhul, kui kõik tööd objektil lõpetatakse lepinguga kindlaksmääratud lõpptähtajaks.

§ 395. Kapitaalehituse töövõtu lepingute eeskirjad

(1) Kapitaalehituse töövõtu lepinguid sõlmitakse ja täidetakse vastavalt eeskirjadele, mis kinnitatakse NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt või tema poolt kindlaksmääratud korras.

(2) Kapitaalehituse töövõtu lepingute erieeskirjad kolhoosides kinnitatakse Eesti NSV Ministrite Nõukogu poolt kindlaksmääratud korras.

32. p e a t ü k k

VEDU

§ 396. Veoleping

(1) Veose veolepingu järgi kohustub transpordiorganisatsioon (vedaja) saatja poolt temale usaldatud veose toimetama sihtpunkti ja selle välja andma veose vastuvõtmiseks volitatud isikule (saajale), saatja aga kohustub veose veo eest tasuma kindlaksmääratud tasu.

(2) Reisija veolepingu järgi kohustub vedaja toimetama reisi sihtpunkti, kui aga reisija pagasi üle annab, toimetama samuti pagasi sihtpunkti ja selle välja andma pagasi vastuvõtmiseks volitatud isikule; reisija kohustub tasuma kindlaks-

määratud tasu sõidu eest, pagasi üleandmise korral aga ka pagasi veo eest.

(3) Veoste, reisijate ja pagasi veo tingimused ning poolte vastutus nende vedude eest vastavalt käesolevale koodeksile määratakse kindlaks üksikute transpordiliikide määrustikega (koodeksitega) ja kindlaksmääratud korras väljaantud eeskirjadega.

(4) Tingimused veoste, reisijate ja pagasi veo kohta Eesti NSV üldkasutatava autotranspordiga ning poolte vastutus nende vedude eest määratakse kindlaks vastavalt käesolevale koodeksile, Eesti NSV Ministrite Nõukogu poolt kinnitatud «Eesti NSV üldkasutatava autotranspordi põhimäärusele» ja Eesti NSV Autotranspordi ja Maanteede Ministeeriumi poolt huvitatud ministeeriumide ja ametkondadega kooskõlastatult väljaantavatele eeskirjadele.

§ 397. Veoste veoplaan ja vastutus selle täitmata jätmise eest

(1) Riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide veoste veoleping sõlmitakse veoplaani alusel, mis on kohustuslik mõlemale poolele.

(2) Plaanis ettenägemata veoste veolepingute sõlmimine on lubatud transpordimäärustikega (-koodeksitega) kindlaksmääratud korras.

(3) Vedaja ja saatja kannavad varalist vastutust transpordivahendite mitteandmise, veose vedamiseks andmata jätmise ja teiste veoplaanist tulenevate kohustuste rikkumise eest, samuti ka selliste rikkumiste eest juhtudel, mis on ette nähtud käesoleva paragrahvi teises lõikes.

§ 398. Vedaja vastutus veose või pagasi kaotamise, puudujäägi ja rikkumise eest

(1) Vedaja vastutab veoks vastuvõetud veose ja pagasi kaotamise, puudujäägi ja rikkumise eest, kui ta ei tõenda, et kaotamine, puudujääk või rikkumine ei toimunud tema süü läbi (§-d 237 ja 239).

(2) Transpordimäärustikes (-koodeksites) võidakse ette näha juhud, mil veose kaotamises, puudujäägis või rikkumises avalduva vedaja süü tõendamine pannakse saajale või saatjale.

§ 399. Veose ja pagasi kohaletoimetamise tähtaeg ja vastutus viivituse eest

(1) Vedaja on kohustatud veose või pagasi toimetama sihtpunkti transpordimäärustikega (-koodeksitega) või kindlaksmääratud korras väljaantud eeskirjadega kehtestatud tähtajaks. Kui kohaletoimetamise tähtaeg nimetatud korras ei ole

kindlaks määratud, on pooltel õigus see tähtaeg lepingus kindlaks määrata.

(²) Vedaja vabaneb vastutusest viivitamise eest veose või pagasi kohaletoimetamisel, kui viivitus ei tekkinud tema süü läbi.

§ 400. Pretensioonid ja hagid vedude korral

(¹) Enne vedudest tuleneva hagi esitamist vedaja vastu on kohustuslik esitada temale pretensioon.

(²) Pretensioone võidakse esitada kuue kuu jooksul, pretensioone trahvide ja preemiade maksmise kohta aga 45 päeva jooksul.

(³) Vedaja on kohustatud esitatud pretensiooni läbi vaatama ja teatama esitajale selle rahuldamisest või rahuldamata jätmisest kolme kuu jooksul, pretensiooni suhtes vedaja poolt eri transpordiliikidega ühe dokumendi järgi teostatud veo kohta aga kuue kuu jooksul ja pretensiooni suhtes trahvi või preemia maksmise kohta 45 päeva jooksul.

(⁴) Kui pretensioon on rahuldamata jäetud või kui käesoleva paragrahviiga kindlaksmääratud tähtjaks ei ole vastust saadud, antakse esitajale hagi esitamiseks aega kaks kuud, arvates vastuse saamisest või vastamiseks kindlaksmääratud tähtaja lõppemisest.

(⁵) Veost tulenevate hagide esitamiseks vedaja poolt saatjale, saajate või reisijate vastu kehtestatakse kuuekuuline tähtaeg.

(⁶) Aegumistähtjad ja hagide esitamise kord välismaiste vedudega seoses olevates vaidlustes määratakse kindlaks transpordimäärustikega (-koodeksitega) või rahvusvaheliste kokkulepetega.

§ 401. Vedaja vastutus reisijale surma või terviserikke põhjustamise eest

Vedaja vastutus reisijale surma või terviserikke põhjustamise eest määratakse kindlaks käesoleva osa 41. peatüki eeskirjadega, kui seadusega ei ole ette nähtud kõrgendatud vastutust.

33. p e a t ü k k

RIIKLIK KINDLUSTUS

§ 402. Kindlustuse liigid

Riiklikku kindlustust teostatakse kohustusliku ja vabatahtliku kindlustuse vormis.

§ 403. Kohustuslik kindlustus

(1) Kohustuslikule kindlustamisele kuulub seaduses nimetatud vara seadusega kindlaksmääratud tingimustel.

(2) Kohustusliku kindlustuse järgi heastab kindlustusorganisatsioon seadusega ettenähtud sündmuse (kindlustusjuhu) saabumisel kindlustajale või mõnele teisele isikule, kellele kuulub kindlustatud vara, tema poolt kantud kahju: vara täieliku hävimise korral kindlustushüvituse kogu summas, osalise rikkumise korral aga kindlustushüvituse vastava osa suuruses. Kindlustaja on kohustatud maksma kindlaksmääratud kindlustusmakseid.

(3) Kohustusliku isikukindlustuse liigid määratakse kindlaks NSV Liidu seadusandlusega.

§ 404. Vabatahtliku kindlustamise leping

(1) Vabatahtliku kindlustamise lepingu järgi kohustub kindlustusorganisatsioon lepingus tähendatud sündmuse (kindlustusjuhu) saabumisel:

varakindlustuse korral — heastama kindlustajale või mõnele teisele isikule, kelle kasuks leping sõlmiti, kantud kahju (maksma välja kindlustushüvituse) lepingus kokkulepitud summa (kindlustussumma) piirides, kui aga vara ei olnud kindlustatud täies väärtuses, siis kahju vastava osa, kui kindlustuseeskirjadega ei ole ette nähtud teisiti;

isikukindlustuse korral — maksma kindlustajale või mõnele teisele isikule, kelle kasuks leping sõlmiti, lepingus kokkulepitud kindlustussumma, sõltumata sotsiaalkindlustuse või sotsiaalhoolduse korras ja kahju heastamise korras temale kuuluvaist summadest.

(2) Kindlustaja kohustub maksma lepinguga kindlaksmääratud kindlustusmakseid.

§ 405. Kindlustaja õiguste, mis tal on tekitatud kahju eest vastutava isiku suhtes, üleminek kindlustusorganisatsioonile

Varakindlustuse korral kindlustushüvituse maksnud kindlustusorganisatsioonile läheb selle summa piirides üle nõudeõigus, mis kindlustajale (või mõnele teisele kindlustushüvituse saanud isikule) kuulub tekitatud kahju eest vastutava isiku vastu.

§ 406. Kindlustuseeskirjad

Kindlustuseeskirjad kinnitatakse NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt kindlaksmääratud korras.

ARVELDUS- JA KREDIIDISUHTED

§ 407. Organisatsioonidevahelised arveldused

(¹). Makseid kohustuste järgi riiklike organisatsioonide, kolhooside ja teiste kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vahel teostatakse sularahata arvelduste korras krediidasutuste kaudu, kus tähendatud organisatsioonid vastavalt seadusele hoiavad oma rahalisi vahendeid. Arvelduste kord ja vormid määratakse kindlaks NSV Liidu seadusandlusega.

(²). Sularahalisi arveldusi riiklike organisatsioonide, kolhooside ja teiste kooperatiivsete ning ühiskondlike organisatsioonide vahel lubatakse NSV Liidu seadusandlusega kindlaksmääratud juhtudel ja piirides.

§ 408. Krediidasutustes organisatsioonide arvetel hoitavate rahaliste vahendite käsutamine

(¹) Organisatsioonid käsutavad krediidasutustes nende arvetel hoitavaid rahalisi vahendeid vastavalt nende vahendite sihtotstarbele.

(²) Töötasu ja sellega võrdsustatud maksete väljamaksmiseks vajalikke vahendeid antakse välja organisatsioonide arvetelt sõltumata mis tahes pretensioonide olemasolust arve valdaja vastu. Erandeid sellest üldreeglist võib kehtestada NSV Liidu Ministrite Nõukogu.

(³) Organisatsiooni nõusolekuta lubatakse krediidasutuses tema arvel olevate summade mahakirjutamist ainult NSV Liidu seadusandluses ettenähtud juhtudel.

(⁴) Pretensioonide rahuldamisel peetakse kinni NSV Liidu seadusandlusega kindlaksmääratud järjekorrast.

§ 409. Organisatsioonide krediteerimine

(¹) Riiklike organisatsioonide, kolhooside ja teiste kooperatiivsete ning ühiskondlike organisatsioonide krediteerimine toimub vastavalt kinnitatud plaanidele sihtotstarbeliste tähtajaliste laenude andmise teel NSV Liidu Riigipanga ja NSV Liidu teiste pankade poolt NSV Liidu seadusandlusega kindlaksmääratud korras.

(²) Ühe organisatsiooni krediteerimist teise poolt naturaalses või rahalises vormis, sealhulgas avansside andmist, lubatakse ainult NSV Liidu seadusandlusega kindlaksmääratud juhtudel.

(³) Tingimused ja kord, mille alusel üks kolhoos krediteerib teist tootmisalase abi osutamisel, määratakse kindlaks Eesti NSV seadusandlusega.

§ 410. Pangalaenu kodanikele

Laenusid kodanikele annavad NSV Liidu pangad NSV Liidu seadusandlusega kindlaksmääratud juhtudel ja korras.

§ 411. Kodanike hoiused krediidasutustes

(¹) Kodanikud võivad hoida rahalisi vahendeid riiklikes hoiukassades ja teistes krediidasutustes, käsutada hoiuseid, saada hoiustelt tulu protsentide või võitude näol, teostada sularahata arveldusi vastavalt krediidasutuste põhikirjadele ja kindlaksmääratud korras väljaantud eeskirjadele.

(²) Riik garanteerib hoiuste saladuse, nende puutumatuset ja väljaandmise hoiustaja esimesel nõudmisel.

(³) Riiklikesse hoiukassadesse ja teistesse krediidasutustesse sissemakstud hoiuste käsutamise kord määratakse nende põhikirjadega ja käesoleva paragrahvi esimeses lõikes tähendatud eeskirjadega.

(⁴) Sissenõudeid kodanike hoiustele riiklikes hoiukassades ja NSV Liidu Riigipangas võidakse pöörata kohtuotsuse alusel, millega rahuldati kriminaalasjast tulenev tsiviilhagi, või kohtuotsuse alusel alimentide sissenõudmise hagi (töötasu või muu vara puudumisel, millele võib pöörata sissenõuet) või abi-kaasade ühismandiks oleva hoiuse jagamise hagi. Kodanike hoiuseid tähendatud krediidasutustes võib konfiskeerida seadusjõusse astunud kohtuotsuse või seadusele vastavalt tehtud vara konfiskeerimise määruse alusel.

35. p e a t ü k k

VOLITUS

§ 412. Volitusleping

(¹) Volituslepingu järgi kohustub üks pool (volinik) teostama teise poole (volitaja) arvel ja nimel teatavaid juriidilisi toiminguid.

(²) Volitaja on kohustatud volinikule tasu maksma, kui tasu maksmine on seaduse või lepinguga ette nähtud.

§ 413. Ülesande täitmine vastavalt volitaja juhenditele

(¹) Volinik on kohustatud täitma talle antud ülesande vastavalt volitaja juhenditele.

(²) Volinikul on õigus nendest juhenditest kõrvale kalduda, kui see on asjaolude tõttu volitaja huvides vajalik ja volinik ei saanud volitajalt eelnevalt nõu küsida või ei saanud oma järelepärimisele õigeaegselt vastust.

(3) Sel juhul on volinik kohustatud teatama volitajale kõrvalekaldumistest niipea, kui teatamine sai võimalikuks.

§ 414. Ülesande täitmine voliniku poolt isiklikult

(1) Volinik on kohustatud täitma talle antud ülesande isiklikult. Tal on õigus anda täitmine üle teisele isikule (asendajale) ainult §-s 71 ettenähtud juhtudel.

(2) Neil juhtudel vastutab volinik ainult asendaja valiku eest.

(3) Volitajal on õigus igal ajal tagandada voliniku poolt valitud esindaja.

§ 415. Voliniku aruanne

Volinik on kohustatud:

1) teatama volitajale tema nõudel kõik andmed ülesande täitmise käigu kohta;

2) pärast ülesande täitmist esitama volitajale viivitamatult aruande koos kõigi õigustavate dokumentidega;

3) volitajale viivitamatult üle andma kõik ülesande täitmise korras saadu.

§ 416. Volitaja kohustused

(1) Volitaja on kohustatud volinikult viivitamatult vastu võtma kõik, mis viimane on lepingukohaselt täitnud.

(2) Volitaja on kohustatud, kui lepinguga ei ole ette nähtud teisiti:

1) varustama volinikku ülesande täitmiseks vajalike vahenditega;

2) heastama volinikule faktilised kulutused, mis olid vajalikud ülesande täitmiseks;

3) pärast ülesande täitmist volinikule tasu maksma, kui see maksmisele kuulub (§ 412).

§ 417. Lepingu lõppemine

(1) Volitusleping lõpeb peale kohustuste lõppemise üldiste aluste samuti:

1) selle tühistamisega volitaja poolt;

2) voliniku keeldumisega;

3) lepingust osavõtva kodaniku surmaga, tema teovõimetuks, piiratult teovõimeliseks või teadmata äraolijaks tunnistamisega.

(2) Volitajal on õigus volitus tühistada, volinikul aga õigus see igal ajal lõpetada. Kokkulepe sellest õigusest loobumise kohta on tühine.

(3) Kui volinik lõpetas lepingu tingimustel, mil volitajal ei ole võimalust oma huvisid teisiti tagada, on volinik kohustatud heastama lepingu lõpetamisega tekitatud kahjud.

§ 418. Osaliselt täidetud lepingu lõpetamise tagajärjed

Kui volitusleping lõpetatakse enne ülesande täielikku täitmist, on volitaja kohustatud heastama volinikule ülesande täitmisel kantud kulutused; kui volinikule peab makstama tasu, samuti tasu maksma vastavalt tema poolt täidetud tööle. Seda eeskirja ei rakendata, kui volinik täitis ülesande pärast seda, kui ta sai teada või pidi teada saama volituse lõppemisest.

§ 419. Voliniku pärijate kohustused

(1) Voliniku surma korral on tema pärijad kohustatud sellest volitajale teatama ja tarvitusele võtma vajalikud abinõud volitaja vara kaitsmiseks.

(2) Samasugused kohustused lasuvad juriidilise isiku, endise voliniku likvideerijal.

36. p e a t ü k k

KOMISJON

§ 420. Komisjonileping

(1) Komisjonilepingu järgi kohustub üks pool (komisjonär) teise poole (komitendi) ülesandel tasu eest teostama ühe või mitu tehingut oma nimel komitendi arvel.

(2) Komisjonilepingu järgi põllumajandussaaduste müümiseks teeb kolhoos (komitent) tarbijate kooperatiivi organisatsioonile (komisjonärile) ülesandeks müüja komisjoni korras põllumajandussaadusi, mis on üle jäänud pärast riigile põllumajandussaaduste müümise kohustuse täitmist kolhoosi poolt.

(3) Komisjonikauplused sõlmivad kodanikega komisjonilepinguid neilt vastuvõetud uute kui ka kasutatud laiatarbekaupade ja koduse majapidamise esemete, kunstitoodete, tarbekunstitoodete, antikvaarsete asjade, välja arvatud esemed, mille vastuvõtmine komisjonikaupluste poolt on erieeskirjadega keelatud, müümiseks jaemüügi korras.

§ 421. Lepingu vorm

(1) Komisjonileping peab olema sõlmitud kirjalikult (§ 49).

(2) Komisjonilepingu põllumajandussaaduste müümiseks võib sõlmida saadused vastuvõtnud tarbijate kooperatiivi organisatsioon kolhoosile saatelehe väljaandmise teel. Lepingus (saatelehes) näidatakse ära saaduste nimetus, nende vastuvõtmise kuupäev, saaduste üleandja, nende hulk ja kvaliteet, samuti poolte kokkuleppel kindlaksmääratav müügihind ja arvelduste tähtaeg.

§ 422. Komisjonäri õigused ja kohustused tehingute järgi kolmandate isikutega

Komisjonäri ja kolmanda isiku vahelise tehingu järgi omandab õigused ja kohustused komisjonär, olgugi et komitent tehingus ära märgiti või et ta astus kolmanda isikuga selle tehingu täitmiseks vahetuisse suhetesse.

§ 423. Komitendi omandiõigus

Komitendilt komisjonärile üleläänud või komisjonäri poolt komitendi arvel omandatud vara on komitendi omand.

§ 424. Komisjoniülesande täitmine

(1) Komisjonär on kohustatud enda peale võetud ülesande täitma komitendile kõige kasulikumatel tingimustel.

(2) Kui komisjonär teostab tehingu kasulikumatel tingimustel, kui komitendi poolt oli ette nähtud, siis läheb kogu kasu komitendile, kuivõrd komisjonilepingus ei ole ettenähtud teisiti.

(3) Kolhoosilt komisjonimüügiks põllumajandussaadused vastuvõtnud tarbijate kooperatiivi organisatsioonil on vajaduse korral nende realiseerimiseks väljaspool oma tegevuspiirkonda õigus sõlmida teise tarbijate kooperatiivi organisatsiooniga allkomisjonileping.

(4) Komisjonimüügiks põllumajandussaadused vastuvõtnud tarbijate kooperatiivi organisatsioon annab kolhoosile NSV Liidu seadusandlusega kindlaksmääratud piirides avanssi.

§ 425. Komitendi juhenditest kõrvalekaldumine

(1) Komisjonäril on õigus §-s 413 ettenähtud juhtudel komitendi juhenditest kõrvale kalduda.

(2) Komisjonär, kes müüs vara hinnaga, mis on madalam talle komitendi poolt määratud hinnast, on kohustatud viimasele tasuma hinnavahe, kui ta ei tõenda, et vara müümine nimetatud hinnaga ei olnud võimalik, kusjuures madalama hinnaga müümine hoidis ära veel suuremad kahjud ja ühtlasi ei olnud tal võimalust nõutada komitendilt uut korraldust või ta ei saanud oma järelepärimisele õigeaegset vastust.

(3) Kui komisjonär ostab vara kõrgema hinnaga, kui talle komitendi poolt oli määratud, on komitent, kes ei soovi sellist ostu vastu võtta, kohustatud sellest komisjonärile viivitamatult pärast kolmanda isikuga tehingu sõlmimise kohta teate saamist teatama. Vastasel korral loetakse ost komitendi poolt vastuvõetuks. Kui komisjonär teatab, et ta võtab hinnavahe oma arvele, ei ole komitendil õigust keelduda tema arvel teostatud tehingust.

§ 426. Komisjonikaupluste poolt müüdavate asjade hind

(¹) Komisjonikaupluse poolt vastuvõetud asja müügihind määratakse kindlaks poolte kokkuleppega, kuid see hind ei tohi ületada vastavate kaupade riiklikke jaemüügihindu.

(²) Antikvaarsete ja unikaalsete asjade ning kunstiteoste müügihind määratakse komisjonikaupluse poolt erihinde järgi.

(³) Kindlaksmääratud tähtjaks müümata asja hinda võib alandada kokkuleppe põhjal komitendiga. Kui komitent ei ilmu väljakutse peale asja ümberhindamisele, alandab kauplus hinda omal algatusel.

§ 427. Komisjonäri ja kolmanda isiku vahelise tehingu täitmine

(¹) Komisjonär peab täitma kõik kohustused ja teostama kõik õigused, mis tulenevad tema ja kolmanda isiku vahel sõlmitud tehingust.

(²) Komisjonär ei vastuta komitendi ees tehingu täitmise eest kolmanda isiku poolt, mis on teostatud temaga komitendi arvel, välja arvatud juhud, kui komisjonär võtab endale vastutuse selle tehingu täitmise eest kolmanda isiku poolt (delkreedere).

(³) Kui kolmas isik rikub tehingut, mille komisjonär kolmanda isikuga sõlmis, on komisjonär kohustatud sellest viivitamatult komitendile teatama ning koguma ja tagama vajalikud tõendid.

(⁴) Komitendil, kes on teadlik komisjonäri ja kolmanda isiku vahelise tehingu rikkumisest viimase poolt, on õigus nõuda, et temale antakse üle nõuded, mis on komisjonäril nimetatud tehingu järgi selle isiku vastu.

§ 428. Komisjonäri vastutus komitendi vara säilimise eest

(¹) Komisjonär vastutab komitendi ees tema juures asuva komitendi vara kaotsimineku või rikkumise eest, kui ta ei tõenda, et kaotsimineku või rikkumise ei toimunud tema süü läbi.

(²) Kui komitendi saadetud või komisjonärile komitendi jaoks saabunud vara vastuvõtmisel komisjonäri poolt selles varas ilmnevad vigastused või puudused, mida võib märgata välisel vaatlemisel, samuti juhul, kui keegi komisjonäri juures asuvalle komitendi varale kahju tekitab, on komisjonär kohustatud tarvitusele võtma abinõud komitendi õiguste kaitseks, koguma vajalikke tõendeid ja kõigest sellest viivitamatult teatama komitendile.

(³) Komisjonär, kes ei kindlustanud tema juures asuvat komitendi vara, vastutab selle eest ainult juhtudel, kui komitent tegi

talle korralduse see vara kindlustada või kui selle kindlustamine on kohustuslik seaduse järgi.

§ 429. Komisjonäri aruanne

(1) Pärast ülesande täitmist on komisjonär kohustatud esitama komitendile aruande ja andma talle üle kõik täidetud ülesande järgi saadu, samuti komitendile tema nõudel üle andma kõik õigused kolmanda isiku suhtes, mis tulenevad komisjonäri ja selle kolmanda isiku vahelisest tehingust.

(2) Kui komitendil on vastuväiteid aruande suhtes, on ta kohustatud neist komisjonärile teatama kolme kuu jooksul, arvates vastuse saamise päevast. Vastasel korral, kui muu kokkulepe puudub, loetakse aruanne vastuvõetuks.

(3) Põllumajandussaaduste müümisest saadud summa tuleb pärast antud avansi, kindlaksmääratud komisjonitasu ja komisjonäri poolt komitendi arvel tehtud kulude mahaarvamist kolhoosile lepinguga ettenähtud tähtaegadeks välja maksta. Lõpparveldus komisjonile võetud põllumajandussaaduste eest tehakse mitte hiljem kui kolme päeva jooksul pärast nende müümist.

(4) Allkomisjonilepingu sõlmimise korral (§ 424) antakse avanssi ja tehakse lõpparveldused kolhoosi soovi kohaselt kas komisjonäri või allkomisjonäri.

(5) Raha maksab komisjonikauplus komitendile välja pärast kauplusele kuuluva komisjonitasu mahaarvamist mitte hiljem kui kolme päeva jooksul pärast asja müümist.

§ 430. Ülesande täitmise vastuvõtmine komitendi poolt

Komitent on kohustatud:

- 1) komisjonäri vastu võtma kõik ülesande järgi täidetu;
- 2) komisjonäri poolt tema jaoks omandatud vara üle vaatama ja komisjonärile viivitamatult selles varas avastatud puudustest teatama;
- 3) vabastama komisjonär kohustustest, mis ta võttis enda peale ülesande täitmisel kolmandate isikute ees.

§ 431. Komisjonitasu

(1) Pärast ülesande täitmist on komisjonäri õigus komitendilt tasu saada. Kui komisjonär võttis enda peale vastutuse tehingu täitmise eest kolmandate isikute poolt (§ 427), saab komisjonär selle vastutuse eest komitendilt eritasu.

(2) Komisjonitasu, samuti tasu suurus delkreedere eest määratakse kindlaks poolte kokkuleppega, kui seadusega ei ole kindlaks määratud teisiti.

(3) Kõikide komisjonilepingute järgi, välja arvatud komisjonileping väliskaubanduse alal, on keelatud kindlaks määrata

komisjonitasu ja tasu delkreedere eest komitendi poolt määratud hinna ja selle kasulikuma hinna vahena või osana vahest, mille järgi komisjonär teostas tehingu.

§ 432. Kulude heastamine pärast ülesande täitmist

(¹) Komitent on kohustatud peale komisjonitasu maksmise, vastavail juhtudel ka peale delkreedere eest tasu maksmise heastama komisjonärile summad, mis ta on kulutanud ülesande täitmiseks.

(²) Komisjonäril ei ole õigust saada kulude hüvitust tema juures asuva komitendi vara hoidmise eest, kui seaduses või lepingus ei ole kindlaks määratud teisiti.

(³) Kõik kulud seoses komisjonile antavate põllumajandus-saaduste toimetamisega nende müümise kohta, mis on lepingus nimetatud, kantakse komitendi arvele, kui lepingus ei ole kindlaks määratud teisiti.

§ 433. Komisjonäri poolt temale kuuluvate summade kinnipidamine

Komisjonäril on õigus pidada kinni talle komisjonilepingu järgi kuuluvad summad kõikidest temale komitendi arvele saabunud summadest.

§ 434. Ülesande täitmine komisjonäri poolt pärast komitendi surma või juriidilise isiku — komitendi — lõppemist

Komitendi surma või tema teadmata äraolijaks või teovõimetuks tunnistamise korral, samuti juhul, kui lõpetatakse komitendina esinenud juriidilise isiku tegevus, on komisjonär kohustatud jätkama temale antud ülesande täitmist seni, kuni komitendi õigusjärglastelt või esindajailt ei saabu vastavaid juhendeid.

§ 435. Komisjonäri keeldumine ülesande täitmisest ja ülesande tühistamine komitendi poolt

(¹) Kui lepinguga ei ole ette nähtud teisiti, ei ole komisjonäril õigust keelduda võetud ülesande täitmisest, välja arvatud juhud, kui selle kutsus esile ülesande täitmise võimatus või komisjonilepingu rikkumine komitendi poolt.

(²) Komisjonär on kohustatud oma keeldumisest kirjalikult teatama. Komisjonileping säilitab oma kehtivuse kahe nädala jooksul, arvates päevast, mil komitent sai komisjonäri teate ülesande täitmisest keeldumise kohta.

(³) Kui komisjonär keeldub võetud ülesande täitmisest selle tõttu, et komitent rikkus komisjonilepingut, on tal õigus saada nii hüvitust kantud kahjude eest kui ka komisjonitasu.

§ 436. Komitendi vara käsutamine pärast komisjonäri keeldumist ülesannet täitmast

(1) Komitent, kellele teatati, et komisjonär keeldus ülesannet täitmast, on kohustatud ühe kuu jooksul keeldumise saamise päevast asuma komisjonäri juures asuva vara käsutamisele.

(2) Samasugune kohustus lasub komitendil ka komisjonärile antud ülesande tühistamise korral (§ 437).

(3) Kui komitent ei asu nimetatud tähtajaks komisjonäri juures komisjonilepingu järgi asuvat vara käsutama, on komisjonäril õigus anda see vara komitendi arvel hoiule või oma nõuete katmiseks komitendi vastu müüa see vara komitendile võimalikult soodsa hinnaga.

§ 437. Ülesande tühistamine komitendi poolt

(1) Kui komitent täielikult või osaliselt tühistab ülesande, mille ta andis komisjonärile, enne seda, kui see oli sõlminud vastavad tehingud kolmandate isikutega, on ta kohustatud komisjonärile tema poolt enne ülesande tühistamist teostatud tehingute eest komisjonitasu maksuma, samuti heastama komisjonärile kulud, mis see kandis ülesande põhjal enne selle tühistamist.

(2) Kodanikul on õigus igal ajal nõuda tema poolt komisjoni-kauplusele müügiks antud ja veel müümata asja tagastamist, kui ta kindlaksmääratud hinnete järgi heastab asja hoidmise kulud.

37. p e a t ü k k

HOID

§ 438. Hoiuleping

(1) Hoiulepingu järgi kohustub üks pool (hoidja) hoidma temale teise poole poolt üleantud vara ja tagastama seda tervena.

(2) Sotsialistlike organisatsioonide vahelises hoiulepingus võib samuti ette näha hoidja kohustuse võtta teise poole poolt talle üleantav vara hoiule.

(3) Hoiuleping on tasuta, kui seaduse või lepinguga ei ole kindlaks määratud teisiti.

§ 439. Lepingu vorm

(1) Hoiuleping, kus mõlemateks poolteks või üheks pooleks on kodanik ja kus üleantava vara maksumus on üle saja rubla, samuti riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vaheline hoiuleping, sõltumata üleantava vara maksumusest, peab olema sõlmitud kirjalikult (§ 49), välja arvatud

asjade andmine lühiajalisele hoiule asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide riide-hoiuruumidesse numbri või žetooni vastuandmisega.

(2) Asjade hoiuleandmist erakorralistel asjaoludel (tulekahju, üleujutus jms.), kui ei saa järgida kirjalikku vormi, võidakse tõendada tunnistajate ütlustega, sõltumatult hoiule antud asjade maksumusest.

§ 440. Hoiulepingu lõpetamine ühe poole nõudel

(1) Vara hoiule andnud isikul on õigus igal ajal seda hoidjalt tagasi nõuda.

(2) Kui vara anti hoiule kuni nõudmiseni või tähtaega nime tamata, on hoidjal õigus igal ajal leping lõpetada, kuid ta on kohustatud andma hoiuleandjale antud asjaoludel küllaldase tähtaja selle vara tagasivõtmiseks.

§ 441. Hoidja kohustused

(1) Hoidja on kohustatud tarvitusele võtma kõik vajalikud abinõud temale üleantud vara säilitamiseks.

(2) Kodanike vahel sõlmitud tasuta hoiulepingu järgi on hoidja kohustatud temale hoiule antud vara eest hoolitsema nagu oma isikliku vara eest.

(3) Hoidjale ei ole õigust kasutada talle hoiule antud vara, kui lepinguga ei ole ette nähtud teisiti.

§ 442. Hoidjale tasu maksmine ja kulude heastamine

(1) Hoidja tasu suurus tasulise hoiulepingu järgi määratakse kindlaksmääratud korras kinnitatud takside, hinnete ja tariifidega, nende puudumisel aga poolte kokkuleppega.

(2) Tasuta hoidmise korral on vara hoiuleandja kohustatud hoidjale heastama vara hoidmiseks vajalikud kulud.

§ 443. Hoidja vastutus vara mittedäilimise eest

(1) Hoidja vastutab hoiule võetud vara kaotsimineku, puudujäägi või rikkumise eest. Ta vabaneb sellest vastutusest, kui ta tõendab, et asja kaotsimineku, puudujääki või rikkumise ei toimunud tema süü läbi. Kui hoidmist teostab riiklik, kooperaatiivne või ühiskondlik organisatsioon ametialase tegevusena, vabaneb ta vastutusest vara mittedäilimise eest, kui seda tingis vääramatu jõud.

(2) Võõrastemajad, puhkekodud, sanatooriumid, ühiselamud ja teised taolised organisatsioonid kannavad vastutust seal elavate isikute ees viimastele kuuluva, nimetatud isikutele eraldatud ruumides asuva vara mittedäilimise eest, kui see vara kind-

laksmääratud eeskirjade järgi ei kuulunud nendele organisatsioonidele erihoiule andmiseks.

(³) Kui vara hoiuleandja pärast lepingus ettenähtud hoiutähtaja või hoidja poolt § 440 korras nimetatud tähtaja möödumist vara tagasi ei võta, vastutab hoidja selle vara kaotamineku, puudujäägi või rikkumise eest temapoolse tahtluse või raske ettevaatamatuse korral.

§ 444. Hoidja vastutuse suurus

(¹) Kui seaduses või lepingus ei ole ette nähtud hoidja kohustust heastada vara kaotamineku, puudujäägi või rikkumisega tekitatud kahjud, vastutab hoidja:

1) vara kaotamineku ja puudujäägi eest kaotsiläinud või puudujäänud vara väärtuse ulatuses;

2) vara rikkumise eest summa ulatuses, mille võrra vara väärtus langes.

(²) Kui vara hoiuleandmisel toimus selle vara hindamine, mis näidati lepingus või muus hoidja poolt väljaantud kirjalikus dokumendis, piirdub hoidja vastutus hindamissummaga, kuivõrd ei tõendata, et kaotsiläinud, puudujäänud või rikutud vara väärtus ületab selle summa.

(³) Kui vara kvaliteet hoidja vastutusel oleva rikkumise tagajärjel langes sedavõrd, et seda vara ei saa kasutada esialgse otstarbe järgi, on vara hoiule andnud isikul õigus sellest loobuda.

§ 445. Vara tagasivõtmise tähtaja rikkumise tagajärjed

(¹) Vara hoiule andnud isik on kohustatud selle §-s 443 nimetatud tähtajaks tagasi võtma.

(²) Kui vara hoiule andnud isik vara tagasivõtmisest kõrvale hoidub, on hoidjal, kui selleks on kodanik, õigus nõuda kohtu kaudu selle vara sundkorras müümist «Eesti NSV tsiviilprotsessi koodeksiga» kohtuotsuste täitmiseks ettenähtud korras. Kui hoidjaks on sotsialistlik organisatsioon, müüakse väljanõudmata vara selle organisatsiooni põhikirjas (põhimääruses) või Eesti NSV Ministrite Nõukogu erimääruses ettenähtud korras.

(³) Vara müümisest saadud summad antakse vara hoiule andnud isikule pärast hoidjale kuuluvate summade mahaarvamist.

§ 446. Kahjude ja kulude heastamine hoidjale

Vara hoiule andnud isik on kohustatud hoidjale heastama kahju ja erikulud, mis on tingitud selle vara omadustest, kui hoidja vara hoiule võttes nendest omadustest ei teadnud ega pidanud teadma.

§ 447. Liigitunnustega piiritletud vara hoidmine

Kui hoiule anti asjad, mis on lepingus piiritletud ainult liigitunnustega, siis juhul, kui teistsugune kokkulepe puudub, lähivad need asjad hoidja omandiks ja ta on kohustatud tagastama hoiuleandjale võrdse või poolte poolt kokkulepitud koguse sama liiki ja sama kvaliteediga asju.

§ 448. Hoidmine seaduse põhjal.

Paragrahvide 438, 440 lg. 1, 441 ja 443—446 eeskirju rakendatakse vastavalt ka seaduse põhjal tekkinud hoiusuhetele.

38. p e a t ü k k

ELUAEGNE ÜLALPIDAMINE

§ 449. Eluaegse ülalpidamise leping

(¹) Eluaegse ülalpidamise lepingu järgi annab üks pool, kes on ea või tervisliku seisundi poolest töövõimetu (võõrandaja), teise poole (vara omandaja) omandiks elamu või selle osa või muu mitteäratarvitatava vara, millele vastutasuks vara omandaja kohustub võimaldama võõrandajale eluaegse materiaalse kindlustatuse natuuras — elamu, toidu, hooldamise ja vajaliku abi näol.

(²) Eluaegse ülalpidamise lepingus peab olema näidatud, millist materiaalselt kindlustatust annab vara omandaja võõrandajale ja selle rahaline hinne, samuti poolte kokkuleppega kindlaksmääratud võõrandatava vara hinne.

§ 450. Lepingu vorm

Eluaegse ülalpidamise leping peab olema sõlmitud kirjalikult ja notariaalselt tõestatud, kui aga selle lepingu järgi võõrandatakse elamu (või selle osa), siis tuleb leping sõlmida § 255 eeskirju järgides.

§ 451. Lepingu täitmise tagamine

(¹) Vara omandaja võib vara võõrandada võõrandaja eluajal viimase nõusolekul.

(²) Vara omandaja poolt võõrandajalt saadud vara juhuslik hävimine ei vabasta vara omandajat lepingu järgi enda peale võetud kohustustest.

§ 452. Eluaegse ülalpidamise lepingu tühistamine ühe poole nõudel

(¹) Eluaegse ülalpidamise leping võidakse tühistada:

1) võõrandajate nõudel, kui vara omandaja ei täida endale lepingu järgi võetud kohustusi;

2) vara omandaja nõudel, kui temast mittesõltuvate asjalude tõttu tema materiaalne olukord muutus sedavõrd, et ta ei ole võimeline võõrandajale kokkulepitud ülalpidamist võimaldama, või kui võõrandaja taastas täielikult oma töövõime.

(²) Kui leping üldnimetatud alustel tühistatakse, tuleb vara võõrandajale tagastada. Selle vara puudumise korral heastatakse tema väärtus. Võõrandaja on omakorda kohustatud heastama vara omandajale tema kulud ülalpidamiseks kogu aja eest kuni lepingu tühistamiseni, samuti omandaja poolt tehtud kulud varale, arvestades tasa vara valdamise ajal saadud tulud.

§ 453. Lepingujärgsete kohustuste üleminek pärijatele

Vara omandaja surma korral lähevad lepingujärgsed kohustused üle neile pärijatele, kellele võõrandatud vara läheb üle eluaegse ülalpidamise lepingu järgi. Kui pärijad keelduvad vara vastu võtmast või kui pärijad puuduvad, tagastatakse varem eluaegse ülalpidamise tingimusel võõrandatud vara võõrandajale.

39. p e a t ü k k

SELTsing

§ 454. Seltsinguleping

(1) Seltsingulepingu järgi kohustuvad pooled ühiselt tegutsema kolhoosidevahelise kultuurilis-elukondliku tähtsusega asutuse või ettevõtte ehitamiseks ja eksploateerimiseks, eluhoone püstitamiseks või mõne muu majandusliku eesmärgi saavutamiseks.

(²) Kodanikud võivad seltsingulepingu sõlmida ainult oma isiklike elutarbeliste vajaduste rahuldamiseks.

(³) Seltsingulepingud kodanike ja sotsialistlike organisatsioonide vahel ei ole lubatud.

§ 455. Seltsingu ühiste asjade ajamine

(1) Seltsingu ühiste asjade ajamine toimub seltsingust osavõtjate ühisel nõusolekul.

(²) Kui seltsingust osavõtjad omavahelise kokkuleppe alusel tegid seltsingu juhtimise ülesandeks ühele seltsingust osavõtjale, pannakse sellele ka seltsingu ühiste asjade ajamine.

(³) Isik, kellele tehti ülesandeks seltsingu ühiste asjade ajamine, tegutseb teiste seltsingust osavõtjate poolt allakirjutatud volikirja alusel.

§ 456. Seltsingust osavõtjate ühine vara

(1) Ühise majandusliku eesmärgi saavutamiseks võivad seltsingust osavõtjad tasuda osamaksu rahas või muu varaga või tööga osavõtu teel.

(2) Seltsingust osavõtjate rahalised ja muud varalised osamaksud, samuti nende ühise tegevuse tulemusena loodud või soetatud vara on nende ühine omand.

(3) Seltsingust osavõtjal ei ole õigust ilma teiste seltsingust osavõtjate nõusolekuta oma osa ühises varas käsutada.

§ 457. Seltsingust osavõtjate ühised kulud ja kahjud

(1) Seltsingulepingus ettenähtud kulude ja seltsingu tegevuse tulemusena tekkinud kahjude katmine määratakse lepinguga.

(2) Kui lepinguga sellist korda ei ole ette nähtud, kaetakse ühised kulud ja kahjud seltsingust osavõtjate ühise vara (§ 456) arvel, puudujäänud summad aga jaotatakse seltsingust osavõtjate vahel proportsionaalselt nende osamaksuga ühises varas.

§ 458. Eeskirjad seltsingu üksikute liikide kohta

Seltsingu üksikuid liike reguleeritakse vastavalt käesolevale koodeksile Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrustega.

40. p e a t ü k k

KONKURSS

§ 459. Konkursi väljakuulutamine

(1) Riikliku, kooperatiivse või ühiskondliku organisatsiooni poolt teatava töö parima täitmise eest (konkursi väljakuulutamine) eritasu (preemia) avalik lubamine kohustab seda organisatsiooni lubatud tasu isikule, kelle töö tasu vääriliseks tunnistati, vastavalt konkursi tingimustele välja maksma.

(2) Konkursi kuulutus peab sisaldama ülesande kirjelduse, selle täitmise tähtaja, tasu suuruse, esitamise koha, tööde võrdleva hindamise korra ja tähtaja, kuid võib sisaldada ka teisi konkursi tingimusi.

(3) Konkursi võivad välja kuulutada organisatsioonid, kellele see õigus on antud nende põhikirjadega (põhimäärustega) või NSV Liidu seadusandlusega või Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrustega.

§ 460. Konkursi tingimuste muutmine

(1) Konkursi tingimuste muutmist lubatakse ainult tööde esitamiseks kindlaksmääratud tähtaja piirides.

(²) Konkursi tingimuste muutmisest tuleb konkursist osavõtjaile teatada samas korras, milles konkurss välja kuulutati.

§ 461. Otsus tasu (preemia) väljamaksmise kohta

Otsus tasu (preemia) väljamaksmise kohta peab olema tehtud ja konkursist osavõtjaile teatatud konkursi kuulutuses kindlaksmääratud tähtjaks ja selles kuulutuses nimetatud korras.

§ 462. Konkursil premeeritud teaduslike, kirjandus- ja kunstiteoste kasutamine

Kui konkurss kuulutati välja teadusliku, kirjandus- või kunstiteose alal, omandab organisatsioon õiguse kasutada premeeritud teost konkursi kuulutuses ettenähtud viisil. Nende teoste autoritel säilib õigus saada tasu teose kasutamise eest (§ 497), kuivõrd konkursi kuulutusega ei ole kindlaks määratud teisiti.

§ 463. Esitatud tööde tagastamine konkursist osavõtjaile

Konkursi väljakuulutanud organisatsioon on kohustatud tasu (preemiat) mitteväärinud teosed konkursist osavõtjaile tagastama, kui konkursi kuulutusega ei ole ette nähtud teisiti.

41. p e a t ü k k

KAHJU TEKITAMISEST TULENEVAD KOHUSTUSED

§ 464. Kahju tekitamisest tuleneva vastutuse üldalused

(¹) Kodaniku isiksusele või varale, samuti organisatsioonile tekitatud kahju kuulub kahju tekitanud isiku poolt täies ulatuses heastamisele.

(²) Kahju tekitaja vabaneb kahju heastamisest, kui ta tõendab, et tema ei ole süüdi kahju tekitamises.

(³) Õiguspäraste tegudega tekitatud kahju kuulub heastamisele vaid seaduses ettenähtud juhtudel.

§ 465. Organisatsiooni vastutus tema töötajate süü läbi tekitatud kahju eest

Organisatsioon on kohustatud heastama kahju, mis tekitati tema töötajate süü läbi nende töö- (ameti-) alaste kohustuste täitmisel.

§ 466. Riigiasutuste vastutus oma ametiisikute tegudega administratiivse valitsemise valdkonnas tekitatud kahju eest

(¹) Riigiasutused vastutavad kahju eest, mis on tekitatud kodanikele nende ametiisikute ebaõigete teenistusalaste tegudega administratiivse valitsemise valdkonnas, üldistel alustel (§-d 464 ja 465), kui eriseadusega ei ole ette nähtud teisiti.

(²) Kahju eest, mis on ametiisikute selliste tegudega tekitatud organisatsioonidele, vastutavad riigiasutused seadusega kindlaksmääratud korras.

§ 467. Vastutus juurdlus-, eeluurimis-, prokuratuuri- ja kohtuorganite ametiisikute poolt tekitatud kahju eest

Juurdlus-, eeluurimis-, prokuratuuri- ja kohtuorganite ametiisikute ebaõigete ametialaste tegudega tekitatud kahju eest kannavad vastavad riigorganid varalist vastutust seaduses eriti ettenähtud juhtudel ja piirides.

§ 468. Hädakaitseisundis tekitatud kahju

Hädakaitseisundis tekitatud kahju ei kuulu heastamisele, kui sealjuures ei ületatud hädakaitse piire.

§ 469. Vastutus hädaseisundis tekitatud kahju eest

Hädaseisundis tekitatud kahju tuleb heastada. Arvestades asjaolusid, millistel selline kahju tekitati, võib kohus panna selle heastamise kohustuse kolmandale isikule, kelle huvides kahju tekitaja tegutses, või vabastada kahju heastamisest täielikult või osaliselt nii kolmanda isiku kui ka kahju tekitaja.

§ 470. Vastutus kuni 15 aasta vanuse alaealise poolt tekitatud kahju eest

(¹) Kuni 15 aasta vanuse alaealise poolt tekitatud kahju eest vastutavad tema vanemad, lapsendajad või eestkostjad, kui nad ei tõenda, et kahju ei tekkinud nende süü läbi.

(²) Kui kuni 15 aasta vanune alaealine tekitas kahju sel ajal, kui ta oli õppe-, kasvatus- või raviasutuse järelevalve all, vastutab selle kahju eest õppe-, kasvatus- või raviasutus, kui ta ei tõenda, et kahju ei tekkinud tema süü läbi.

§ 471. Vastutus 15 kuni 18 aasta vanuse alaealise poolt tekitatud kahju eest

(¹) 15 kuni 18 aasta vanune alaealine vastutab tema poolt teisele isikule tekitatud kahju eest.

(²) Juhul, kui 15 kuni 18 aasta vanusel alaealisel ei ole tema

poolt tekitatud kahju heastamiseks küllaldaselt vara või töötasu, peavad vastavas osas kahju heastama tema vanemad, lapsendajad või hooldajad, kui nad ei tõenda, et kahju ei tekkinud nende süü läbi. Nende selline kohustus lõpeb, kui kahju tekitaja saab täisealiseks, samuti juhul, kui tal enne täisealiseks saamist tekib kahju heastamiseks küllaldane vara või töötasu.

§ 472. Vastutus teovõimetuks tunnistatud kodaniku poolt tekitatud kahju eest

Kohtu poolt teovõimetuks tunnistatud kodaniku poolt (§ 17) tekitatud kahju eest vastutab tema eestkostja või organisatsioon, kes on kohustatud tema üle järelevalvet teostama, kui nad ei tõenda, et kahju ei tekkinud nende süü läbi.

§ 473. Vastutus kahju eest, mille on tekitanud oma tegude tähenduse mõistmiseks mittevõimeline kodanik

Teovõimeline kodanik, kes tekitas kahju sellises seisundis, kus ta ei võinud mõista oma tegude tähendust või neid juhtida, ei vastuta tema poolt tekitatud kahju eest. Ta ei vabane vastutusest, kui ta ise viis enda sellisesse seisundisse alkoholi või narkootiliste ainete tarvitamisega või muul viisil.

§ 474. Vastutus suurema ohu allika poolt tekitatud kahju eest

Organisatsioonid ja kodanikud, kelle tegevus on seotud suurema ohuga lähikonnale (transpordiorganisatsioonid, tööstusettevõtted, ehitused, autovaldajad jt.), on kohustatud heastama suurema ohu allika poolt tekitatud kahju, kui nad ei tõenda, et kahju tekkis vääramatul jõul või kannatanu tahtluse tagajärjel.

§ 475. Vastutus mitme isiku poolt ühiselt tekitatud kahju eest

Ühiselt kahju tekitanud isikud vastutavad kannatanu ees solidaarselt.

§ 476. Õigus regressiks süüdi oleva isiku vastu

(1) Teise isiku süü läbi tekitatud kahju heastanud isikul on õigus tagasinõudeks (regressiks) süüdi oleva isiku vastu väljamakstud hüvituse suuruses, kui seadusega ei ole kindlaks määratud teistsugune suurus.

(2) Vanematel, lapsendajatel, eestkostjal või hooldajal, samuti §-des 470 ja 472 nimetatud organisatsioonidel, kes heastasid

alaealise või teovõimetuks tunnistatud kodaniku poolt tekitatud kahju, ei ole regressi õigust selle kodaniku vastu.

§ 477. Kahju heastamise maht, iseloom ja suurus

Kahju heastamine peab seisnema endise olukorra ennistamises (anda sama liiki ja sama kvaliteediga asi, parandada rikutud asi jne.), kui aga selline ennistamine on võimatu, siis tekitatud kahjude (§ 234) heastamises.

§ 478. Kannatanu süü ja kahju tekitaja varalise olukorra arvestamine

(1) Kui kannatanu enda raske ettevaatamatus soodustas kahju tekkimist või suurenemist, siis sõltuvalt kannatanu süü astmest (kahju tekitaja süü korral aga ka sõltuvalt tema süü astmest) tuleb hüvituse suurust vähendada või kahju heastamisest keelduda.

(2) Kohus võib kodaniku poolt tekitatud kahju heastamise suurust vähendada sõltuvalt kodaniku varalisest olukorrast.

§ 479. Kahju heastamine terviserikke korral

Vigastuse või muu terviserikke tekitamise korral on kahju eest vastutav organisatsioon või kodanik kohustatud kannatanule heastama töövõime kaotuse või vähenemise tagajärjel kaotatud töötasu, samuti terviserikkest tingitud kulutused (tugevdatud toit, proteesimine, kõrvaline hoolitsus, kulud eriraviks jms.).

§ 480. Vastutus kodaniku terviserikke ja surma korral, kelle eest kahju tekitaja on kohustatud kindlustusmaksleid tasuma

(1) Kui töötajale seoses tema poolt töö- (ameti-) alaste kohustuste täitmisega tekitati vigastus või mõni muu terviserikke organisatsiooni või kodaniku süü läbi, kes on kohustatud tema eest riikliku sotsiaalkindlustuse maksleid tasuma, peab see organisatsioon või kodanik heastama kannatanule kahju selles osas, mis ületab tema poolt saadava toetuse või temale pärast terviserikke tekitamist määratud ja tema poolt faktiliselt saadava pensioni summa. Erandeid sellest üldreeglist võidakse kehtestada NSV Liidu seadusandlusega.

(2) Kannatanu surma korral on õigus nõuda kahju heastamist töövõimetuil isikuil, kes olid tema ülalpidamisel või kellel oli kuni tema surma päevani temalt ülalpidamise saamise õigus, samuti ka tema lapsel, kes sündis pärast tema surma.

(3) Kahju heastatakse:

1) alaealistele kuni kuueteistkümneaastaseks saamiseni, õpilastele kuni kaheksateistkümneaastaseks saamiseni;

2) naistele üle viiekümne viie ja meestele üle kuuekümne aasta — eluaegselt;

3) invaliididele — invaliidsuse kestel;

4) surnu abikaasale või vanemale, sõltumata vanusest ja töövõimest, kes ei tööta ja tegelevad surnu alla kaheksa aasta vanuste laste, lastelaste, vendade või õdede eest hoolitsemisega — kuni need saavad kaheksa-aastaseks.

§ 481. Vastutus kodaniku terviserikke ja surma korral, kelle eest kahju tekitaja ei ole kohustatud kindlustusmaksid tasuma

(¹) Kui vigastus või mõni muu terviserikke tekitati organisatsiooni või kodaniku poolt, kes ei ole kohustatud kannatanu eest riiklikke sotsiaalkindlustusmaksid tasuma, peab see organisatsioon või kodanik heastama kannatanule kahju §-de 464, 465 ja 474 eeskirjade järgi selles osas, mis ületab tema poolt saadava toetuse või temale pärast terviserikke tekitamist määratud ja tema poolt faktiliselt saadava pensioni summa.

(²) Kannatanu surma korral on õigus nõuda kahju heastamist § 480 lg. 3 nimetatud kodanikel sama paragrahvi kolmandas lõikes nimetatud tähtaegade kestel.

§ 482. Kahju heastamine, mis on seotud kodaniku terviserikkega, kellele ei ole määratud toetust või pensioni

Kui riiklikule sotsiaalkindlustusele kuuluvale kodanikule ei ole seoses temale kehavigastuse või muu terviserikke tekitamisega toetust või pensioni määratud, siis on tekitatud kahju eest vastutav organisatsioon või kodanik kohustatud heastama kodaniku poolt kantud kahju täies ulatuses (§ 479).

§ 483. Sotsiaalkindlustusorganite regressnõuded

(¹) Kahju tekitamise eest vastutav organisatsioon või kodanik on kohustatud riikliku sotsiaalkindlustus- või sotsiaalhoidusorgani regressnõude järgi heastama toetuste või pensionide summad, mis §-des 480 ja 481 tähendatud isikuile on välja makstud.

(²) Kahju heastamise suuruse vähendamise korral (§ 478) vähendatakse vastavalt ka heastamise suurust regressnõude järgi.

§ 484. Vastutus sotsiaalkindlustusele mittekuuluva kodaniku terviserikke või surma eest

(¹) Kui terviserikke tekitati riiklikule sotsiaalkindlustusele mittekuuluvale kodanikule, on kahju eest vastutav organisatsioon või kodanik kohustatud heastama kannatanule tema ter-

wise taastamisega seotud kulud, samuti tema töövõime kaotusest või vähenemisest tingitud kahju suuruses, mis arvutatakse vastava kategooria tööliste või teenistujate töötasu alusel, kui seadusega ei ole ette nähtud teisiti.

(²) Kui terviserike tekitati kolhoosnikule, on kahju eest vastutav organisatsioon või kodanik kohustatud heastama kahju nende tulude ulatuses, mis kannatanu oleks saanud osavõtu eest kolhoosi ühismajapidamisest, või nende tulude osas, mis ületavad kannatanu poolt kolhoosis kehtestatud pensionilise kindlustuse korras saadava summa.

(³) Kannatanu surma korral on õigus ülalnimetatud korras arvutatavale hüvitusele kahju eest § 480 lg. 2 loetletud kodanikel.

§ 485. Kahju heastamine alla viieteistkümne aasta vanustele kodanikele terviserikke tekitamise korral

(1) Alla viieteistkümne aasta vanusele ja töötasu mitteomavale kodanikule terviserikke tekitamise korral on kahju eest vastutav organisatsioon või kodanik kohustatud heastama kannatu terviserikkega seotud kahjud.

(²) Pärast kannatanu viieteistkümneaastaseks saamist on kahju eest vastutav organisatsioon või kodanik kohustatud heastama kannatanule samuti kahju, mis on seotud tema töövõime kaotuse või vähenemisega, lähtudes kvalifitseerimata tööliste keskmise töötasu suurusest antud paikkonnas.

(³) Kui terviserikke tekitamise momendil alla viieteistkümne aasta vanune kodanik omas töötasu, siis tuleb talle kahju heastada, lähtudes selle töötasu suurusest, kuid mitte madalamast kui kvalifitseerimata tööliste minimaaltöötasu antud paikkonnas.

(⁴) Pärast teise tegevuse algust vastavalt kannatanu poolt saadud kvalifikatsioonile on tal õigus nõuda hüvituse suurendamist kahju eest, mis on seotud tema töövõime vähenemisega terviserikke tagajärjel, lähtudes tema kvalifikatsiooniga töötaja töötasu suurusest.

§ 486. Hüvituse suuruse muutmine kannatanu nõudel tema töövõime muutumise korral

Osaliselt töövõime kaotanul on õigus igal ajal nõuda temale vigastuse või terviserikke tekitamise eest vastutavalt organisatsioonilt või kodanikult hüvituse vastavat suurendamist, kui tema töövõime edaspidi vähenes seoses tekitatud terviserikkega või kui vähendati riikliku sotsiaalkindlustuse või koöperatiivse kindlustuse korras saadava pensioni suurust.

§ 487. Hüvituse suuruse muutmine kahju tekitanud isikute nõudel

Organisatsioonil või kodanikul, kellelt kannatanule vigastuse või mõne muu terviserikke tekitamise tagajärjel tema töövõime vähenemisega seotud kahju eest hüvitus välja mõisteti, on õigus igal ajal nõuda väljamõistetud hüvituse suuruse vähendamist, kui kannatanu töövõime suurenes võrreldes sellega, mis talle jäi kahju eest hüvituse väljamõistmise momendiks, või kui tema poolt riikliku sotsiaalkindlustuse või kooperative kindlustuse korras saadav pension suurenes.

§ 488. Maksed kahju heastamiseks

Kannatanu töövõime vähenemisega seotud kahju, samuti surmaga seotud kahju heastamine toimub igakuuste maksetena.

§ 489. Kahju heastamine juriidilise isiku lõppemise korral, kes on kohustatud kahju heastama

(¹) Juriidilise isiku reorganiseerimise korral, kellelt mõisteti välja §-s 488 nimetatud maksed, maksab need välja juriidilise isiku õigusjärglane.

(²) Juriidilise isiku likvideerimise korral tuleb kannatanule kuuluvad maksed kapitaliseerida riikliku kindlustuse eeskirjade kohaselt ja üle kanda tema organitele kannatanule väljamaksmiseks kohtu poolt määratud suuruses ja kohtu poolt kehtestatud tähtaegadeks.

(³) Käesoleva paragrahvi esimeses lõikes nimetatud juhtudel nõue kannatanule §-des 486 ja 487 ettenähtud alustel väljamõistetud hüvituse suurendamise või vähendamise kohta esitatakse selle juriidilise isiku, kellelt hüvitus kahju eest välja mõisteti, õigusjärglase vastu või vastavalt õigusjärglase poolt.

42. p e a t ü k k

SOTSIALISTLIKU VARA PÄÄSTMISEST TULENEVAD KOHUSTUSED

§ 490. Sotsialistliku vara päästmisel kantud kahju heastamine

(¹) Kahju, mida kodanik kandis sotsialistliku vara päästmisel seda ähvardanud ohust, peab heastama see organisatsioon, kelle vara kannatanu päästis.

(²) Sellise kahju heastamise suhtes rakendatakse vastavalt §-de 464 lg. 1, 475, 477, 479, 480 lg. 2 ja 3, 481, 482 ja 484—489 eeskirju.

VARA ALUSETUST OMANDAMISEST VÕI SÄÄSTMISEST TULENEVAD KOHUSTUSED

§ 491. Alusetult omandatud või säästetud vara tagastamise kohustus

(¹) Isik, kes ilma seadusega või tehinguga kindlaksmääratud alusteta omandas vara teise arvel, on kohustatud viimasele alusetult omandatud vara tagastama.

(²) Samasugune kohustus tekib ka juhul, kui alus, mille järgi vara omandati, langeb ära hiljem.

(³) Kui ei ole võimalik alusetult omandatud vara natuuras tagastada, tuleb heastada selle omandamise momendil määratav väärtus.

(⁴) Vara, mille isik omandas tehingu järgi teise arvel teadvalt sotsialistliku riigi ja ühiskonna huvide vastase eesmärgiga, nõutakse sisse riigi tuludesse, kui see ei kuulu konfiskeerimisele.

(⁵) Alusetult vara saanud isik on kohustatud tagastama või heastama kõik tulud, mis ta sai või pidi saama sellelt varalt sellest ajast peale, kui ta sai teada või pidi teada saama vara saamise alusetusest.

(⁶) Need eeskirjad laienevad juhtudele, mil vara säästetakse teise arvel ilma seaduse või tehinguga kindlaksmääratud alusteta.

§ 492. Vara, mis ei kuulu tagastamisele

Alusetult omandatuna ei kuulu väljanõudmisele:

1) vara, mis on üle antud kohustuse täitmiseks enne täitmise tähtaja saabumist;

2) vara, mille üks kodanik kohustuse täitmiseks teisele kodanikule pärast hagi aegumise tähtaja möödumist üle andis, olgugi et üleandja üleandmise momendil ei teadnud selle tähtaja möödumisest;

3) vara, mis on üle antud sotsialistliku ühiselu reeglite täitmiseks;

4) üleliigselt või hiljem äralangenud aluse järgi väljamaksitud autoritasu või tasu avastuse, juurutatud leiutuse eest, mille kohta on välja antud autoritunnistus, või ratsionaliseerimisetepaneku eest, kui väljamaksmise teostas organisatsioon vabatahtlikult temapoolse arvestusvea ja saajapoolse pahatahtluse puudumise korral.

IV OSA

AUTORIÕIGUS

§ 493. Teosed, milledele laieneb autoriõigus

(¹) Autoriõigus laieneb teaduslikele, kirjandus- ja kunstiteostele, sõltumata teose vormist, eesmärgist ja väärtusest, samuti tema reprodutseerimise viisist.

(²) Autoriõigus laieneb nii avaldatud kui ka avaldamata, kuid mingisuguses objektiivses, autori loominguilise tegevuse tulemuse reprodutseerimist võimaldavas vormis väljendatud teostele (käsikiri, joonis, kujutis, avalik ettekanne või esitus, film, mehaaniline üleskirjutus või magnetiline salvestus jms.).

(³) Autoriõiguse esemeks võivad olla:

- 1) suulised teosed (kõned, loengud, ettekanded jt.);
 - 2) kirjalikud teosed (ilukirjanduslikud, teaduslikud jt.);
 - 3) tõlked;
 - 4) stsenaariumid;
 - 5) draama- ja muusikalised draamateosed, samuti muusikateosed (tekstiga ja ilma tekstita);
 - 6) koreograafilised ja pantomiimilised teosed, mille lavastuse kohta on kirjalikke või muul viisil väljendatud juhendeid;
 - 7) maalikunsti-, skulptuuri-, arhitektuuri-, graafika- ja dekoratiivtarbekunstiteosed, illustratsioonid, joonistused, joonestused;
 - 8) kinofilmid, raadio- ja televisioonisaated;
 - 9) grammofoniplaadid ja teised tehnilised üleskirjutuse alased teosed;
 - 10) plaanid, eskiisid ja plastikateosed, mis kuuluvad teaduse ja tehnika valdkonda või mis puutuvad draama- või muusikaliste draamateoste lavastamisse;
 - 11) geograafilised, geoloogilised jt. kaardid;
 - 12) fotograafilised teosed ja fotograafiale analoogilisel viisil saadud teosed;
 - 13) muud teosed.
- (⁴) Autoriõigust fotograafilistele teostele ja fotograafiale

analoogilisel viisil saadud teostele tunnustatakse juhul, kui igale teose eksemplarile on märgitud autori nimi, teose avaldamise koht ja aasta.

§ 494. Avaldatud teosed

(¹) Teos loetakse avaldatuks, kui ta on välja antud, avalikult esitatud, avalikult demonstreeritud, raadio või televisiooni teel esitatud või mõnel muul viisil määramata isikute ringile avaldatud.

(²) Teose avaldamiseks ei loeta selle väljaandmist käsikirja õigustega, samuti informatsiooni teose kohta selle sisu edasiandmisega.

§ 495. Autoriõigus teosele, mis on avaldatud NSV Liidu territooriumil

Autoriõigus teosele, mis esmakordselt on avaldatud NSV Liidu territooriumil või mis on avaldamata, kuid asub NSV Liidu territooriumil mingisuguses objektiivses vormis, kuulub autorile ja tema pärijatele, sõltumata nende kodakondsusest.

§ 496. Autoriõigus teostele, mis on avaldatud välismaal

(¹) Autoriõigus kuulub NSV Liidu kodanikele, kelle teosed avaldati esmakordselt või asuvad mingisuguses objektiivses vormis välisriigi territooriumil, samuti ka nende pärijatele.

(²) Teiste isikute suhtes tunnustatakse autoriõigust teosele, mis avaldati esmakordselt või mis asub mingisuguses objektiivses vormis välisriigi territooriumil, ainult vastavate rahvusvaheliste, NSV Liidu poolt sõlmitud kokkulepete alusel ja piirides.

§ 497. Autori õigused

(¹) Autorile kuulub õigus:

1) oma teoste avaldamisele, reprodutseerimisele ja levitamisele igal seadusega lubatud viisil oma nime all, varjunime (pseudonüümi) all või ilma nimeta (anonüümselt);

2) teose puutumatusetele;

3) tasu saamisele teose kasutamise eest teiste isikute poolt peale seaduses tähendatud juhtude. Autoritasu määrab kehtestab Eesti NSV Ministrite Nõukogu, välja arvatud juhud, kui NSV Liidu seadusandlus annab nende määrade kinnitamise NSV Liidu pädevusse.

(²) Kinnitatud autoritasumäärade puudumise korral määratakse autori teose kasutamise tasu suurus poolte kokkuleppel.

§ 498. Teose ja autori nime puutumatus kaitsmine autori eluajal

(¹) Teose väljaandmise, avaliku esitamise või muu kasutamise korral on keelatud autori nõusolekuta teha ükskõik milliseid muudatusi nii teoses endas kui ka tema nimetuses või autori nime tähistamises.

(²) Teose väljaandmise korral on keelatud autori loata varustada teost illustratsioonidega, eessõnade, järelsõnade, kommentaaride ja ükskõik milliste selgitustega.

§ 499. Teose puutumatus kaitsmine pärast autori surma

(¹) Autoril on õigus samasuguses korras, millega määratakse testamendi täitja (§ 561), nimetada isik, kellele ta paneb oma teoste puutumatus kaitsmise pärast oma surma. See isik teostab oma volitusi eluaegselt.

(²) Selliste juhendite puudumise korral teostavad teose puutumatus kaitsset pärast autori surma tema pärijad, samuti organisatsioonid, kellele on pandud autoriõiguste kaitsmine. Need organisatsioonid kaitsevad teoste puutumatus ka siis, kui pärijaid ei ole või kui nende autoriõigus lõppes (§ 514).

§ 500. Kaasautorsus

(¹) Autoriõigus kahe või enama isiku ühise tööga loodud teosele (kollektiivsele teosele) kuulub kaasautoritele ühiselt, sõltumata sellest, kas selline teos moodustab ühe jagamatu terviku või koosneb osadest, milledest igaühel on samuti ka iseseisev tähendus.

(²) Iga kaasautor säilitab oma autoriõiguse tema poolt loodud iseseisva tähendusega osale kollektiivses teoses.

(³) Kollektiivse teose osa loetakse iseseisvat tähendust omavaks, kui teda saab kasutada sõltumatult selle teose teistest osadest.

(⁴) Suhted kaasautorite vahel võidakse kindlaks määrata nende kokkuleppel. Sellise kokkuleppe puudumise korral teostavad autoriõigust kollektiivsele teosele kõik kaasautorid ühiselt, tasu aga jaotatakse nende vahel NSV Liidu ja Eesti NSV seadusandluses ettenähtud korras.

§ 501. Autoriõiguse teenistusülesannete täitmise korras loodud teosele

(¹) Teaduslikus või muus organisatsioonis teenistusülesannete täitmise korras loodud teose autoril on autoriõigus sellele teosele.

(²) Organisatsiooni poolt sellise teose kasutamise kord ja autorile tasu maksmise juhud määratakse kindlaks NSV Liidu ja Eesti NSV seadusandlusega.

§ 502. Juriidiliste isikute autoriõigus

Juriidiliste isikute autoriõigust tunnustatakse NSV Liidu ja Eesti NSV seadusandlusega kindlaksmääratud juhtudel ja piirides.

§ 503. Organisatsioonide autoriõigus perioodilistele ja teistele väljaannetele

(¹) Organisatsioonidele, kes iseseisvalt või ükskõik millise kirjastuse vahendusel annavad välja teaduslikke kogumikke, entsüklopeedilisi sõnastikke, ajakirju ja teisi perioodilisi väljaandeid, kuulub autoriõigus nendele teostele tervikuna.

(²) Sellistes väljaannetes avaldatud teoste autoritele kuulub autoriõigus oma teostele.

§ 504. Autoriõigus kinofilmidele ning raadio- ja televisiooni-saadetele

(¹) Autoriõigus kino- või televisioonifilmile kuulub filmimist teostanud ettevõttele.

(²) Autoriõigus amatöör-kinofilmile kuulub selle autorile või kaasautoritele.

(³) Stsenariumi autoril, heliloojal, režissööril-lavastajal, peaoperaatoril, kunstnikul-lavastajal ja teiste koostisosana kino- või televisioonifilmi kuuluvate teoste autoritel on autoriõigus igaühel oma teosele.

(⁴) Autoriõigus raadio- või televisioonisaadetele kuulub neid ülekandvate raadio- ja televisiooniorganisatsioonidele, neisse saadetesse sissevõetud teoste osas aga nende autoritele.

§ 505. Kogumike koostajate autoriõigus

(¹) Mitte kellegi autoriõiguse esemeks olevate teoste, nagu seaduste, kohtuotsuste, muude ametlike dokumentide, rahvaloomingu, mille autorid on teadmata, vanaaegsete aktide ja mälestusmärkide, samuti muude autoriõigusega mittekaitstavate teoste kogumike suhtes kuulub autoriõigus koostajatele, kui nad kogumikku võetud materjali iseseisvalt läbi töötasid või süstematiseerisid.

(²) Samasugune õigus kuulub kodanikele, kes iseseisvalt nimetatud liiki üksikud teosed ümber töötasid.

(³) Selline õigus ei takista teisi kodanikke samasuguseid teoseid välja andmast, kui nad need iseseisvalt süstematiseerisid või ümber töötasid.

(⁴) Kogumiku koostaja, kes kogumikku võetud teosed, mis on kellegi autoriõiguse esemeks, ümber töötas või süstematiseeris, kasutab autoriõigust kogumikule tingimusel, et peetakse kinni nende teoste autorite õigustest.

§ 506. Autori teose kasutamine teiste isikute poolt

Autori teose kasutamist teiste isikute poolt ei lubata teisiti kui autoriga või tema pärijatega sõlmitud lepingu alusel, välja arvatud seaduses tähendatud juhud.

§ 507. Teose tõlkimine teise keelde

⁽¹⁾ Iga väljaantud teost võidakse autori nõusolekuta, kuid temale teatamisega tõlkida teise keelde teose terviklikkuse ja mõtte säilitamise tingimusel (§ 498).

⁽²⁾ Teate peab autorile saatma vastav organisatsioon viivitamatult pärast tõlke kasutamiskõlblikuks tunnistamist. Autori nõudel tuleb talle anda läbivaatamiseks tõlke üks eksemplar.

⁽³⁾ Teose terviklikkuse rikkumise korral või juhul, kui tõlkes esineb mõtte moonutamine, on autoril, pärast tema surma aga §-s 499 nimetatud isikuil õigus kasutada teose puutumatuse rikkumise juhuks kindlaksmääratud kaitsevahendeid (§ 517).

§ 508. Tõlkija autoriõigus

⁽¹⁾ Tõlkijal on autoriõigus tema poolt tehtud tõlkele.

⁽²⁾ See tõlkija õigus ei takista teistel isikutel sama teost iseseisvalt tõlkimast.

§ 509. Autori õigus tasule tema teose kasutamise eest teise keelde tõlkimiseks

Originaali autoril on õigus tasule teose kasutamise eest tõlkimiseks teise keelde Eesti NSV Ministrite Nõukogu poolt ettenähtud juhtudel.

§ 510. Teose kasutamine autori nõusolekuta ja autoritasu maksmiseta

Autori nõusolekuta ja autoritasu maksmiseta, kuid kasutatud teose autori perekonnanime ja kasutamise allika kohustusliku äranäitamisega on lubatud:

1) väljaantud võõra teose kasutamine uue, loominguliselt iseseisva teose loomiseks peale jutustava teose ümbertöötamise draamateoseks või stsenaariumiks ja vastupidi, samuti draamateose ümbertöötamise stsenaariumiks ja vastupidi;

2) teaduslikes ja kriitikaalastes töödes ning õppealastes ja poliithariduslikes väljaannetes avaldatud üksikute teaduslike, kirjandus- ja kunstiteoste ja nendest väljavõtete reprodutseerimine Eesti NSV Ministrite Nõukogu poolt kindlaksmääratud piirides;

3) avaldatud kirjandusteostest ning teaduslikest ja kunstiteostest informeerimine ajakirjanduses, kinos, raadios ja televisioonis;

4) avalikult peetud kõnede, ettekannete, samuti avaldatud kirjandusteoste ning teaduslike ja kunstiteoste reprodutseerimine ajalehtedes, kinos, raadios ja televisioonis;

5) vabaks külastamiseks avatud kohtades, välja arvatud näitused ja muuseumid, asuvate kujutava kunsti teoste reprodutseerimine ükskõik millisel viisil peale mehaanilise kontaktkopeerimise.

§ 511. Teose kasutamine isiklikuks tarbeks

Väljaantud võõra teose reprodutseerimine või muu kasutamine isiklikuks tarbeks on lubatud autori nõusolekuta ja autoritasu maksmiseta.

§ 512. Võõrast teost uue loomiseks kasutanud isiku autoriõigus

(1) Võõrast teost uue teose loomiseks (§ 510 p. 1) kasutanud isikul on autoriõigus tema poolt loodud teosele.

(2) See õigus ei takista teistel isikutel kasutamast sama teost uue teose loomiseks.

§ 513. Teose kasutamine autori nõusolekuta autoritasu maksmisega

Autori nõusolekuta, kuid tema perekonnanime äranäitamise ja autoritasu maksmisega on lubatud:

1) avaldatud teoste avalik esitamine; külastajatelt tasu mittevõtmise korral aga on autoril õigus tasule ainult Eesti NSV Ministrite Nõukogu poolt kindlaksmääratud juhtudel;

2) avaldatud teoste jäädvustamine filmile, heliplaadile, magnetlindile või mõnele muule seadmele avaliku reprodutseerimise või levitamise eesmärgil, välja arvatud teoste kasutamine kinos, raadios või televisioonis (§ 510 p. 4);

3) kirjandusteoste kasutamine helilooja poolt tekstiga muusikateoste loomiseks;

4) kujutava kunsti teoste, samuti fotograafiliste teoste kasutamine tööstustoodetes; neil juhtudel ei ole autori perekonnanime äranäitamine kohustuslik.

§ 514. Autoriõiguse kehtivuse tähtaeg

(1) Autoriõigus kuulub autorile eluaegselt.

(2) Pärast autori surma läheb autoriõigus tema teostele pärimise teel üle NSV Liidu seadusandlusega ja käesoleva koodeksiga kindlaksmääratud piirides ning kehtib viieteistkümne aasta jooksul, arvates autori surma-aasta esimesest jaanuarist.

(3) Autori pärijatele autoritasu väljamaksmise piirid määra-

takse sõltuvalt selle tasu suurusest Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega. Autori pärijatele väljamakstav autoritasu ei või mingil juhul ületada viitkümmend protsenti tasust, mis oleks kuulunud autorile endale.

§ 515. Kollektiivse teose kohta käiva autoriõiguse kehtivus

(1) Autoriõigus kollektiivsele teosele kuulub igaühele autoritest eluaegselt ja läheb üle nende pärijatele.

(2) Iga kaasautori pärijad kasutavad autoriõigust viieteistkümmne aasta jooksul, arvates autori surma-aasta esimesest jaanuarist. Surnud kaasautorile kuulunud ja pärijatele üleläänud õigus tasu osale kollektiivse teose kasutamise eest pärast seda lõpeb.

§ 516. Organisatsioonidele kuuluva autoriõiguse kehtivuse tähtaeg

(1) Organisatsioonide autoriõigus kehtib tähtajatult.

(2) Kui organisatsioon reorganiseeritakse, läheb temale kuulunud autoriõigus tema õigusjärglasele, likvideerimise korral aga riigile.

§ 517. Autori isiklike mittevaraliste õiguste kaitsmine

Kui võõrast teost kasutatakse ilma lepinguta autoriga või tema pärijatega (§ 506) või kui ei järgita tingimusi teose kasutamise kohta ilma autori nõusolekuta (§-d 510 ja 513), samuti teose puutumatus (§ 498) või teiste autori isiklike mittevaraliste õiguste rikkumise korral on autoril, pärast tema surma aga pärijatel ja teistel §-s 499 nimetatud isikutel õigus nõuda riikutud õiguse ennistamist (vastavate paranduste tegemist, tekitatud rikkumiste avaldamist trükis või muul viisil) või teose väljaandmise lõpetamist või selle levitamise lõpetamist.

§ 518. Autori varaliste õiguste kaitsmine tema autoriõiguse rikkumise korral

(1) Kui kohtuotsust, mis kohustas teatavaid tegusid sooritama, ei ole täidetud, on kohtul õigus määrata rikkujale rahaträhv §-s 9 kindlaksmääratud korras ja suuruses.

(2) Kui autoriõiguse rikkumisega tekitati autorile kahju, siis sõltumata §-s 517 nimetatud nõudeist on autoril õigus nõuda kahjude heastamist.

§ 519. Autoriõiguse väljaostmine riigi poolt ja teoste kuulutamine riigi omandiks

(1) Autoriõiguse teose väljaandmiseks, avalikuks esitamiseks või muuks kasutamiseks võib riik autorilt või tema pärijatelt

Eesti NSV Ministrite Nõukogu määruse alusel kohustuslikult välja osta.

(²) Nende teoste kasutamise korra ja tingimused, mille suhtes autoriõigus on välja ostetud, määrab kindlaks Eesti NSV Ministrite Nõukogu.

(³) Teos, mille suhtes autoriõiguse tähtaeg on möödunud, võidakse Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega riigi omandiks kuulutada. Riigi omandiks kuulutatud teoste kasutamise korra ja tingimused määrab kindlaks Eesti NSV Ministrite Nõukogu.

§ 520. Autorilepingu mõiste

(1) Oma teose kasutamise eesmärgil on autoril õigus sõlmida vastava organisatsiooniga autorileping.

(2) Autorilepingu järgi annab autor oma teose üle või kohustub seda looma ning lepinguga kindlaksmääratud tähtajaks organisatsioonile lepinguga kokkulepitud viisil kasutamiseks üle andma, organisatsioon aga kohustub kasutama või alustama kasutamist lepinguga kindlaksmääratud tähtajal (§ 527), samuti maksma autorile tasu, välja arvatud seaduses nimetatud juhud.

§ 521. Autorilepingute liigid

Autorilepingute hulka kuuluvad:

1) leping teose väljaandmise või taasväljaandmise kohta (kirjastusleping);

2) leping avaldamata teose avaliku esitamise kohta (lavastusleping); samaaegselt tasu ettenägeva lavastuslepingu võib autor ühe ja sama teose kohta sõlmida ainult ühe organisatsiooniga;

3) leping avaldamata teose kasutamise kohta (kino või televisioonifilmis (stsenariumileping), raadio- või televisiooni-saates);

4) leping kujutava kunsti alase teose loomise kohta selle avaliku väljapanemise eesmärgil (kunstiteose tellimise leping);

5) leping avaldamata dekoratiivtarbekunsti-alase teose kasutamise kohta tööstuses;

6) teised lepingud kirjandus-, teaduslike või kunstiteoste ükskõik millisel viisil kasutamise kohta.

§ 522. Autorilepingu vorm

(1) Autorileping peab olema sõlmitud kirjalikult (§ 49).

(2) Kirjalik vorm ei ole kohustuslik lepingute suhtes teoste avaldamise kohta perioodilistes väljaannetes ja entsüklopeedilistes sõnastikes.

§ 523. Tüüp-autorilepingud

(¹) Autorilepingud sõlmitakse vastavalt tüüplepingutele. Tüüp-autorilepingud kinnitab Eesti NSV Ministrite Nõukogu või tema ülesandel Eesti NSV Kultuuriministeerium või mõni teine riigorgan kooskõlastatult vastavate ühiskondlike organisatsioonidega, välja arvatud juhud, kui NSV Liidu seadusandlus annab nende lepingute kinnitamise NSV Liidu pädevusse.

(²) Autorileping võib sisaldada tingimusi, mis ei ole tüüplepinguga ette nähtud. Autoriga sõlmitud lepingu tingimused, mis halvendavad autori olukorda, võrreldes seaduses või tüüplepingus kindlaksmääratud olukorraga, on tühised ja asendatakse seaduse või tüüplepinguga kindlaksmääratud tingimustega.

§ 524. Autorilepingu järgi makstava tasu suurus

Autorilepingu järgi makstava tasu suurus määratakse kindlaks poolte kokkuleppega, kinnitatud määrade piirides, kui sellised määrad on olemas (§ 497).

§ 525. Teose üleandmine ja heakskiitmine

(¹) Autor on kohustatud looma temalt tellitud teose vastavalt lepingu tingimustele ja selle organisatsioonile üle andma lepinguga kindlaksmääratud tähtajaks ja kokkulepitud korras.

(²) Organisatsioon on kohustatud mitte hiljem kui tüüplepinguga kindlaksmääratud tähtajaks autorile kirjalikult teatama organisatsioonile autorilepingu järgi üleantud teose heakskiitmisest või tagasilükkamisest lepingus ettenähtud alustel või vajadusest teha teoses parandusi koos lepingu tingimuste piirides nõutavate paranduste olemusele viitamisega. Kui autorile tüüplepinguga kindlaksmääratud tähtajaks kirjalikku teadet ei saadatud, loetakse teos organisatsiooni poolt heakskiidetuks.

§ 526. Kui teose kohta on sõlmitud leping, siis on piiratud tema kasutamine kolmandate isikute poolt

Autoril ei ole õigust teise poole kirjaliku nõusolekuta anda lepingus nimetatud teost või selle osa kolmandaile isikuile samal viisil kasutamiseks, nagu oli lepinguga kokku lepitud, välja arvatud tüüplepingutes ettenähtud juhud. Sellise piiramise tähtaeg määratakse kindlaks tüüplepingutega, kuid see ei tohi ületada kolme aastat, arvates päevast, mil teos organisatsiooni poolt heaks kiideti. Tüüplepingutes võidakse ette näha juhud, millal autoril on õigus teos üle anda kasutamiseks teistsugusel viisil, kui oli lepinguga kokku lepitud.

§ 527. Organisatsiooni kohustus teost kasutada

(1) Organisatsioon on kohustatud teost kasutama või alustama teose kasutamist lepinguga kokkulepitud viisil sama lepinguga kindlaksmääratud tähtajal, mis ei tohi ületada kaht aastat, arvates päevast, mil teos tema poolt heaks kiideti. See kohustus ei laiene organisatsioonile, kes sõlmis stsenaariumilepingu või kunstiteose tellimise lepingu.

(2) Arvestades teoste mahtu ja nende kasutamise iseloomu, võidakse tüüplepingutega ette näha lühemad piirtähtajad kui käesolevas paragrahvis ette nähtud.

§ 528. Autori vastutus lepingu rikkumise eest

(1) Autor on kohustatud lepingu järgi saadud autoritasu tagastama, kui lepingu tühistas organisatsioon selle tõttu, et autor talle oma süü läbi teost lepinguga kindlaksmääratud tähtajaks üle ei andnud; täitis tellitud töö lepingu tingimustele mittevastavalt või pahatahtlikult; ei teinud kokkulepitud tähtajaks lepinguga kindlaksmääratud korras ja piirides talle ette pandud parandusi; rikkus kohustust täita töö isiklikult või rikkus § 526 eeskirju.

(2) Kui organisatsioon lükkas teose tagasi lepinguga ette nähtud alustel (§ 525), kuid ei tõendanud kohtus autori pahatahtlust tellitud töö täitmisel, jäetakse lepingu järgi saadud tasu autorile täielikult või tüüplepinguga määratud osas. See osa ei tohi olla väiksem kui kakskümmend viis protsenti lepingu summast.

§ 529. Organisatsiooni vastutus lepingu rikkumise eest

Kui organisatsioon ei kasuta tema poolt heakskiidetud teost või ei alusta selle kasutamist lepinguga kindlaksmääratud tähtajal (§ 527), on ta kohustatud autorile viimase nõudel maksma kokkulepitud tasu täies ulatuses. Sel juhul on autoril samuti õigus keelduda lepingust ja nõuda lepingu järgi üleantud teose eksemplaride tagastamist. Organisatsioon vabaneb autorile selle osa tasu maksmise kohustusest, mille see oleks pidanud saama pärast teose kasutamise algust, kui ta tõendab, et ta ei saanud teost kasutada autorist sõltuvate asjaolude tõttu.

§ 530. Omandiõiguse üleminek tellimuse järgi loodud kujutava kunsti alasele teosele

(1) Tellimuse järgi loodud kujutava kunsti alane teos läheb tellija omandusse, kuivõrd lepinguga ei ole ette nähtud teisiti. Autoril säilib autoriõigus sellele teosele.

(2) Teose omanikul on õigus paigutada teos avalikele näitus-tele autorile täiendavat tasu maksmata.

§ 531. Kujutava kunsti alasel teosel kujutatud kodaniku huvide kaitsmine

Kujutava kunsti alast teost, millel on kujutatud teine isik, tohib avaldada, reprodutseerida ja levitada ainult kujutatu nõusolekul, pärast tema surma aga tema laste ja elus oleva abikaasa nõusolekul. Sellist nõusolekut ei nõuta kui seda tehakse riigi või ühiskonna huvides või kui kujutatud isik poseeris autorile tasu eest.

§ 532. Tellimuse järgi tehtud arhitektuuriliste, inseneriliste ja teiste tehniliste plaanide kasutamise kord

Organisatsioonide tellimuste järgi täidetud arhitektuurilisi, insenerilisi ja teisi tehnilisi plaane, joonestusi ja jooniseid võivad tellijad kasutada oma vajadusteks, anda kasutamiseks üle kolmandaile isikuile või reprodutseerida trükis ilma autorile täiendavat tasu maksmata.

§ 533. Leping üht liiki teose ümbertegemise kohta teist liiki teoseks

(¹) Teose ümbertegemise lepingu järgi annab autor lepingus ettenähtud tingimustel teisele isikule õiguse oma jutustava teose ümbertöötamiseks draamateoseks või stsenaariumiks või vastupidi või oma draamateose ümbertöötamiseks stsenaariumiks või vastupidi. Autoriga teose ümbertegemise lepingu sõlminud organisatsioon on kohustatud autorile tasu maksuma, välja arvatud seaduses nimetatud juhud, samuti viivitamatult pärast autori poolt ümbertegemise tulemusena loodud teose heakskiitmist küsima autorilt nõusolekut selle teose avaldamiseks. Tasu suurus määratakse kindlaks poolte kokkuleppega kinnitatud määrade piirides, kui sellised määrad on olemas (§ 497).

(²) Autorile võidakse panna kohustus lepinguga kindlaks määratud tähtaja jooksul, mis ei tohi ületada kolme aastat, arvates selle sõlmimise päevast, mitte anda kolmandaile isikuile ilma teise poole kirjaliku nõusolekuta õigust antud teose ümbertegemiseks sama liiki teoseks, mis nähti ette lepinguga.

V OSA

AVASTUSÕIGUS

§ 534. Avastuse autori õigused

(¹) Avastuse autoril on õigus nõuda, et tunnustataks tema autorsust ja prioriteeti avastuse suhtes, mida tõendatakse NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt kinnitatud «Avastuste, leiutiste ja ratsionaliseerimissetepanekute põhimääruses» ettenähtud juhtudel ja korras väljaantava diplomiga.

(²) Avastuse autoril on õigus temale diplomi saamisel maks tavale tasule, samuti ka «Avastuste, leiutiste ja ratsionaliseerimissetepanekute põhimääruses» ettenähtud soodustustele.

§ 535. Avastuse autori õiguste üleminek pärimise teel

Õigus saada avastuse surnud autori diplomit, samuti ka tasu avastuse eest läheb pärimise teel üle seadusega kindlaksmääratud korras.

§ 536. Vaidlused avastuse autorsuse kohta

Vaidlused avastuse autorsuse (kaasautorsuse) kohta lahendab kohus.

VI OSA

LEIUTUSÕIGUS

§ 537. Autoritunnistus ja patent

(¹) Leiutise autor võib omal valikul nõuda kas ainult tema autorsuse tunnustamist või tema autorsuse tunnustamist ja temale ainuõiguse andmist leiutise kohta. Esimesel juhul antakse leiutise kohta välja autoritunnistus, teisel juhul patent. Autoritunnistused ja patendid antakse välja «Avastuste, leiutiste ja ratsionaliseerimisettepanekute põhimääruses» ettenähtud tingimustel ja korras.

(²) NSV Liidu piirides ja Nõukogude kodanike poolt välismaal tehtud leiutiste patenteerimist välismaal, samuti ka Nõukogude leiutiste igasugust üleandmist välismaale lubatakse ainult NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt kindlaksmääratud korras.

§ 538. Leiutise kasutamine, mille kohta on välja antud autoritunnistus

(¹) Neil juhtudel, kui leiutise kohta on välja antud autoritunnistus, kuulub leiutise kasutamise õigus riigile, kes võtab enda peale hoolitsuse leiutise realiseerimise eest, arvestades selle juurutamise otstarbekohasust.

(²) Kooperatiivsed ja ühiskondlikud organisatsioonid võivad võrdsetel alustel riiklike organisatsioonidega kasutada nende tegevussfääri kuuluvaid leiutisi.

(³) Leiutajal, kellele on välja antud autoritunnistus, on juhul, kui tema leiutis juurutamiseks vastu võetakse, õigus tasule sõltuvalt leiutise juurutamise tulemusena saadavast kokkuhoiust või muust kasulikust efektist, samuti ka õigus soodustustele vastavalt «Avastuste, leiutiste ja ratsionaliseerimisettepanekute põhimäärusele».

§ 539. Patendi valdaja õigused

(¹) Patent antakse välja tähtajaga viisteist aastat, arvates avalduse esitamise päevast. Samast päevast kaitstakse avaldaja õigusi. Mitte keegi ei või leiutist kasutada ilma selle isiku nõusolekuta, kellele patent kuulub (patendi valdaja). Patendi valdaja võib välja anda loa (litsentsi) tema leiutise kasutamiseks või patendi täielikult loovutada.

(²) Organisatsioon, kes kuni avalduse esitamiseni leiutise kohta leiutajast sõltumatult rakendas antud leiutist NSV Liidu piirides või tegi kõik selleks vajalikud ettevalmistused, säilitab õiguse antud leiutise edasiseks tasuta kasutamiseks. Vaidlused selles küsimuses lahendatakse kohtu korras.

(³) Neil juhtudel, kui leiutisel on eriti oluline tähtsus riigi suhtes, kuid patendi valdajaga ei saavutata kokkulepet patendi loovutamiseks või litsentsi väljandmiseks, võidakse patent NSV Liidu Ministrite Nõukogu otsuse alusel riigi poolt kohustuslikult välja osta või antakse vastavale organisatsioonile luba leiutise kasutamiseks koos patendi valdajale tasu määramisega.

§ 540. Ratsionaliseerimisettepaneku autori õigused

Juurutamisele võetud ratsionaliseerimisettepaneku autorile antakse välja tema autorsust kinnitav tõend. Tal on õigus tasule sõltuvalt ettepaneku juurutamise tulemusena saadud kokkuvõidust või muust kasulikust efektist, samuti ka õigus soodustustele vastavalt «Avastuste, leiutiste ja ratsionaliseerimisettepanekute põhimäärusele».

§ 541. Leiutaja ja ratsionaliseerija osavõtt ettepaneku juurutamisest

Leiutajad ja ratsionaliseerijad peavad aktiivselt kaasa aitama oma ettepaneku juurutamisele ja edasiarendamisele ning neil on õigus osa võtta töödest nende ettepanekute juurutamise alal «Avastuste, leiutiste ja ratsionaliseerimisettepanekute põhimääruses» ettenähtud korras.

§ 542. Leiutise ja ratsionaliseerimisettepaneku autori õiguste üleminek pärimise teel

Õigus saada autoritunnistust või patenti leiutise kohta, tõendit ratsionaliseerimisettepaneku kohta ja tasu leiutise ning ratsionaliseerimisettepaneku eest, samuti ka patendil põhinev ainuõigus leiutisele lähevad seadusega kindlaksmääratud korras pärimise teel üle.

§ 543. Vaidlused autorsuse ja tasu maksmise kohta

(¹) Vaidlused leiutise autorsuse (kaasautorsuse) üle lahendab kohus. Kohus lahendab samuti vaidlused ratsionaliseerimisette-

paneku prioriteedi kohta, kui need ei ole lahendatud ettepaneku juurutamise koha järgses organisatsioonis.

(²) Vaidlused leiutise ja ratsionaliseerimisettepaneku eest makstava tasu suuruse, arvestamise korra ja tähtaegade kohta lahendatakse «Avastuste, leiutiste ja ratsionaliseerimisettepanekute põhimääruses» ettenähtud korras, kusjuures leiutaja või ratsionaliseerija, kes peab vastuvõetud otsust ebaõigeks, võib pöörduda kohtu poole.

VII OSA

PÄRIMISÕIGUS

§ 544. Pärimise alused

(¹) Pärimine toimub seaduse ja testamendi järgi.

(²) Pärimine seaduse järgi leiab aset, kui ja kuivõrd seda ei ole testamendiga muudetud.

(³) Kui ei ole seadusega ka testamendijärgseid pärijaid või kui ükski pärijaist pärandit vastu ei võtnud või kui testaator kõik pärijad pärandist ilma jättis, läheb surnu vara pärimisõiguse järgi üle riigile.

§ 545. Pärandi avanemise aeg

Pärandi avanemise ajaks loetakse pärandaja surmapäev, tema surnuks kuulutamise korral aga §-s 23 nimetatud päev.

§ 546. Pärandi avanemise koht

Pärandi avanemise kohaks loetakse pärandaja viimane alaline elukoht (§ 18), kui aga see ei ole teada, siis vara või selle põhilise osa asukoht.

§ 547. Kodanikud, kes võivad olla pärijaiks

Pärijaiks võivad olla kodanikud, kes pärandaja surma momendil olid elus, samuti tema eluajal eostatud ja pärast tema surma sündinud kodanikud.

§ 548. Kodanikud, kellel ei ole õigust pärida

(¹) Ei ole õigust pärida ei seaduse ega testamendi järgi kodanikel, kes oma seadusvastaste tegudega, mis on suunatud pärandaja, tema pärijate või testamendis väljendatud pärandaja viimase tahte teostamise vastu, soodustasid endi

kutsumist pärimisele, kui need asjaolud on kohtu korras kinnitatud.

(²) Ei saa pärida seaduse järgi vanemad lastelt, kelle suhtes neilt on pärimise momendiks vanemlikud õigused ära võetud, samuti vanemad ja täiskasvanud lapsed, kes kuritahtlikult hoidusid kõrvale seaduse järgi neil lasuvate pärandaja ülalpidamise kohustuste täitmisest, kui see asjaolu on kohtu korras kinnitatud.

(³) Käesoleva paragrahvi esimese lõike eeskirju rakendatakse samuti testamentaarse annaku õiguse suhtes (§ 555).

§ 549. Seadusjärgsed pärijad

(¹) Seadusjärgse pärimise korral on võrdsetes osades:

esimese ringi pärijaiks — lapsed (sealhulgas lapsendatud), abikaasa ja vanemad (lapsendajad), samuti surnu laps, kes sündis pärast tema surma;

teise ringi pärijaiks — surnu vennad ja õed, tema nii isaku kui ka emapoolne vanaisa ja vanaema.

(²) Teise ringi pärijad kutsutakse seadusjärgsele pärimisele ainult siis, kui esimese ringi pärijad puuduvad või kui nad pärandit vastu ei võtnud, samuti juhul, kui kõik esimese ringi pärijad pärimisõigusest ilma jäeti (§-d 548 ja 551).

(³) Surnu seadusjärgsete pärijate hulka kuuluvad töövõimeatud isikud, kes olid tema ülalpidamisel kuni tema surmani mitte vähem kui üks aasta. Teiste pärijate olemasolu korral pärivad nad võrdselt selle ringi pärijatega, kes pärimisele kutsuti.

(⁴) Pärandaja lapselapsed ja lapselapselapsed on seadusjärgseiks pärijaiks, kui pärandi avanemise ajaks ei ole elus seda nende vanemat, kes oleks olnud pärijaks; nad pärivad võrdselt selle osa, mis oleks seadusjärgsel pärimisel kuulunud nende surnud vanemale.

(⁵) Lapsendatud ja nende järeltulijad ei päri pärast lapsendatu vanemate, teiste tema ülenevas liinis veresugulaste, samuti tema lihaste vendade ja õdede surma.

(⁶) Lapsendatu vanemad ja teised tema ülenevas liinis veresugulased, samuti tema lihased vennad ja õed ei päri pärast lapsendatu või tema järeltulijate surma.

§ 550. Tavalise koduse sisustuse ja tarbimise esemete pärimine

Tavalise koduse sisustuse ja tarbimise esemed lähevad üle pärandajaga kuni tema surmani vähemalt üks aasta kooselanud seadusjärgseile pärijaile, sõltumata nende ringist ja pärandi osast.

§ 551. Kodaniku õigus pärandada oma vara oma äranägemisel

(¹) Iga kodanik võib testamendi järgi jätta kogu oma vara või selle osa (kaasa arvatud tavalise koduse sisustuse ja tarbimise esemed) ühele või mitmele nii seadusjärgsete pärijate ringi kuuluvale kui ka mittekuuluvale isikule, samuti ka riigile või üksikuile riiklikele, kooperatiivseile või ühiskondlikele organisatsioonidele.

(²) Testaator võib testamendiga ühe, mitu või kõik seadusjärgsed pärijad pärimisõigusest ilma jätta.

§ 552. Õigus sundosale pärandis

Pärandaja alaealised või töövõimetus lapsed (sealhulgas lapsendatud), samuti ka töövõimetu abikaasa, vanemad (lapsendajad) ja tema ülalpeetavad pärivad, sõltumata testamendi sisust, mitte vähem kui kaks kolmandikku osast, mis oleks igaühele neist kuulunud seadusjärgsel pärimisel (sundosa). Sundosa suuruse kindlaksmääramisel võetakse arvesse ka tavalise koduse sisustuse ja tarbimise esemeist koosneva pärandvara väärtus.

§ 553. Asepärija määramine

Testaatoril on õigus määrata teine pärija juhuks, kui tema poolt määratud pärija sureb enne pärandi avanemist või ei võta seda vastu.

§ 554. Pärandamata jäänud varaosa pärimine

(¹) Pärandamata jäänud varaosa jagatakse §-de 549 ja 550 korras pärimisele kutsutud seadusjärgsete pärijate vahel.

(²) Nende pärijate hulka kuuluvad ka need pärijad, kellele vara teine osa jäeti testamendi järgi, kuivõrd testamendis ei ole ette nähtud teisiti.

§ 555. Testaarne annak

(¹) Testaatoril on õigus panna pärijale testamendi järgi mingi kohustuse täitmine (testaarne annak) ühe või mitme isiku (annaku saajate) kasuks, kes omandavad õiguse nõuda selle täitmist. Annaku saajateks võivad olla nii seadusjärgsete pärijate hulka kuuluvad kui ka mittekuuluvad isikud.

(²) Testaatoril on õigus panna pärijale, kellele läheb üle elamu, kohustus võimaldada teisel isikul seda elamut või selle teatavat osa eluaeg kasutada. Kui omandiõigus elamule või selle osale hiljem üle läheb, säilitab eluaegse kasutamise õigus oma kehtivuse.

(³) Pärija, kellele testaator pani testarse annaku täitmise,

peab selle täitma ainult talle üeläinud pärandvara tegeliku maksumuse piirides.

(⁴) Pärija surma korral, kellele pandi testaarse annaku täitmine, või kui ta pärandit vastu ei võta, läheb testaarse annaku täitmise kohustus teistele pärijatele, kes said tema osa.

§ 556. Pärijale üldkasuliku eesmärgiga tegude sooritamise panemine

Testaator võib pärijale panna mingisuguste tegude täitmise, mis on suunatud mingisuguse üldkasuliku eesmärgi saavutamisele.

§ 557. Testamendi notariaalne vorm

Testament peab olema koostatud kirjalikult tema koostamise koha ja aja märkimisega, testaatori poolt omakäeliselt alla kirjutatud ja notariaalselt tõestatud.

§ 558. Notariaalse testamendiga võrdsustatavad testamendid

Notariaalse testamendiga võrdsustatakse:

1) sõjaväelaste testamendid, mis on tõestatud vastava sõjaväeosa juhtkonna poolt;

2) NSV Liidu lipu all sõitvatel mere- ja jõelaevadel viibivate kodanike testamendid, mis on tõestatud sõidu ajal nende laevade kaptenite (komandöride) poolt;

3) haiglates, hospitalides, sanatooriumides ja teistes raviasutustes ravil viibivate, samuti invaliidide kodudes viibivate kodanike testamendid, mis on tõestatud pea- või vanemarsti, nende puudumise korral aga valvearsti poolt;

4) uurimis-, arktilistel ja teistel ekspeditsioonidel viibivate kodanike testamendid, mis on tõestatud ekspeditsiooni ülema poolt;

5) kinnipidamiskohtades viibivate kodanike testamendid, mis on tõestatud kinnipidamiskoha ülema poolt.

§ 559. Testamendile allakirjutamine teise isiku poolt

Kui testaator füüsiliste puuduste, haiguse või muude põhjuste tõttu ei saa testamendile omakäeliselt alla kirjutada, võib sellele tema palvel alla kirjutada notari või teise ametiisiku (§ 558) juuresolekul teine kodanik, märkides põhjused, mille tõttu testaator ei saanud testamendile omakäeliselt alla kirjutada.

§ 560. Testamendi tühistamine ja muutmine

(¹) Testaatoril on õigus igal ajal tema poolt tehtud testamenti muuta või tühistada.

(²) Testamendi muutmine või tühistamine võib toimuda uue testamendi koostamise teel seadusega lubatud vormis.

(³) Testamendi võib tühistada avalduse esitamise teel notariaalkontorile.

§ 561. Testamendi täitmine

(¹) Testamendi täitmine pannakse testamendis määratud pärijatele.

(²) Testaator võib testamendi täitmise ülesandeks teha testamendis nimetatud isikule, kes ei ole pärija (testamendi täitja). Sel juhul nõutakse täitja nõusolekut, mis on tema poolt väljendatud pealdisena testamendil endal või testamendile lisatud avalduses.

§ 562. Testamendi täitja volitused

(¹) Testamendi täitjal on õigus teostada kõiki testamendi täitmiseks vajalikke toiminguid.

(²) Testamendi täitjal ei ole õigust saada oma toimingute eest testamendi täitmisel tasu, kuid tal on õigus hüvitusele pärandi arvel pärandvara alalhoidmiseks ja valitsemiseks vajalike kulutuste eest.

(³) Pärast testamendi täitmist on täitja kohustatud esitama pärijatele nende nõudmisel aruande.

§ 563. Pärandi vastuvõtmine

(¹) Pärandi omandamiseks peab pärija selle vastu võtma. Ei ole lubatud pärandi vastuvõtmine tingimuse või klausliga.

(²) Pärija poolt vastuvõetud pärand loetakse talle kuuluvaks pärandi avanemise ajast.

§ 564. Pärandi vastuvõtmine pärandajaga kooselavate pärijate poolt

Pärandajaga kuni tema surmani alaliselt kooselanud pärijad loetakse pärandi vastuvõtnuteks, kui nad kolme kuu jooksul pärandi avanemise ajast ei teata pärandi avanemise koha notariaalkontorile oma keeldumisest pärandist.

§ 565. Pärandi vastuvõtmine pärandajast lahuselavate pärijate poolt

Pärandajast lahuselavad pärijad loetakse pärandi vastuvõtnuteks, kui nad kuue kuu jooksul pärandi avanemise ajast asuvad pärandvara faktiliselt valdama või valitsema või esitavad pärandi avanemise koha notariaalkontorile avalduse pärandi vastuvõtmise kohta nende poolt või neile pärimisõiguse kohta tunnistuse väljaandmiseks.

§ 566. Pärandi vastuvõtmise tähtaja pikendamine

(1) Kohus võib §-ga 565 kindlaksmääratud pärandi vastuvõtmise tähtaega pikendada, kui ta tunnistab tähtaja möödalaskmise põhjused mõjuvaiks.

(2) Sel juhul, kui pärandvara võtsid vastu teised pärijad või kui see läks üle riigile, antakse pärijale temale kuuluvast varast üle vaid see, mis säilis natuuras, samuti temale kuuluva vara realiseerimisest saadud raha.

§ 567. Pärandi vastuvõtmise õiguse üleminek

(1) Kui seaduse või testamendi järgi pärimisele kutsutud pärija suri pärast pärandi avanemist, jõudmata seda vastu võtta, läheb temale kuuluva pärandiosa vastuvõtmise õigus üle tema pärijatele.

(2) Seda surnud pärija õigust võivad teostada tema pärijad üldistel alustel pärandi vastuvõtmiseks järelejäänud tähtaja jooksul. Kui järelejäänud tähtaja osa on alla kolme kuud, pikendatakse seda kolme kuuni.

§ 568. Enne teiste pärijate ilmumist pärandvara valdama või valitsema asunud pärija õigused

(1) Pärija võib asuda pärandvara valdama ja valitsema, ootamata teiste pärijate ilmumist, kuid tal ei ole õigust pärandvara käsutada (müüa, pantida jne.) enne kuue kuu möödumist pärandi avanemise või tema poolt pärimisõiguse kohta tunnistuse saamise päevast.

(2) Enne nimetatud tähtaja möödumist või enne pärimisõiguse kohta tunnistuse saamist on pärijal õigus teha pärandvara arvel kulutusi ainult:

- 1) pärandaja matmise kulude, samuti tema eest tema haiguse ajal hoolitsemise kulude katteks;
- 2) pärandaja ülalpidamisel olnud kodanike ülalpidamiseks;
- 3) töötasuga seotud pretensioonide või sellega võrdsustatud pretensioonide rahuldamiseks;
- 4) pärandvara kaitsmiseks ja valitsemiseks.

§ 569. Pärandist loobumine

(1) Seadus- või testamendijärgsel pärijal on õigus pärandist loobuda. Sel juhul võib ta märkida, et ta loobub pärandist teiste isikute kasuks seadus- või testamendijärgsete pärijate hulgast või riigi või üksiku riikliku, kooperatiivse või ühiskondliku organisatsiooni kasuks.

(2) Pärandist loobumine toimub sel teel, et pärija esitab pärandist loobumise kohta avalduse pärandi avanemise koha notariaalkontorile.

§ 570. Pärandiosade juurdekasv

(¹) Juhul, kui seadus- või testamendijärgne pärija pärandit vastu ei võta või kui pärija pärandist ilma jäetakse (§-d 548 ja 551), läheb tema pärandiosa seadusjärgseile pärijale ja jagatakse nende vahel võrdsetes osades.

(²) Kui pärandaja pärandas testamendiga kogu oma vara tema poolt nimetatud pärijatele, siis läheb pärandiosa, mis oleks kuulunud väljalangenud pärijale, teistele testamendijärgsetele pärijatele ja jagatakse nende vahel võrdsetes osades.

(³) Käesoleva paragrahvi eeskirju ei rakendata juhtudel, kui pärija loobus pärandist teise pärija, riigi või riikliku, kooperative või ühiskondliku organisatsiooni kasuks (§ 569) või kui väljalangenud pärija asemele määrati asepärija (§ 553).

§ 571. Pärandi üleminek riigile

(¹) Pärandvara läheb pärimisõiguse järgi üle riigile:

1) kui pärandajal ei ole ei seadus- ega ka testamendijärgseid pärijaid;

2) kui kõik pärijad pärandist loobusid;

3) kui kõik pärijad pärimisõigusest ilma jäeti (§-d 548 ja 551);

4) kui ükski pärijaist pärandit vastu ei võtnud.

(²) Kui keegi pärijatest loobus pärandist riigi kasuks, läheb sellele pärijale kuuluv pärandvara osa üle riigile.

(³) Kui seadusjärgsete pärijate puudumise korral pärandati testamendiga ainult osa pärandaja varast, läheb ülejäänud osa üle riigile.

(⁴) Käesolevas paragrahvis ettenähtud juhtudel pärandi koosseisu kuuluv autoriõigus või loobunud pärijale kuuluv õigus osale autoritasust lõpeb.

§ 572. Pärija vastutus pärandaja võlgade eest

Pärandit vastuvõtnud pärija vastutab pärandaja võlgade eest temale üleläänud pärandvara tegeliku väärtuse piirides. Samasugustel alustel vastutab riik, kellele vara läks üle §-de 551, 569 ja 571 korras.

§ 573. Kreditoride pretensioonide esitamise kord

(¹) Pärandaja kreditoridel on õigus kuue kuu jooksul pärandi avanemise päevast esitada oma pretensioonid pärandi vastuvõtnud pärijatele või testamendi täitjale või pärandi avanemise koha notariaalkontorile või esitada kohtusse hagi pärandvara vastu.

(²) Pretensioonid peavad olema esitatud sõltumatult vastavate nõuete tähtaja saabumisest.

(³) Käesoleva paragrahvi eeskirjade mittejärgimine toob kreditoridele kaasa nendele kuuluvate nõudeõiguste kaotuse.

§ 574. Pärandvara kaitsmine

(1) Pärandi avanemise koha notarialkontor, paikkonnas aga, kus notariaalkontorit ei ole, küla töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee võtab vastavate organisatsioonide teadete või asjast huvitatud kodanike avalduse põhjal tarvitusele abinõud pärandvara kaitsmiseks, kui see on vajalik riigi, pärijate, annaku saajate või kreditoride huvides.

(²) Pärandvara kaitsmine jätkub kuni pärandi vastuvõtmiseni kõigi pärijate poolt või kuni pärandi vastuvõtmiseks kindlaksmääratud tähtaja möödumiseni.

§ 575. Pärandvara hoidja või eestkostja määramine

Pärandvara koosseisus valitsemist vajava vara olemasolu korral (elamu jms.), samuti juhul, kui pärandaja kreditorid esitavad enne pärandi vastuvõtmist pärijate poolt hagi, määrab notariaalkontor vara hoidja, paikkonnas aga, kus notariaalkontorit ei ole, määrab küla töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee nimetatud vara üle eestkostja.

§ 576. Tunnistuse väljaandmine pärimisõiguse kohta

(1) Pärimisele kutsutud pärijad võivad paluda pärandi avanemise kohta notariaalkontorit anda välja tunnistus pärimisõiguse kohta.

(²) Samasuguses korras antakse välja tunnistus pärimisõiguse kohta ka pärandvara ülemineku korral riigile (§-d 551, 569, ja 571).

§ 577. Pärimisõiguse kohta tunnistuse väljaandmise tähtaeg

(1) Tunnistus pärimisõiguse kohta antakse välja seadusjärgele pärijaile pärast kuue kuu möödumist pärandi avanemise päevast.

(²) Kui notariaalkontoril on andmeid, et peale tunnistuse väljaandmise kohta avalduse teinud kodanike teisi pärijaid ei ole, võidakse tunnistus välja anda ka enne kuue kuu möödumist pärandi avanemise päevast.

(³) Tunnistus riigi õiguse kohta pärandile antakse igal juhul välja enne kuue kuu möödumist pärandi avanemise päevast.

§ 578. Pärandvara jagamine

(1) Pärandvara jagatakse pärandi vastuvõtnud pärijate kokkuleppel vastavalt neile kuuluvatele osadele.

(2) Kui kokkulepet ei saavutata, jagatakse pärandvara kohtu korras.

(3) Eostatud, kuid veel sündimata pärija olemasolu korral on pärijatel õigus jagada pärandvara ainult temale kuuluva pärandiosa eraldamisega. Sündimata pärija õiguste kaitseks tuleb kutsuda jagamisest osa võtma eeskoste- ja hooldusorgani esindaja.

§ 579. Pärimine kolhoosi- ja üksiktalundiperes

(1) Kolhoosipere (üksiktalundipere) ühe liikme surma korral pärand pere liikmete ühisvaras ei avane.

(2) Kui pärast kolhoosipere (üksiktalundipere) ühe liikme surma teisi pere liikmeid ei ole, rakendatakse pere liikmete ühisvara suhtes käesoleva osa eeskirju.

§ 580. Hoiuste käsutamise kord surma korral

(1) Kodanikel, kel on hoiused riiklikes hoiukassades või NSV Liidu Riigipangas, on õigus teha hoiukassale või pangale korraldus hoiuse väljaandmiseks surma korral ükskõik millisele isikule või riigile.

(2) Neil juhtudel ei lähe hoius pärandvara koosseisu ja sellele ei laiene käesoleva osa eeskirjad.

(3) Riiklikes hoiukassades ja NSV Liidu Riigipangas olevate hoiuste käsutamise kord surma korral hoiustajate erikorralduste järgi määratakse kindlaks tähendatud krediidiasutuste põhikirjadega ja kindlaksmääratud korras väljaantud eeskirjadega.

(4) Kui hoiustaja ei teinud hoiukassale või pangale korraldust, siis läheb hoiustaja surma korral tema hoius käesoleva osa eeskirjade järgi üldistel alustel üle pärijatele.

VIII OSA

VÄLISMAALASTE JA KODAKONDSUSETA ISIKUTE ÕIGUSVÕIME, VÄLISRIIKIDE TSI- VIILSEADUSTE NING RAHVUSVAHELISTE LEPINGUTE JA KOKKULEPETE KOHALDAMINE

§ 581. Välisriigi kodanike tsiviilõigusvõime

(¹) Välisriigi kodanikud kasutavad Eesti NSV-s tsiviilõigusvõimet võrdselt nõukogude kodanikega. Üksikud erandid võidakse kehtestada NSV Liidu seadusega.

(²) NSV Liidu Ministrite Nõukogu võib kehtestada vastukitsendusi nende riikide kodanike suhtes, kus on olemas Nõukogude kodanike tsiviilõigusvõime erilised piiramised.

§ 582. Kodakondsuseta isikute tsiviilõigusvõime

Eesti NSV-s elavad kodakondsuseta isikud kasutavad tsiviilõigusvõimet võrdselt nõukogude kodanikega. Üksikud erandid võidakse kehtestada NSV Liidu seadusega.

§ 583. Välismaiste organisatsioonide väliskaubanduslikud tehingud

Välismaised ettevõtted ja organisatsioonid võivad ilma erilise loata teostada Eesti NSV-s tehinguid väliskaubanduse alal ning sellega seotud arveldus-, kindlustus- ja muude operatsioonide alal Nõukogude väliskaubanduslike koondistega ja teiste Nõukogude organisatsioonidega, kellele on antud selliste tehingute teostamise õigus.

§ 584. Tehingu vormi suhtes kohaldatav seadus

(1) Välismaal teostatud tehingu vorm allub tema teostamise koha seadusele. Tehingut ei või tunnistada tühiseks ainuüksi

vormi mittejärgimise tagajärjel, kui on järgitud NSV Liidu seadusandluse ja käesoleva koodeksi nõudeid.

(²) Nõukogude organisatsioonide poolt teostatud väliskaubanduslike tehingute vorm ja nende allakirjutamise kord, sõltumata nende tehingute teostamise kohast, määratakse kindlaks NSV Liidu seadusandlusega.

(³) Eesti NSV-s asuvasse ehitistesse puutuvate tehingute vorm allub NSV Liidu seadusandlusele ja käesoleva koodeksi eeskirjadele.

§ 585. Väliskaubanduslikest tehingutest tulenevate kohustuste suhtes rakendatav seadus

(1) Poolte õigused ja kohustused väliskaubandusliku tehingu kohaselt määratakse kindlaks selle teostamise koha seaduste järgi, kui poolte kokkuleppega ei ole kindlaks määratud teisiti.

(²) Tehingu teostamise koht määratakse kindlaks Nõukogude seaduse järgi.

§ 586. Pärimise suhtes rakendatav seadus

(1) Pärimissuhted määratakse kindlaks selle maa seaduse järgi, kus oli pärandaja viimane alaline elukoht.

(²) Isiku võime testamendi koostamiseks ja tühistamiseks, samuti ka testamendi ja selle tühistamise akti vorm määratakse kindlaks selle maa seaduse järgi, kus oli testaatori alaline elukoht akti koostamise momendil. Testamenti või selle tühistamist ei või tunnistada tühiseks ainuüksi vormi mittejärgimise tagajärjel, kui viimane vastab akti koostamise koha seaduse või Nõukogude seaduse nõuetele.

(³) Eesti NSV-s asuvate ehitiste pärandamine määratakse kõikidel juhtudel kindlaks Nõukogude seaduse järgi. Sama seadusega määratakse kindlaks isiku võime testamendi koostamiseks või tühistamiseks, samuti ka viimase vorm, kui pärandatakse Eesti NSV-s asuv ehtis.

§ 587. Välisriigi seaduse kohaldamise piiramine

Välisriigi seadust ei kohaldata, kui selle kohaldamine oleks vastuolus nõukogude korra alustega.

§ 588. Rahvusvahelised lepingud ja kokkulepped

(1) Kui rahvusvahelise lepinguga või rahvusvahelise kokkuleppega, millest võtab osa NSV Liit, on kehtestatud teistsugused eeskirjad kui need, mis sisalduvad Nõukogude tsiviilseadusandluses, siis kohaldatakse rahvusvahelise lepingu või rahvusvahelise kokkuleppe eeskirju.

(²) Sama sätet rakendatakse Eesti NSV territooriumil, kui rahvusvahelises lepingus või rahvusvahelises kokkuleppes, millest võtab osa Eesti NSV, on kehtestatud teistsugused eeskirjad, kui on ette nähtud Eesti NSV tsiviilseadusandluses.

SISUKORD

		§-d	lk.
	Sissejuhatus		3—4
I OSA. Üldsätted			
1. peatükk	Põhisätted	1—8	5—8
2. peatükk	Isikud	9—42	8—16
	1. Kodanikud	9—24	8—12
	2. Juriidilised isikud	25—42	12—16
3. peatükk	Tehingud	43—64	16—21
4. peatükk	Esindus ja volikiri	65—73	21—24
5. peatükk	Tähtaegade arvutamine	74—80	24—25
6. peatükk	Hagi aegumine	81—99	25—29
II OSA. Omandiõigus			
7. peatükk	Üldsätted	100—101	30
8. peatükk	Riiklik omand	102—106	30—31
9. peatükk	Kolhooside, muude kooperatiivsete organisatsioonide ja nende koondiste omand	107—109	32—33
10. peatükk	Ametiühingute ja muude ühiskondlike organisatsioonide omand	110—112	33—34
11. peatükk	Isiklik omand	113—123	34—37
12. peatükk	Uhine omand	124—142	37—42
13. peatükk	Omandiõiguse omandamine ja lõppemine	143—160	42—47
14. peatükk	Omandiõiguse kaitse	161—167	47—48
III OSA. Kohustusõigus			
1. Üldsätted kohustuste kohta			
15. peatükk	Kohustuste tekkimine	168—179	49—51
16. peatükk	Kohustuste täitmine	180—200	52—55
17. peatükk	Kohustuste täitmise tagamine	201—225	56—61
18. peatükk	Nõude loovutamine ja võla ülekandmine	226—231	61—62
19. peatükk	Vastutus kohustuste mittetäitmise eest	232—242	62—64
20. peatükk	Kohustuste lõppemine	243—252	65—66
2. Kohustuste üksikud liigid			
21. peatükk	Ost-müük	253—268	67—70
22. peatükk	Vahetus	269	71
23. peatükk	Kinge	270—271	71
24. peatükk	Hange	272—280	71—74
25. peatükk	Põllumajandussaaduste riiklik kokkuost kolhoosidelt ja sovhoosidelt	281—282	74—75

	§-d	lk.
26. peatükk	Laen	283—290 75—76
27. peatükk	Varakasutus	291—313 76—80
28. peatükk	Eluruumi üürimise leping	314—361 81—93
29. peatükk	Tasuta varakasutus	362—369 93—94
30. peatükk	Töövõtt	370—390 95—99
31. peatükk	Kapitaalehituse töövõtt	391—395 99—100
32. peatükk	Vedu	396—401 100—102
33. peatükk	Riiklik kindlustus	402—406 102—103
34. peatükk	Arveldus- ja krediidisuhted	407—411 104—105
35. peatükk	Volitus	412—419 105—107
36. peatükk	Komisjon	420—437 107—112
37. peatükk	Hoid	438—448 112—115
38. peatükk	Eluaegne ülalpidamine	449—453 115—116
39. peatükk	Seltsing	454—458 116—117
40. peatükk	Konkurss	459—463 117—118
41. peatükk	Kahju tekitamisest tulenevad kohustused	464—489 118—124
42. peatükk	Sotsialistliku vara päästmisest tulenevad kohustused	490 124
43. peatükk	Vara alusetust omandamisest või säästmisest tulenevad kohustused	491—492 125
IV OSA.	Autoriõigus	493—533 126—136
V OSA.	Avastusõigus	534—536 137
VI OSA.	Leiutusõigus	537—543 138—140
VII OSA.	Pärimisõigus	544—580 141—149
VIII OSA.	Välismaalaste ja kodakondsuseta isikute õigusvõime. Välisriikide tsiviilseaduste ning rahvusvaheliste lepingute ja kokkulepete kohaldamine	581—588 150—152

Гражданский кодекс Эстонской ССР

Проект

На эстонском языке

A
50788
7798053

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00779805 3